UNIVERSAL
LIBRARY
OU_202279
UNIVERSAL
LIBRARY

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಕಾರ್ಯಾಲಯ

ಎರಡನೆಯ ಬೀದಿ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ,

ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.

(ಸ್ಥಾಪಿತವಾದದ್ದು ೧೯೩೦)

೧. ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆದರವನ್ನುಂಟು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದೇ ಈ ಕಾರ್ಯಾಲಯದ **ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವು.**

೨. ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿಚಾರದ ಹಳೆಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿ ಬೆಳಕಿಗೆ ಹಿಡಿಯುವದು; ಹೊಸ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಿ ವಾಚಕರ ಮುಂದಿಡುವದು, "ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶ"ವೆಂಬ ಧಾರ್ಮಿಕಮಾಸ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊರಡಿಸುವದು; ವಿಚಾರಸಂಘಗಳು, ಉಪನ್ಯಾಸಗಳು, ಗ್ರಂಥಕಾಲಕ್ಷೇಪ- ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವದು- ಈ ಬಗೆಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಾರ್ಯಾಲಯವು ತೊಡಗಿರುವದು.

೩. ಇಲ್ಲಿ **ನಡೆಯುವ ಕೆಲಸವು ಧರ್ಮಾರ್ಥ**ವಾಗಿ ನಡೆಯುವದು. ಬರುವ **ಹಣವೆಲ್ಲ ಧಾರ್ಮಿಕಕಾರ್ಯಕ್ಕೇ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುವದು.** ಆಯವ್ಯಯದ ಲೆಕ್ಕವನ್ನು ಜೋಕೆಯಾಗಿ ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

೪. ಕಾರ್ಯಾಲಯದ ಉದ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಳ್ಳವರು ಆಶ್ರಯದಾತರೂ ಪೋಷಕರೂ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಕರೂ ಆಗಿ ಸಹಾಯಮಾಡಬಹುದು. ಹೆಚ್ಚಿನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ತಿಂಗಳುತಿಂಗಳಿಗೆ ಕಾರ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಹೊರಡುವ **'ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶ' ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿ,** ಅಥವಾ ನಮಗೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಮ್ಯಾನೇಜರ್.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗ್ರಂಥಾವಳಿ

ಧಮ್ಮಪದ

(ಅವೈದಿಕಗ್ರಂಥಗಳು ೧)

ಕನ್ನಡದ ಅನುವಾದ ಟಿಪ್ಪಣಿಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳೊಡನೆ

ಅನುವಾದಕ:

ವೈ. ಸುಬ್ಬರಾವ್

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಕಾರ್ಯಾಲಯ,

ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.

1935

ಪ್ರಥಮಸಂಸ್ಕರಣ
೫೦೦

All Rights Reserved
ಹಕ್ಕುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾದಿಟ್ಟಿದೆ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಮುದ್ರಣಾಲಯ,
ಮೂರನೆಯ ಬೀದಿ, ಹೊಸತರಗುಪೇಟೆ,
ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

		ಗಾಥೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪುಟ
ಪ್ರವೇಶಿಕೆ			V
೧	ಯಮಕವರ್ಗ	೨೦	೧– ೬
೨	ಅಪ್ರಮಾದವರ್ಗ	೧೨	೭– ೯
೩	ಚಿತ್ತವರ್ಗ	೧೧	೧೦–೧೨
೪	ಪುಷ್ಪವರ್ಗ	೧೬	೧೩–೧೬
೫	ಬಾಲವರ್ಗ	೧೬	೧೭–೨೦
೬	ಪಂಡಿತವರ್ಗ	೧೪	೨೧–೨೪
೭	ಅರ್ಹಸ್ತವರ್ಗ	೧೦	೨೫–೨೭
೮	ಸಹಸ್ರವರ್ಗ	೧೬	೨೮–೩೧
೯	ಪಾಪವರ್ಗ	೧೩	೩೨–೩೪
೧೦	ದಂಡವರ್ಗ	೧೭	೩೫–೩೮
೧೧	ಜರಾವರ್ಗ	೧೧	೩೯–೪೧
೧೨	ಆತ್ಮವರ್ಗ	೧೦	೪೨–೪೪
೧೩	ಲೋಕವರ್ಗ	೧೨	೪೫–೪೭
೧೪	ಬುದ್ಧವರ್ಗ	೧೮	೪೮–೫೧
೧೫	ಸುಖವರ್ಗ	೧೨	೫೨–೫೪
೧೬	ಪ್ರಿಯವರ್ಗ	೧೨	೫೫–೫೭
೧೭	ಕ್ರೋಧವರ್ಗ	೧೪	೫೮–೬೧
೧೮	ಮಲವರ್ಗ	೨೧	೬೨–೬೬
೧೯	ಧರ್ಮಸ್ಥವರ್ಗ	೧೭	೬೭–೭೦
೨೦	ಮಾರ್ಗವರ್ಗ	೧೭	೭೧–೭೪
೨೧	ಪ್ರಕೀರ್ಣಕವರ್ಗ	೧೬	೭೫–೭೮
೨೨	ನಿರಯವರ್ಗ	೧೪	೭೯–೮೨
೨೩	ನಾಗವರ್ಗ	೧೪	೮೩–೮೬

		ಭಾಗಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ	ಪುಟ
೨೪	ತೃಷ್ಣಾವರ್ಗ	೨೬	೮೭-೯೩
೨೫	ಭಿಕ್ಷುವರ್ಗ	೨೩	೯೪-೯೯
೨೬	ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಗ	೪೧	೧೦೦-೧೧೦
ಪರಿಶಿಷ್ಟ			೧೧೧-೧೪೩
೧	ಬೌದ್ಧಮತದ ಸಾರ		೧೧೧-೧೧೭
೨	ವೇದಾಂತಕ್ಕೂ ಬೌದ್ಧಮತಕ್ಕೂ ತಾರತಮ್ಯ		೧೧೮-೧೨೧
೩	ಧರ್ಮಪದಪಾಳಿಗಾಥೆಗಳೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳೂ		೧೨೨-೧೩೩
೪	ಶಬ್ದಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ		೧೩೪-೧೪೩

ತಿದ್ದುಪಡಿ

ಪುಟ	ಗಾಥೆಯ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಥವಾ ಟಿಪ್ಪಣಿ	ಇರುವದು	ಇರಬೇಕಾದದ್ದು
೪	೧೪	ಮೇಲುಭಾವಣೆಯಿಲ್ಲದ	ಮೇಲುಭಾವಣೆಯಿರುವ
೩೭.	‡	ಅಪ್ರಬುಧ್ಯತೇ	ಅಪ್ರಬುಧ್ಯತೇ
೩೮	೧೯೫	೧೬. ನೀರು	೧೭. ನೀರು
೪೭	೧೭೮	ಸ್ರೋತಾಪತ್ತಿ	ಸ್ರೋತ ಆಪತ್ತಿ
೭೫	೨೯೩	ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾನ	ಸಂಪ್ರಜನ್ಯ
೧೦೦	೩೮೩	ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು†	ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು
೧೧೧	(ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ)	ಬೌದ್ಧಮತದ ಸಾರ	೧. ಬೌದ್ಧಮತದ ಸಾರ

ಪ್ರವೇಶಿಕೆ

೧

ಬೌದ್ಧಮತವು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದು ಮೈಗರೆದು ಇಂದಿಗೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶತಮಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಆಯಿತು. ತನ್ನ ಎಂಬತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದ ವರೆಗೂ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂದು ಭಾವಿಸಲ್ಪಡುವಷ್ಟು ಪೂಜ್ಯತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ದೇಹವನ್ನು ಇಟ್ಟ ಗೌತಮಬುದ್ಧನ ಚರಿತ್ರೆಯು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರ ಕಿವಿಗೂ ಬೀಳದಂಥ ಅಜ್ಞಾತವಾಸವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಈಗ ತಾನೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿದೆ. ಗೌತಮನ ಧರ್ಮವು ಪ್ರಪಂಚದ ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗದಷ್ಟು ಜನರ ಆದರಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿ ಕೂಡ ನೋಡದೆ ಇದ್ದ ನಮ್ಮ ದೇಶದವರು ಯೂರೋಪಿನವರ, ಅವರಲ್ಲಿಯೂ ನಮ್ಮನ್ನಾಳುವ ಆಂಗ್ಲೇಯರ, ಸಹಾನುಭೂತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನ ಉಡುಪಿನಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ಈಗ ತುಂಬ ಗೌರವದಿಂದ ಕಾಣುವದಕ್ಕೆ ಮೊದಲುಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸುಸಮಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡು ಬೌದ್ಧರೂ ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಪೀಠವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಮತಪ್ರಸಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಹವಣಿಕೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಬೌದ್ಧಮತವು ಈಶ್ವರನನ್ನಾಗಲಿ ಜೀವನನ್ನಾಗಲಿ ಒಪ್ಪದೆ ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿದುದೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆ ಮತದ ಹೀನಸ್ಥಿತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಯಿತೆಂದು ಕೆಲವರು ಊಹಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ನಿಜವು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ. ಪುಣ್ಯಪಾಪಕರ್ಮ, ಜನ್ಮಾಂತರ, ಜನ್ಮಾಂತರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ- ಈ ವಿಚಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭರತಖಂಡದ ಉಳಿದ ದರ್ಶನಗಳಂತೆಯೇ ತನ್ನದೊಂದು ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಹೊರಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ಗೌತಮಬುದ್ಧನ ದರ್ಶನದ ಸಾರವೇನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವದರಿಂದ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಯೋಜನವುಂಟೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಗೌತಮಬುದ್ಧನ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಮಗಿದ್ದ ತಿರಸ್ಕಾರಬುದ್ಧಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ

ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಪಾಲಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಚೈನ, ಜಪಾನಿ, ಟಿಬೈಟಿ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕಾಣಬರುವ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದುವದು ಅತ್ಯವಶ್ಯವು ; ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಾಚೀನವಾದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆನ್ನುವವರು ಪಾಲಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿರುವ **ತ್ರಿಪಿಟಕ**ಗಳನ್ನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಓದಬೇಕು.

ಪಾಲಿಗ್ರಂಥಗಳು ಹಲವು ಈಗ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಅಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿವೆ, ದೇವನಾಗರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಚ್ಚಾಗುತ್ತಲಿವೆ. ಇವುಗಳ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳೂ ವಿಚಾರಗ್ರಂಥಗಳೂ ಇಂಗ್ಲಿಷು, ಜರ್ಮನ್, ಫ್ರೆಂಚು—ಈ ಯೂರೋಪಿನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮರಾಠಿ, ಹಿಂದಿ, ಬಂಗಾಳಿ— ಈ ಭರತಖಂಡದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈಗ ಸಿಕ್ಕುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು ತೀರ ಕಡಿಮೆ, ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ಸಲ್ಲುವಂತಿದೆ.

ವೈದಿಕರಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯಬೌದ್ಧರಿಗೆ ಪಾಲೀಭಾಷೆಯು ಧಾರ್ಮಿಕಗ್ರಂಥಗಳ ಭಾಷೆಯಾಗಿದೆ. ಪಾಲೀಭಾಷೆಯು ಬುದ್ಧನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆಲವರು ; ಅದು ಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯೆಂದು ಕೆಲವರು ; ಅದರ ರೂಪಾಂತರವೆಂದು ಕೆಲವರು ; ಹೀಗೆ ಬಗೆ ಬಗೆಯಾಗಿ ಶೋಧಕರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಸ್ಕೃತನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಪ್ರಾಕೃತಭಾಷೆಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರತಕ್ಕದ್ದಾಗಿರುವ ಈ ಭಾಷೆಯು ಅವುಗಳಂತೆಯೇ ಈಗ ಬರಿಯ ಗ್ರಂಥಸ್ಥಭಾಷೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಎಷ್ಟೋ ಶಬ್ದಗಳು ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆ; ಮಿಕ್ಕ ಬಹುಭಾಗದ ಶಬ್ದಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದ ತದ್ಭವಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಶುದ್ಧ ಪಾಲಿಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ಈ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಹು ಬೇಗನೆ ಕಲಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೨

ಪಾಲಿಯಲ್ಲಿರುವ **ತ್ರಿಪಿಟಕ**ಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮಭಾಂಡಾಗಾರವನ್ನು **ಸುತ್ತಪಿಟಕ** (ಸೂತ್ರಪಿಟಕ), **ವಿನಯಪಿಟಕ, ಅಭಿಧಮ್ಮಪಿಟಕ**

(ಅಭಿಧರ್ಮಪಿಟಕ)ವೆಂದು ಮೂರು ಭಾಗವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಸೂತ್ರಪಿಟಕದಲ್ಲಿ ದೀಘ (ದೀರ್ಘ) ನಿಕಾಯ, ಮಜ್ಝಿಮ (ಮಧ್ಯಮ) ನಿಕಾಯ, ಸಂಯುತ್ತ (ಸಂಯುಕ್ತ) ನಿಕಾಯ, ಅಂಗುತ್ತರ ನಿಕಾಯ, ಖುದ್ದಕನಿಕಾಯ (ಕ್ಷುದ್ರಕನಿಕಾಯ)- ಎಂಬ ಐದು ವಿಭಾಗಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆಯೇ ವಿನಯಪಿಟಕದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿವೆ, ಅಭಿಧರ್ಮಪಿಟಕದಲ್ಲಿ ಏಳು ಗ್ರಂಥಗಳಿವೆ. ಈಗ ನಾವು ಕನ್ನಡಿಸಿರುವ ಧಮ್ಮಪದವು ಸುತ್ತ ಪಿಟಕದ ವಿಭಾಗವಾದ ಖುದ್ದಕನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿರುವ ಹದಿನೈದು ಗ್ರಂಥ ಗಳಲ್ಲಿಒಂದೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತ್ರಿಪಿಟಕವೆಲ್ಲ ಬುದ್ಧನ ವಚನವೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುತ್ತಾರಾದರೂ ಬುದ್ಧನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಅವನ ಪರಿನಿರ್ವಾಣವಾದ ಮೇಲೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕೆಂದು ಅನೇಕ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿರು ತ್ತದೆ. ಎಷ್ಟೋ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ "ಹೀಗೆಂದು ನಾನು ಕೇಳಿದೆನು" (ಏವಂ ಮೇ ಶ್ರುತಮ್) ಎಂಬುದೊಂದು ಪಲ್ಲವಿಯು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇದರ ನಿಜವು ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ. ಪ್ರಕೃತದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ಧಮ್ಮಪದದಲ್ಲಿರುವ ಎಷ್ಟೋ "ಗಾಥೆ" (ಶ್ಲೋಕ)ಗಳು ಬೇರೆ ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಭರ್ತೃಹರಿಯ ಸುಭಾಷಿತವೇ ಮುಂತಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಹಾಗೆ ಮೊದಲು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಂಕಲಿತವಾಗಿದ್ದು ಈಚೆಗೆ ಖುದ್ದಕನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಗ್ರಂಥವೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಯಿತೆಂತ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಧಮ್ಮಪದವು ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಷುಗಳು ಇದನ್ನು ಕಂಠಪಾಠಮಾಡಿಯೇ ತೀರುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಪನ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸು ವರೋ ಅದರಂತೆ ಧಮ್ಮಪದದ ಗಾಥೆಗಳನ್ನೂ ಆಗಾಗ್ಗೆ ಬೌದ್ಧರು ಉದಾಹರಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಂತೆಯೇ ಇದು ಪ್ರಪಂಚದ

ಮುಖ್ಯಭಾಷೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪರಿವರ್ತನೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ಬೌದ್ಧರ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಅಥವಾ 'ಬುದ್ಧಗೀತೆ' ಎಂದು ಕರೆದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಬುದ್ಧಗೀತೆಯೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ಇದನ್ನು ಆಗಲೆ ಅನೇಕರು ಪರಿವರ್ತಿಸಿಯೂ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಲವು ಗಾಥೆಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತರೂಪದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಮನುಸ್ಮೃತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಆರ್ಯರಲ್ಲಿ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಷ್ಟೋ ನೀತಿವಚನಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿವೆಯೆಂಬುದು ಇದರಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಧಮ್ಮಪದವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ 'ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಚನ' ಎಂದೇ ಅರ್ಥವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ; ಚೈನಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಮಾಡಿದೆಯಂತೆ.*

ಧಮ್ಮಪದವನ್ನು ಇಪ್ಪತ್ತಾರು ವರ್ಗಗಳಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಿರುತ್ತದೆ.† ಒಂದೊಂದು ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಗಾಥೆಗಳು ಅಥವಾ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಇವೆ. ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಜೋಡಿಸಿರುವದಿಲ್ಲ. ವರ್ಗಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಹೆಸರು ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ (ಪುಷ್ಪ, ಸಹಸ್ರ) ಮುಂತಾದ ಒಂದೊಂದು ಮಾತಿನ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಬಂದಿರುತ್ತದೆಯೇ ಹೊರತು ಮತ್ತೇನೂ ವಿಶೇಷಕಾರಣದಿಂದಲ್ಲ; ಕೆಲವು ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಎರಡೆರಡು ಸಲ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಸುಭಾಷಿತಗಳನ್ನು ಓದಿರುವವರಿಗೆ ಗ್ರಂಥದ ಶೈಲಿಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

೩

ಧಮ್ಮಪದವನ್ನು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಕೈಲಾಸವಾಸಿಗಳಾದ ಬಿ. ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಮಾಡಿದ್ದರು.

---

* Texts from the Buddhist Canon by Samul Beal.

† ಶ್ರೀಯುತ ಸ್ಯಾಮ್ಯುಎಲ್ ಬೀಲ್‌ರವರು ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುವ ಚೈನ ಧಮ್ಮಪದದಲ್ಲಿ ಮೂವತ್ತೊಂಬತ್ತು ವರ್ಗಗಳಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಗ್ರಂಥದ ೨೬ ವರ್ಗಗಳೂ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಧಮ್ಮಪದ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಅನೇಕ ಸಂಗ್ರಹಗಳಾಗಿದ್ದವೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

ಆ ಅನುವಾದವು ಪಾಲಿಯಿಂದಲೇ ನೇರಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದೆಂತ ತೋರುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪುಟದಲ್ಲಿಯೂ ವೈದಿಕಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ- ಎಂದರೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಭಾರತ, ಸ್ಮೃತಿ, ಗೀತೆ-ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಆರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಸಮಾನಾರ್ಥಕವೆಂದು ಕೊಡಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದ್ವೈತವೇದಾಂತಕ್ಕೂ ಬೌದ್ಧಮತಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧಾಂತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ತಾರತಮ್ಯವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದೂ ಬೌದ್ಧನು ಮಾಡಿದ್ದ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನೇ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೂ ಮಾಡಿದರೆಂದೂ ಅನುವಾದಕರು ತಮ್ಮ ಪೀಠಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು. ನಾನು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಆ ಅನುವಾದವನ್ನು ಓದಿದಾಗ, ಎಂದರೆ ಸುಮಾರು ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ, ನನಗೆ ಅನುವಾದಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸರಿಯೆಂದೇ ತೋರಿತು; ಅಮರಕೋಶದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧದೇವನಿಗೆ 'ಅದ್ವಯವಾದಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿಟ್ಟಿರುವದನ್ನು ಕಂಡು ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಮಗನಾದ ಬುದ್ಧನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಅದ್ವೈತವೂ ಮಾಯಾವಾದವೂ ಆಗಿರುವದರಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಕೂಡ ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದೆನು. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರನ್ನು ಪ್ರಚ್ಛನ್ನಬೌದ್ಧರೆಂದು ಮತಾಂತರದವರು ಕರೆಯುವದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಕಾರಣವಿರಬಹುದೆಂದೂ ನನಗೆ ಆಗ ಅನಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಬೌದ್ಧಲೇಖನಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತನೋಡುತ್ತ ಬಂದಹಾಗೆಲ್ಲ ಈ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಕನಸಿನಂತೆ ಕರಗಿಹೋಗಿ ಅನಾತ್ಮವಾದವನ್ನು ಹೇಳುವ ಬೌದ್ಧಮತಕ್ಕೂ ಸರ್ವಾತ್ಮವಾದವನ್ನು ಹೇಳುವ ಅದ್ವೈತಕ್ಕೂ ಯಾವದೊಂದು ಸಾಮ್ಯವೂ ಇರುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ಬುದ್ಧನು ಕೂಡ ಮೊದಲು ಆತ್ಮವಾದವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನೆಂದು ಕೆಲವರು ಶೋಧಕರು ಈಚೆಗೆ ಊಹಿಸುತ್ತಿದಾರೆಯಾದರೂ ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ವೇದಾಂತಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಯಾವದೊಂದು ಆಧಾರವೂ ದೊರಕಿರುವದಿಲ್ಲ; ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಬೌದ್ಧರಿಗೂ ವೇದಾಂತಿಗಳಿಗೂ ಆಗಿರುವ ವಾದಗಳೆಲ್ಲ ಆತ್ಮವಿಷಯವಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗಿರುತ್ತವೆಯೆಂಬುದು ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಸ್ಫುಟವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಈ ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಗೊಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ನಾಲ್ಕಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆನು. ಧಮ್ಮಪದವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿ ಮೂರು ವರ್ಷವಾದರೂ ಮುದ್ರಿಸುವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಅನುಕೂಲವಿಲ್ಲದೆ ಅದರ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ತಡಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈಚೆಗೆ ಶ್ರೀಯುತ ಜಿ. ಪಿ. ರಾಜರತ್ನಂ ಎಂ.ಎ.- ಇವರು "ಸುಬೋಧ" ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇದೇ ಗ್ರಂಥದ ಪರಿವರ್ತನೆಯನ್ನು ಅನುವಾದಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡೆನು. ನನ್ನ ಭಾಷಾಂತರವು ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರುವದು ಈಗಲೂ ಅಗತ್ಯವೆ? ಎಂದು ಯೋಚಿಸಲಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ಶ್ರೀಯುತರವರು ಕನ್ನಡಿಸಿರುವ ಕ್ರಮವೂ ಅದನ್ನು ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವದರಲ್ಲಿ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಕೋನವೂ ನನ್ನ ಕ್ರಮ, ದೃಷ್ಟಿಕೋನ- ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ತೀರ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವದೆಂದು ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ಮೇಲೆ ನನ್ನ ಅನುವಾದವನ್ನು ಅಚ್ಚಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆನು.

ಈ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ (೧) ಧಮ್ಮಪದ (ದೇವನಾಗರಿಯಲ್ಲಿ) ಮೂಲ, ಶ್ರೀಯುತ ಎನ್. ಜಿ ಪಿಂಗಲೆ ಬಿ.ಎ.-ರವರು ಪ್ರೊಫೆಸರ್ ಧರ್ಮಾನಂದ ಕೋಶಾಂಬಿ ಎಂಬವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪೂನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು; (೨) ಧಮ್ಮಪದ (ದೇವನಾಗರಿಯಲ್ಲಿ) ಮೂಲ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪೀಠಿಕೆ, ಭಾಷಾಂತರ, ಟಿಪ್ಪಣಿಸಹಿತ, ಡಾಕ್ಟರ್ ಪಿ. ಎಲ್. ವೈದ್ಯ- ಇವರು ಪೂನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು; (೩) ಧಮ್ಮಪದ (ದೇವನಾಗರಿಯಲ್ಲಿ) ಮೂಲ, ಸಂಸ್ಕೃತಛಾಯಾ ಹಿಂದೀ ಅನುವಾದಸಹಿತ, ಮಹಾಪಂಡಿತ ತ್ರಿಪಿಟಿಕಾಚಾರ್ಯ ರಾಹುಲ ಸಾಂಕೃತ್ಯಾಯನರು ಪ್ರಯಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು; (೪) Dhammapada or Way of Truth ಶ್ರೀಶೀಲಾಚಾರ (ಭಿಕ್ಕು)-ಇವರು ಲಂಡನ್ನಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು (೫) The Buddha's Path of Virtue ಶ್ರೀಯುತ ಎಫ್. ಎಲ್. ವುಡ್‌ವಾರ್ಡ್ ಎಮ್.ಎ.-ರವರು ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದು- ಈ ಐದು ಗ್ರಂಥಗಳ ನೆರವನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪಡೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ಮಿಕ್ಕ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದಲೂ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಸಹಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾಂಕೃತ್ಯಾಯನರ ಪರಿವರ್ತನೆಯಿಂದಲೂ ಪೂನಾದ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಿಂದಲೂ ನನಗೆ ತುಂಬ ಸಹಾಯವಾಗಿರುತ್ತದೆಯಾಗಿ ಆ ಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಕಾಶಕರಿಗೆ ನಾನು ತುಂಬ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ.

ಮೂಲದ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪಾಲಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಮೂಲದ ಛಾಯೆಯನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸುವ ಕಷ್ಟಕ್ಕೆ ಬೀಳಬೇಕಾದ ಸಂಭವವು ಒದಗಲಿಲ್ಲ. ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಕೆಲವು ಪದಗಳು ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿ ಪಾರಿಭಾಷಿಕವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ದಪ್ಪಕ್ಷರದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿ ಅಂಥ ಶಬ್ದಗಳ ಸೂಚಿಯೊಂದನ್ನು ಗ್ರಂಥದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ವೈದಿಕಧರ್ಮದ ವಿಚಾರವು ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರವಾಗಿಯೇ ಇರುವದರಿಂದ ಆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಯಾವಯಾವ ವಿವರವು ಅಗತ್ಯವೆಂದು ತೋರಿತೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಅನುವಾದವು ನನಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆಯೂ ನಾನು ನಂಬಿರುವ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ ವಾದಗ್ರಸ್ತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಮತಭೇದವನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತಕ್ಕೂ ಬೌದ್ಧದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಇರುವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರುವಂತೆ ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ; ವೇದಾಂತಿಗಳು ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವ ಅವಸ್ಥಾತ್ರಯ ದೃಷ್ಟಿ, ಸಾಕ್ಷಿಚೈತನ್ಯವಾದ- ಇವೆರಡೂ ಬೌದ್ಧದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ತಿಲಮಾತ್ರವೂ ಕಂಡುಬಾರದೆ ಇರುವದರಿಂದ ಈ ಎರಡು ದರ್ಶನಗಳು ಅತ್ಯಂತಭಿನ್ನಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳಾಗಿವೆಯೆಂಬುದು ಈ ಪರಿಶಿಷ್ಟದಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುವಂತಿದೆ*. ನೀತ್ಯುಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಮತವೂ ಬೌದ್ಧಮತವೂ ಒಂದೇ ಮರದಲ್ಲಿ ಒಡೆದುಕೊಂಡಿರುವ ಎರಡು ಕೊಂಬೆಗಳಂತೆ ಕಾಣುತ್ತವೆ; ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಮ್ಯಗಳಿರುವದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಸಮಾನಾರ್ಥಕವಚನಗಳ

---

* ಗೌತಮಬುದ್ಧನ ಜೀವನಚರಿತೆಯನ್ನೂ ಉಪದೇಶಗಳನ್ನೂ ಮತ್ತೊಂದು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಾನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವೆನು. ಅವಕಾಶವು ದೊರೆತರೆ ಆಗ ಈ ದರ್ಶನಗಳ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಮತ್ತಷ್ಟು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತೋರಿಸಿಕೊಡಬೇಕೆಂದಿರುತ್ತೇನೆ. ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರವಾಗಿರುವ ಯೋಗದರ್ಶನದ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿರುವಂತೆ ಫಕ್ಕನೆ ತೋರಿದರೂ ನಿಜವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಮುಖ್ಯವಾದ ತಾರತಮ್ಯಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನೂ ಬುದ್ಧನ ಜೀವನಚರಿತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವೆನು.

ಪಟ್ಟಿಯೊಂದನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತೇನೆ. ಈ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ನಾನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದಿರುತ್ತೇನೆ; ಇನ್ನೂ ಇಂಥ ಅನೇಕ ವಚನಗಳು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಪುರಾಣಗಳ ಲ್ಲಿಯೂ ಹುದುಗಿರುವವೆಂದು ನನ್ನ ದೃಢವಿಶ್ವಾಸವಿರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ವಚನಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಹಾಗೆಲ್ಲ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾನುಭೂತಿಯುಂಟಾಗುವದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಧಮ್ಮಪದದಲ್ಲಿ ಕೆಲಕೆಲವು ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಕೆಲಕೆಲವು ಸಂದರ್ಭ ಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನು ಹೇಳಿದನೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವದು ಬೌದ್ಧರ ಸಂಪ್ರದಾಯ ವಾಗಿದೆ. ಧಮ್ಮಪದಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಘೋಷನು ಬರೆದದ್ದೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಾಗಿರುವ ಅಟ್ಟಕಥಾ (ಅರ್ಥಕಥಾ) ಎಂಬ ಒಂದು ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವಿದೆ. ಯಾವ ಯಾವ ಗಾಥೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಬುದ್ಧನು ಹೇಳಿದನೆಂಬುದನ್ನು ಈ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರು ತ್ತದೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಶ್ಲೋಕಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಾತ್ತಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಮುಖದಿಂದ ಬಂದವೆಂದು ನಂಬುವ ಕೆಲವರು ಹಿಂದುಗಳ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲೊಂದು ಸಮಾನದೃಷ್ಟಾಂತವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇದಿರಲಿ. ಮೊದಲು ಪಾಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದದ್ದು ಧಮ್ಮಪದವು ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿಯೇ ಅಸ್ತ ವಾಗಲು ಅನೂರಾಧಪುರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಬುದ್ಧಘೋಷನು ಸಿಂಹಳಭಾಷೆ ಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪಾಲಿಗೆ ತಿರುಗಿಸಿದನೆಂದೂ ಈಗ ಸಿಂಹಳಭಾಷೆಯ ಮೂಲವೂ ಸಿಕ್ಕುವಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಥೆಯು ಎಷ್ಟ ಮಟ್ಟಿಗೆ ವಿಶ್ವಾಸಾರ್ಹವೋ ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಬುದ್ಧ ಘೋಷನು ಬೌದ್ಧಮತವನ್ನು ಪುನಃಪ್ರತಿಷ್ಠೆಮಾಡಿದನೆಂಬ ಗೌರವಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ ನಮ್ಮಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವದು ಅವನ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನುಸಾರ ವಾದ ಪಾಠವೇ ಆಗಿರುವದರಿಂದಲೂ ಟಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನು ಸಾರವಾದ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತೇನೆ. ಸಂದರ್ಭವನ್ನೆಲ್ಲ ವಿವರಿಸದೆ ಗಾಥೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದ ಸ್ಥಳ, ಯಾರಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು- ಇವೆರಡನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೊಡುವದರಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲವಾದರಿಂದ ಸಂಗ್ರಹ ವಾಗಿ ಬರೆದಿರುವ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅದರ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯ ಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೂ ವೇದಾಂತಕ್ಕೂ ಬೌದ್ಧದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಾಮ್ಯ ವೈಷಮ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕೆನ್ನುವವರಿಗೂ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪುಸ್ತಕವು ವಿಷಯ ಪ್ರವೇಶಿಕೆಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದರೆ ನನ್ನ ಶ್ರಮವು ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ಭಾವಿಸುವೆನು.

ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ,
29-10-1935.

ಅನುವಾದಕ.

ಓದುಗರಿಗೆ

೧. ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಗಗಳ ಹೆಸರನ್ನೂ ನಡುನಡುವೆ ಬರುವ ಪಾರಿಭಾಷಿಕಪದಗಳನ್ನೂ ಓದುವವರ ಸೌಕರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ.

೨. ಪಾರಿಭಾಷಿಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕಪ್ಪಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚುಮಾಡಿಸಿದೆ; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟದ ಶಬ್ದಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುತ್ತದೆ.

೩. ಸಾಂ॥ = ಸಾಂಕೃತ್ಯಾಯನರು ಹಿಂದಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುವ ಧಮ್ಮಪದ; ವ್ಯಾ॥ = ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ; ಪೂ॥ = ಪೂನಾದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿರುವ ದೇವನಾಗರಿಯ ಧಮ್ಮಪದ, ಶ್ರೀಯುತ ಪಿಂಗಳೆಯವರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಸಮೇತ; ಪೂ.(೨) = ಪೂನಾದಲ್ಲಿ ಡಾ॥ ಪಿ. ಎಲ್. ವೈದ್ಯರವರು ಬರೆದಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಸಮೇತದ ಧಮ್ಮಪದ; W = Woodward ಎಂಬವರು ಬರೆದಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಪದ್ಯಾತ್ಮಕವಾದ ಧಮ್ಮಪದ, ಮದರಾಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು.

೪. ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪುಟದ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಯೂ ಪರಿಶಿಷ್ಟ ಭಾಗವೂ ಅನುವಾದಕರು ಹೊಸದಾಗಿ ಬರೆದವುಗಳಾಗಿವೆ.

ಧಮ್ಮಪದ

೧. ಯಮಕವರ್ಗ

೧

೧. ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ* ಮನಸ್ಸೇ ಮುಂದಾಳು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸೇ ಒಡೆಯನು, ಅವು ಮನೋಮಯವಾಗಿರುವವು. ಯಾವನಾದರೂ ಬಗ್ಗಡವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರೆ, ಅಥವಾ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರೆ, ಆಗ, ಬಂಡಿಯನ್ನು ಹೊತ್ತೆಳೆಯುವ ಪ್ರಾಣಿಯ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಗಾಲಿಯು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಂತೆ, ಆತನನ್ನು ದುಃಖವು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವದು.

೨

೨. ಧರ್ಮಗಳಿಗೆ* ಮನಸ್ಸೇ ಮುಂದಾಳು, ಅವುಗಳಿಗೆ ಮನಸ್ಸೇ ಒಡೆಯನು, ಅವು ಮನೋಮಯವಾಗಿರುವವು. ಯಾವನಾದರೂ ತಿಳಿಯಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾತನಾಡಿದರೆ, ಅಥವಾ ಕೆಲಸಮಾಡಿದರೆ, ಆಗ, ತನ್ನ ನೆರಳು ಎಡೆಬಿಡದೆ ತನ್ನನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವಂತೆ, ಆತನನ್ನು ಸುಖವು ಹಿಂಬಾಲಿಸುವದು.

೩

೩. ನನ್ನನ್ನು ಬೈದಿದ್ದಾನೆ, ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದಿದ್ದಾನೆ, ನನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ, ನನ್ನದನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ— ಎಂಬೀ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಯಾರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವರೋ ಅವರ ವೈರವು ಆರುವದಿಲ್ಲ.

---

* ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವೇದನಾ, ಸಂಜ್ಞಾ, ಸಂಸ್ಕಾರ- ಈ ಮೂರು ಸ್ಕಂಧಗಳೂ ಸೇರಿರುವವೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿದೆ. ಕಾಯಿಕವಾಚಿಕಮಾನಸಿಕಕರ್ಮಗಳು ಅಥವಾ ಸುಖದುಃಖಾದಿ ಅನುಭವಗಳು ಎಂದು ಸಾಂಕೃತ್ಯಾಯನರು ಭಾವಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ.

೪

೪. ನನ್ನನ್ನು ಬೈದಿದ್ದಾನೆ, ನನ್ನನ್ನು ಹೊಡೆದಿದ್ದಾನೆ, ನನ್ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ್ದಾನೆ, ನನ್ನದನ್ನು ಕಸಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ- ಎಂಬೀ ಚಿಂತೆಯನ್ನು ಯಾರು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವರ ವೈರವು ಆರಿ ಹೋಗುವದು.

೫

೫. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವೈರದಿಂದ ವೈರಗಳು ಎಂದಿಗೂ ಶಾಂತವಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಅವೈರದಿಂದಲೇ ಶಾಂತವಾಗುವವು. ಇದೇ ಸನಾತನಧರ್ಮವು*.

೬

೬. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಯುವವರೇ- ಎಂಬುದನ್ನು ಪಂಡಿತರನ್ನುಳಿದು ಮಿಕ್ಕವರು ಅರಿಯರು. ಯಾರು ಇದನ್ನು ಬಲ್ಲರೋ ಅವರಿಂದ ಜಗಳಗಳು† ಶಾಂತವಾಗುವವು.

೭

೭. ಯಾವನು **ಶುಭಾನುಪಶ್ಯ**ನಾಗಿ‡ ವಿಹರಿಸುತ್ತ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿಯದೆ, ಊಟದಲ್ಲಿ ಅಳತೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಸೋಮಾರಿಯಾಗಿ, ಹೀನವೀರ್ಯನಾಗಿರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ಬಲವಾಗಿಲ್ಲದ

---

* ನಿಯಮವು.

† ಮೇಧಗಾ- ಎಂಬ ಮಾತಿನ ಅರ್ಥವಿದು ; 'ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಕಾರಗಳು' ಎಂದು ಸಾಂಕೃತ್ಯಾಯನರು ಅರ್ಥಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

‡ ದೇಹದಲ್ಲಿ ತುಚ್ಛಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಕುಗಳಿಗೊಂದು ನಿಯಮವು ; ಇಂಥ ಅಶುಭಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಅಶುಭಾನುಪಶ್ಯನು, ದೇಹದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಶುಭಾನುಪಶ್ಯನು.

ಮರವನ್ನು ಗಾಳಿಯು ವಶಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, **ಮಾರ**ನು* ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು.

೮

೮. ಯಾವನು **ಅಶುಭಾನುಪಶ್ಯ**ನಾಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಿಗಿಯುಹಿಡಿದು ಊಟದಲ್ಲಿ ಮಿತಿಯರಿತವನಾಗಿ, ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, **ವೀರ್ಯ**ವಂತನಾಗಿರುವನೋ† ಅವನನ್ನು ಬಂಡೆಗಳ ಪರ್ವತವನ್ನು ಗಾಳಿಯು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದಿರುವಂತೆ **ಮಾರ**ನು ವಶಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಇರುವನು.

೯

೯. ಯಾವನು ಕಷಾಯವನ್ನು‡ ಹೊರಕ್ಕೆ ಹಾಕದೆ ಕಾಷಾಯವಸ್ತ್ರವನ್ನು§ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ದಮವಾಗಲಿ ಸತ್ಯವಾಗಲಿ ಇಲ್ಲದವನಾಗಿರುವನೋ ಆತನು ಕಾಷಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ.

೧೦

೧೦. ಯಾವಾತನು ಕಷಾಯವನ್ನು ಕಕ್ಕಿ **ಶೀಲ**ಗಳಲ್ಲಿಯೇ|| ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಿರುವನೋ, ದಮಸತ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವನೋ, ಅವನೇ ಕಾಷಾಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕವನು.

---

* ಮಾರ- ಸಾಧಕನನ್ನು ಕೆಟ್ಟ ಹಾದಿಗೆ ಎಳೆಯುವ ದೇವತೆ. ಮಾರನನ್ನು ಗೆದ್ದಪ್ಪಂದ ಬುದ್ಧನಿಗೆ ಮಾರಜಿತ್ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.

† ಶ್ರದ್ಧಾ, ವೀರ್ಯ- ಇವು ಸಾಧನಗಳು. ವೀರ್ಯವೆಂದರೆ ಉದ್ಯೋಗಶೀಲನಾಗಿ ಸಾಧನೆಮಾಡುವದು.

‡ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಮಲಗಳನ್ನು.

§ ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಷುಗಳು ಧರಿಸುವ ಹಳದಿಯ ಬಟ್ಟೆ.

|| ಶೀಲಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

೧೧

೧೧. ಯಾರು ಅಸಾರವಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ಸಾರವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಸಾರವಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ಅಸಾರವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿರುವರೋ, ಮಿಥ್ಯಾಸಂಕಲ್ಪವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ* ಅವರಿಗೆ ಸಾರವು ದಕ್ಕದು.

೧೨

೧೨. ಯಾರು ಸಾರವನ್ನು† ಸಾರವೆಂದೂ ಅಸಾರವನ್ನು ಅಸಾರವೆಂದೂ ತಿಳಿದಿರುವರೋ **ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪ**ವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ* ಅವರಿಗೆ ಸಾರವು ದೊರಕುವದು.

೧೩

೧೩. ಹೇಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮೇಲುಛಾವಣಿಯಿಲ್ಲದ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಮಳೆಯು ಬಲವಾಗಿ ನುಗ್ಗುವದೋ, ಅದರಂತೆ **ಭಾವನೆ**ಯಿಲ್ಲದ‡ ಚಿತ್ತದೊಳಕ್ಕೆ ರಾಗವು ಬಲವಾಗಿ ನುಗ್ಗುವದು.

೧೪

೧೪. ಹೇಗೆ ಸರಿಯಾದ ಮೇಲುಛಾವಣಿಯಿಲ್ಲದ ಮನೆಯೊಳಕ್ಕೆ ಮಳೆಯು ನುಗ್ಗಲಾರದೋ ಅದರಂತೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಚಿತ್ತವನ್ನು ರಾಗವು ಹೊಗಲರಿಯದು.

---

* ಸರಿಯಾದ ಸಂಕಲ್ಪ (ಸಮ್ಮಾ ಸಙ್ಕಪ್ಪ = ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪ) ಎಂಬುದು ಬುದ್ಧನುಪದೇಶಿಸಿದ 'ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗ'ದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಧನ; ೧೪–೧೩ನ್ನು ನೋಡಿ. ಮಿಥ್ಯಾಸಂಕಲ್ಪವು ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು.

† ಶೀಲವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಸಾರವೆಂದು ಕರೆದಿದೆ ಎಂದು ತೋರುವದು.

‡ ಭಾವನೆಯೆಂದರೆ ಮನಸ್ಸನ್ನು ವಶದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವ ಪ್ರಯತ್ನ; ಮೈತ್ರೀ ಮುಂತಾದ ಭಾವನೆಗಳೆಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಬಹುದು.

೧೫

೧೫. ಇಲ್ಲಿಯೂ§ ಶೋಕಿಸುವನು, ಸತ್ತಮೇಲೂ ಶೋಕಿಸುವನು- ಪಾಪಿಯು ಎರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಶೋಕಿಸುವನು. ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳು ಮಲಿನವಾದವುಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನು ಶೋಕಿಸುವನು, ಅವನು ಸಂಕಟಪಡುವನು.

೧೬

೧೬. ಇಲ್ಲಿ ಮೋದದಿಂದಿರುವನು, ಸತ್ತಮೇಲೂ ಮೋದದಿಂದಿರುವನು- ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಎರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೋದದಿಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳು ಶುದ್ಧವಾದವುಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನು ಮೋದದಿಂದಿರುವನು, ಪ್ರಮೋದದಿಂದಿರುವನು.

೧೭

೧೭. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಕುದಿದುಕೊಳ್ಳುವನು, ಸತ್ತಮೇಲೂ ಕುದಿದುಕೊಳ್ಳುವನು- ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಎರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕುದಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. 'ನಾನು ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನಲ್ಲ!' ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಕುದಿದುಕೊಳ್ಳುವನು, ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೂ ಕುದಿದುಕೊಳ್ಳುವನು.

೧೮

೧೮. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದದಿಂದಿರುವನು, ಸತ್ತಮೇಲೂ ಆನಂದದಿಂದಿರುವನು- ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಎರಡು ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದದಿಂದಿರುತ್ತಾನೆ. ನಾನು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನಲ್ಲ!- ಎಂದು ಇಲ್ಲಿ ಆನಂದದಿಂದಿರುವನು, ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೂ ಆನಂದದಿಂದಿರುವನು.

---

§ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಪರದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖದುಃಖಗಳುಂಟಾಗುವವೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯು ಸನಾತನವೈದಿಕಮತದವರಂತೆಯೇ ಬೌದ್ಧರಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು.

೧೯

೧೯. ಬಹುಸಂಹಿತೆಗಳನ್ನು* ಹೇಳುವವನಾದರೂ ಯಾವನು ಆದರಂತೆ ಆಚರಿಸದೆ ಮೈಮರೆತಿರುವನೋ ಅವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಎಣಿಕೆಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಗೊಲ್ಲನಂತೆ† ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗಾರನಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವನು.

೨೦

೨೦. ಯಾವನು ಒಂದಿಷ್ಟೇ ಸಂಹಿತೆಯನ್ನು ಹೇಳುವವನಾದರೂ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಆಚಾರವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ, ರಾಗವನ್ನೂ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ ಮೋಹವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಮುಕ್ತಚಿತ್ತನಾಗಿರುವನೋ, ಇಹದಲ್ಲಾಗಲಿ ಪರದಲ್ಲಾಗಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿರುವನೋ, ಅವನು ಶ್ರಾಮಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗಾರನಾಗುವನು.

---

* ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ 'ಸಹಿತಂ' ಎಂಬುದು 'ಬುದ್ಧವಚನ'ವೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕಾರನು ಬರೆದಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ತ್ರಿಪಿಟಕಕ್ಕೆ ಸಹಿತವೆಂಬ ಹೆಸರು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗವಾಗಿರುವದು ಶೋಧಕರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವದಿಲ್ಲ.

† ಗೊಲ್ಲನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಗೋವುಗಳನ್ನು ಎಣಿಸುವದೊಂದೇ ಹೊರತು ಅವನಿಗೆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಪಾಲಿಲ್ಲ; ಇದರಂತೆ ಧರ್ಮವಚನಗಳನ್ನು ಸುಮ್ಮನೆ ನುಡಿಯುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿ ಶ್ರಮಣನಾದ (ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಕುವಾದ) ಫಲವು ದಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲಿಯ ಭಾವ.

೨. ಅಪ್ರಮಾದವರ್ಗ*

೨೧

೧. ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರುವದು **ಅಮೃತಕ್ಕೆ†** ಹಾದಿಯು, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿರುವದು ಮೃತ್ಯುವಿನ ಹಾದಿಯು. ಎಚ್ಚರಿಕೆಯುಳ್ಳವರು ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದವರು ಬದುಕಿದ್ದರೂ ಸತ್ತಂತೆಯೇ.‡

೨೨

೨. ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಲ್ಲಿರುವ ಈ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿದ ಪಂಡಿತರು **ಆರ್ಯರ**§ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತರಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಮೋದದಿಂದಿರುವರು.

೨೩

೩. ಎಡೆಬಿಡದೆ **ಧ್ಯಾನ**ಮಾಡುತ್ತಾ|| ಯಾವಾಗಲೂ ದೃಢಪರಾಕ್ರಮರಾಗಿರುವ** ಆ ಧೀರರು ಮಿಗಿಲಿಲ್ಲದ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವಾದ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು†† ಮುಟ್ಟುವರು.

---

* ಈ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಬರುವ 'ಅಪ್ರಮಾದ'ವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು 'ಎಚ್ಚರಿಕೆ'ಯೆಂದೂ 'ಪ್ರಮಾದ'ವೆಂಬುದನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದಿರುವದು-ಎಂದೂ ಕನ್ನಡಿಸಿದೆ. ಧರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸತತವೂ ನಡೆಯುತ್ತಾ ಕೆಟ್ಟ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಬೀಳದಂತೆ ಇರುವದೇ ಅಪ್ರಮಾದವು; ಆಲಸ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿ ಮನಸ್ಸುಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವದೇ ಪ್ರಮಾದವು.

† ಅಮೃತವೆಂದರೆ ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವ ನಿರ್ವಾಣವೆಂಬ ಮೋಕ್ಷವು.

‡ 'ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದವರು ಸಾಯುವಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯುಳ್ಳವರು ಸಾಯುವದಿಲ್ಲ' —ಸಾಂ.

§ ಆರ್ಯರೆಂದರೆ ಬುದ್ಧ, ಪ್ರತ್ಯೇಕಬುದ್ಧ, ಶ್ರಾವಕ- ಇವರೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.

|| ಧ್ಯಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

** ಮುಂದುವರಿಯುವದು.

†† ನಿರ್ವಾಣವು ಅನುತ್ತರ ಎಂದರೆ ಮಿಗಿಲಿಲ್ಲದ ಸದ್ಗತಿಯು, ಯೋಗಕ್ಷೇಮವು ಎಂದರೆ ಮಂಗಲಕರವಾದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು. ತಾನೇ ನಾಶವಾಗುವದೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವರೆಂತ ಕೆಲವರು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವದು ತಪ್ಪೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ.

೨೪

೪. ಉದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿ, ಸ್ಮೃತಿವಂತನಾಗಿ,* ಶುಚಿಯಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಆಲೋಚಿಸಿ ಕರ್ಮಮಾಡುವವನಾಗಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ಬಾಳುತ್ತಾ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರುವಾತನ ಕೀರ್ತಿಯು ಹಬ್ಬುವದು.

೨೫

೫. ಜಾಣನಾದವನು ಉದ್ಯೋಗದಿಂದಲೂ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಲೂ ಸಂಯಮದಿಂದಲೂ ದಮದಿಂದಲೂ, ಪ್ರವಾಹವು† ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡುಹೋಗಲಾರದಂಥ ದ್ವೀಪವನ್ನು‡ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೨೬

೬. ಮೂರ್ಖರೂ ಅವಿವೇಕಿಗಳೂ ಆದ ಜನರು ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಜಾಣನಾದವನು ಅಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಉತ್ತಮವಾದ ಧನದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೨೭

೭. ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ, ಕಾಮರತಿಯಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಡ. ಏಕೆಂದರೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವಾತನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು.

೨೮

೮. ತಿಳಿದವನು ಯಾವಾಗ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆಗ ಆ ಧೀರನು ಯಾವ ಶೋಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಶೋಕಕ್ಕೊಳಗಾಗಿರುವ ಅಜ್ಞರಾದ ಜನರನ್ನು,

---

* ಸ್ಮೃತಿಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ೨೧ನೆಯ ವರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಿ.

† ಕ್ಲೇಶಗಳ ಹೊಳೆ. ‡ ಅರ್ಹಂತನ ಪದವಿ.

ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿರುವವನು ನೆಲದ ಮೇಲಿರುವವನ್ನು ನೋಡುವ ಹಾಗೆ **ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯ* ಉಪ್ಪರಿಗೆಯನ್ನೇರಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವನು.

೨೯

೯. ಜಾಣನಾದವನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದವರಲ್ಲಿ ತಾನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ನಿದ್ರಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಪೂರ ಎಚ್ಚತ್ತವನಾಗಿ, ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ ಕುದುರೆಯನ್ನು ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಕುದುರೆಯು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಹೋಗುವಂತೆ, ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

೩೦

೧೦. ಅಪ್ರಮಾದದಿಂದಲೇ **ಮಘವಂತನು**† ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾದನು. ಅಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವರು, ಪ್ರಮಾದವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೀಯಾಳಿಸುವರು.

೩೧

೧೧. ಅಪ್ರಮಾದದಲ್ಲಿಯೇ ರತನಾಗಿ ಪ್ರಮಾದದಲ್ಲಿ ಭಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ಭಿಕ್ಷುವು ಸಣ್ಣ ದೊಡ್ಡ **ಸಂಯೋಜನ**ವನ್ನೆಲ್ಲ‡ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಸುಡುತ್ತಾ ಹೋಗುವನು.

೩೨

೧೨. ಅಪ್ರಮಾದದಲ್ಲಿಯೇ ರತನಾಗಿ ಪ್ರಮಾದದಲ್ಲಿ ಭಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ಭಿಕ್ಷುವು ಎಂದಿಗೂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳಲಾರನು, ಅವನು **ನಿರ್ವಾಣ**ಕ್ಕೇ ಹತ್ತಿರವಿರುವನು.

---

* ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬುದೊಂದು ಸಾಧನ. † ಮಘವಂತನು— ಇಂದ್ರನು. ಇಂದ್ರನು ದೇವತೆಗಳ ಒಡೆಯನೆಂಬುದನ್ನು ಬೌದ್ಧರೂ ಒಪ್ಪುವರು.

‡ ಸಂಯೋಜನಗಳೆಂದರೆ ಬಂಧನಗಳು, ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಿರುವ ಹತ್ತು ಅಡಚಣೆಗಳು. ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

೩. ಚಿತ್ತವರ್ಗ

೩೩

೧. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಅಲುಗಾಡುತ್ತಿರುವ, ಚಂಚಲವಾದ, ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಡಲು ಕಷ್ಟವಾದ, ತಡೆಯಲಾಗದ ಚಿತ್ತವನ್ನು, ಬಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವಾತನು ಬಾಣದ ಬಿದಿರನ್ನು ನೆಟ್ಟಗೆ ಮಾಡುವಂತೆ, ನೇರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೩೪

೨. ನೀರ್ಮನೆಯಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ ನೆಲದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಿಸುಟ ಮೀನಿನಂತೆ, ಈ ಚಿತ್ತವು **ಮಾರನ*** ಪಾಶವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕಾಗಿ ಒದ್ದಾಡುತ್ತಿರುವದು.

೩೫

೩. ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಕಷ್ಟವಾಗಿ ಹಾರಾಡುತ್ತಾ ತನಗೆ ಇಷ್ಟವಾದೆಡೆಗೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪಳಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಚಿತ್ತವು ಪಳಗಿದರೆ ಸುಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು.

೩೬

೪. ಕಾಣುವದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿ, ಬಲುಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ, ತನಗಿಷ್ಟವಾದೆಡೆಗೆ ನುಗ್ಗುತ್ತಿರುವ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಕಾದಿಡಬೇಕು. ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಸುಖವುಂಟು.

೩೭

೫. ದೂರಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಲ್ಲ, ತಾನೊಂದೇ ಸಂಚರಿಸಬಲ್ಲ, ಯಾವ ಶರೀರವೂ† ಇಲ್ಲದ, ಗುಹೆಯಲ್ಲಿರುವ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಯಾಗು

---

* ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳು ಮಾರನಿಂದಲೇ ಆಗುವದೆಂದು ಬೌದ್ಧರ ನಂಬಿಕೆ.

† ವೇದಾಂತಿಗಳು ಆತ್ಮನಿಗೆ ಹಾಕುವ ವಿಶೇಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಇಲ್ಲಿವೆಯಾದರೂ ಬೇರೆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ; ಬೌದ್ಧರು ಆತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಶರೀರವಿಲ್ಲದ—ಆಕಾರವಿಲ್ಲದ, ಗುಹಾಶಯ—ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ.

ಜಿಗಿಯಹಿಡಿಯುವದೋ ಅವರು **ಮಾರ**ನ ಕಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆ ಯಾಗುವರು.

೩೮

೬. ಯಾವನ ಚಿತ್ತವು ನಿಲುಗಡೆಗೆ ಬಂದಿಲ್ಲವೋ ಯಾವನು ಸರಿಯಾದ* ಧರ್ಮವನ್ನರಿಯನೋ, ಯಾವನ ಚಿತ್ತಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ಇನ್ನೂ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿರುವದೋ, ಆತನ **ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯು ಪರಿಪೂರ್ಣ ವಾದದ್ದಲ್ಲ.

೩೯

೭. ಯಾವನ ಚಿತ್ತವು ಸೋರದಿರುವದೋ,† ಯಾವನ ಚಿತ್ತವು ಹೊಡೆದಾಡುತ್ತಿರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವನು ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಗಳನ್ನು‡ ಮೀರಿರುವನೋ, ಅಂಥ ಜಾಗರೂಕನಿಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲ.

೪೦

೮. ಈ ಶರೀರವು ಮಣ್ಣಿನ ಗಡಿಗೆಯಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಕೊಂಡು, ನಗರದ ಕೋಟೆಯಂತೆ ಇರುವ ಈ ಚಿತ್ತವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಕೊಂಡು, ಪ್ರಜ್ಞೆಯೆಂಬ ಆಯುಧವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಮಾರನೊಡನೆ ಹೋರಾಡಬೇಕು; ಗೆದ್ದಮೇಲೂ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬೇಕು, ಮನೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು.

---

* ಬುದ್ಧನು ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮ.

† ಸೋರದೆ ಇರುವದೋ ಎಂದರೆ ರಾಗಕ್ಕೊಳಗಾಗದೆ ಇರುವದೋ ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ; ಮೂಲದಲ್ಲಿ 'ಅನವಸ್ಸುತ' ಎಂದಿದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಆಸ್ರವಗಳಿಲ್ಲದ, ಮಲರಹಿತವಾದ ಎಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡಬಹುದು. —ಸಾಂ.

‡ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ಮೀರುವದೇ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧರಿಗೂ ವೇದಾಂತಿಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವು. ಪುರುಷಾರ್ಥಸ್ವರೂಪದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಮತಭೇದವಿದೆ.

೪೧

೯. ಅಯ್ಯೋ! ಈ ಶರೀರವು ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಚೇತನಾರಹಿತವಾಗಿ ಯಾವ ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ಬಾರದ ಕೊರಡಿನಂತೆ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುವದಲ್ಲ!

೪೨

೧೦. ಹಗೆಯು ತನ್ನ ಹಗೆಗೆ ಯಾವ ಕೇಡನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನೋ, ವೈರಿಯು ತನ್ನ ವೈರಿಗೆ ಯಾವ ಕೇಡನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನೋ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೆಡುಕನ್ನು ತಪ್ಪುಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಟ್ಟ ಚಿತ್ತವು ತನಗೆ ಮಾಡುವುದು.

೪೩

೧೧. ತಾಯಿಯೂ ತಂದೆಯೂ ಎಷ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಮಾಡಲಾರರೋ, ಮತ್ತೆ ಯಾವ ಬಂಧುಗಳೂ ಮಾಡಲಾರರೋ, ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೇ ಸರಿಯಾದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟ* ಚಿತ್ತವು ಮಾಡುವದು.

---

* ಸಮ್ಮಾಪ್ಪಣಿಹಿತಂ (=ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರಣಿಹಿತಂ) ಎಂಬ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಅದಗಿರುವ ಪ್ರಣಿಧಾನವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಡೆಯಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸುವದು ಎಂದು ಅಕ್ಷರಾರ್ಥವಾಗುವದು.

೪. ಪುಷ್ಪವರ್ಗ

೪೪

೧. ಯಾವನು ಈ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು, ದೇವತೆಗಳ ಸಹಿತ ಈ **ಯಮಲೋಕವನ್ನು** ಗೆಲ್ಲುವನು? ಯಾವನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದ **ಧರ್ಮಪದವನ್ನು*** ಜಾಣನು ಹೂಗಳನ್ನು ಆಯ್ದು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವನು ?

೪೫

೨. **ಶೈಕ್ಷನು**† ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು, ದೇವತೆಗಳ ಸಹಿತ ಈ ಯಮಲೋಕವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವನು. ಶೈಕ್ಷನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದ ಧರ್ಮಪದವನ್ನು ಜಾಣನು ಹೂಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೪೬

೩. ಈ ಶರೀರವು ನೊರೆಯಂತಿರುವದೆಂದು‡ ತಿಳಿದು, ಬಿಸಿಲ್ಗುದುರೆಯಂತೆ ಇರುವದೆಂದು§ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅರಿತುಕೊಂಡಾತನು ಮಾರನ ಹೂಗೋಲುಗಳನ್ನು ಕಡಿದುಹಾಕುವನು, ಮೃತ್ಯುರಾಜನಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದಿರುವನು.

---

* ಧಮ್ಮಪದ ಎಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಹೆಸರು ಧರ್ಮವಚನವೆಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಇದರಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

† ಶೈಕ್ಷನೆಂದರೆ ಸಚ್ಛಿಷ್ಯನು, ನಿರ್ವಾಣಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಅರ್ಹಂತನಾಗದೆ ಇರುವಾತನು. ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

‡ ಮಲಿನವಾದದ್ದೆಂದು.

§ ತೋರಿಹಾರುವದೆಂದು.

೪೭

೪. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎತ್ತಲೋ ಇಟ್ಟು ಹೂಗಳನ್ನೇ ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿರುವವನಂತೆ ಇರುವನೋ ಅವನನ್ನು ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಊರಿನವರನ್ನು ಹೊಳೆಯು ಬಂದು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡುಹೋಗುವಂತೆ ಮೃತ್ಯುವು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವದು.

೪೮

೫. ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಎತ್ತಲೋ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟು ಹೂಗಳನ್ನು ಕೊಯ್ಯುತ್ತಿರುವನಂತೆ ಎಷ್ಟು ಕಾಮಗಳಿಂದಲೂ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನೈದದೆ ಇರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ಅಂತಕನು ವಶಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

೪೯

೬. ದುಂಬಿಯು ಹೇಗೆ ಹೂವಿನ ಬಣ್ಣವನ್ನಾಗಲಿ ವಾಸನೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಕೆಡಿಸದೆ ರಸವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಓಡುವದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಮುನಿಯಾದವನು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಬೇಕು.

೫೦

೭. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಕೆಟ್ಟ ಕೃತ್ಯಗಳನ್ನಾಗಲಿ* ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಮಾಡಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟದ್ದನ್ನಾಗಲಿ ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗಬಾರದು, ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದು ಬಿಟ್ಟದ್ದು- ಇವುಗಳನ್ನೇ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೫೧

೮. ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ಅಂದವಾಗಿದ್ದು ಬಣ್ಣವಿದ್ದು ವಾಸನೆಯಿಲ್ಲದ ಹೂವು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯಿಲ್ಲದವನ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತೂ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲದ್ದಾಗುವದು.

---

* ಬಿರುನುಡಿಗಳನ್ನು- ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.

೫೨

೯. ನೋಡುವದಕ್ಕೆ ಅಂದವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಬಣ್ಣವೂ ವಾಸನೆಯೂ ಇರುವ ಹೂವು ಹೇಗೋ, ಹಾಗೆ ಮಾತಿನಂತೆ ನಡೆಯುವವನ ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತು ಬೆಲೆಯುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವದು.

೫೩

೧೦. ಹೇಗೆ ಪುಷ್ಪರಾಶಿಯಿಂದ ಬಲು ಬಗೆಯ ಮಾಲೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದಾಗಿರುವದೋ, ಹಾಗೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನುಷ್ಯನು ಬಹಳ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

೫೪

೧೧. ಹೂಗಳ ವಾಸನೆಯು ಗಾಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಹಬ್ಬಲಾರದು, ಚಂದನ ತಗರ ಮಲ್ಲಿಗೆ-ಇವುಗಳ ವಾಸನೆಯೂ ಹಾಗೆ ಹಬ್ಬಲಾರದು; ಆದರೆ ಸತ್ಪುರುಷರ ವಾಸನೆಯು ಗಾಳಿಗೆ ಎದುರಾಗಿಯೂ ಹಬ್ಬಬಲ್ಲದು. ಸತ್ಪುರುಷನು ಎಲ್ಲಾ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಬೀರುವನು.

೫೫

೧೨. ಚಂದನವಾಗಲಿ ತಗರವಾಗಲಿ* ನೈದಿಲೆಯಾಗಲಿ ವಾರ್ಷಿಕಿಯಾಗಲಿ* ಇವುಗಳೆಲ್ಲದರ ವಾಸನೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ **ಶೀಲದ** ಪರಿಮಳವು ಮಿಗಿಲಿಲ್ಲದಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದು.

೫೬

೧೩. ತಗರಚಂದನಗಳಲ್ಲಿರುವ ವಾಸನೆಯೆಂಬುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಾತ್ರವಾಗಿರುವದು; **ಶೀಲ**ವಂತರ ಉತ್ತಮಪರಿಮಳದ ವಾಸನೆಯು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಬ್ಬಿರುವದು.

*** ತಗರ ಎಂಬುದು ಯಾವ ಹೂವೆಂಬುದು ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ ; ಕಸ್ತೂರಿಜಾಜಿ ಎಂದು ಕೆಲವರೂ, ತಾವರೆ ಎಂದು ಕೆಲವರೂ- ಪರಿವರ್ತಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ವಾರ್ಷಿಕಿ ಎಂಬುದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಲ್ಲಿಗೆಯೆಂದು ಕೆಲವರು; ಬೇರೆಯ ಬಗೆಯ ಹೂವಾಗಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು.**

೫೭

೧೪. ಶೀಲವಂತರಾಗಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ವಿಹರಿಸುತ್ತಾ ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ **ಮುಕ್ತ**ರಾಗಿರುವವರ ಮಾರ್ಗವು* **ಮಾರ**ನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ.

೫೮-೫೯

೧೫-೧೬. ಹೇಗೆ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ತಿಪ್ಪೆಯಲ್ಲಿ ಮನೋಹರವಾದ ಸುವಾಸನೆಯ ಪದ್ಮವು ಹುಟ್ಟಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿರುವದೋ, ಹಾಗೆ ತಿಪ್ಪೆಗಳಂತೆ ಕುರುಡರಾಗಿರುವ ಮೂಢರ ನಡುವೆ **ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಬುದ್ಧನ† ಶ್ರಾವಕನು** ತನ್ನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಥಳಥಳಿಸುತ್ತಿರುವನು.

———

* ಮಿಕ್ಕವರು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುವಾಗ ಅವರ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತನ್ನು ಮಾರನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಲ್ಲನು, ಆದರೆ ಶೀಲವಂತನಾದ ಅರ್ಹಂತನು ಸತ್ತರೆ ಯಾವ ಗುರುತೂ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಎಂದರೆ ಮತ್ತೊಂದು ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸ್ಕಂಧಗಳ ಸೆಲೆಯೋ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

† ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಬುದ್ಧನ ಶ್ರಾವಕ- ಸರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಬುದ್ಧನ ಶಿಷ್ಯ.

೫. ಬಾಲವರ್ಗ

೬೦

೧. ಜಾಗರಣೆಮಾಡುವವನಿಗೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯೇ ಬಲು ದೀರ್ಘವಾಗಿರುವದು, ಬಳಲಿದವನಿಗೆ ಯೋಜನವೇ ಎಷ್ಟೋ ದೂರವಾಗಿರುವದು. ಸದ್ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿಯದ ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳಿಗೆ **ಸಂಸಾರವು*** ಬಹುದೀರ್ಘವಾಗಿರುವದು.

೬೧

೨. ಸಂಚರಿಸುವಾಗ ತನಗಿಂತ ಉತ್ತಮನು† ಅಥವಾ ತನಗೆ ಸಮಾನನು ದೊರಕದಿದ್ದರೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ನಡೆಯುವದನ್ನೇ ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಏಕೆಂದರೆ ತಿಳಿಗೇಡಿಯು ಜೊತೆಗಾರನಾಗಲಾರನು.

೬೨

೩. ನನಗೆ ಮಕ್ಕಳಿರುವರು, ನನಗೆ ಹಣವಿರುವದು-ಎಂದುಕೊಂಡು ತಿಳಿಗೇಡಿಯು ಕೆಡುವನು. ತಾನೇ‡ ತನಗಿಲ್ಲ, ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿಯ ಮಕ್ಕಳು, ಎಲ್ಲಿಯ ಹಣ?

೬೩

೪. ಯಾವ ತಿಳಿಗೇಡಿಗೆ ತನಗೇನೂ ತಿಳಿಯದೆಂದು ತಿಳಿದಿರುವದೋ ಅವನು ಅಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಪಂಡಿತನೆ. ತಾನು ಅವಿವೇಕಿ

---

* ಜನನಮರಣಗಳ ಚಕ್ರ; ಬೌದ್ಧರು ಆತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪದಿದ್ದರೂ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

† ಶೀಲಸಮಾಧಿಪ್ರಜ್ಞಾಗುಣಗಳಿಂದ ತನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾತನು. ವ್ಯಾ||

‡ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯವ ಆತ್ಮನೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ತಾನೇ, ತನ್ನ ದೇಹವೇ- ಎಂದರ್ಥ.

ಯಾದರೂ ಪಂಡಿತನೆಂದು ಯಾವನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನೇ ತಿಳಿಗೇಡಿಯೆನಿಸುವನು.

೬೪

೫. ತಿಳಿಗೇಡಿಯು ತನ್ನ ಜೀವಿತಕಾಲವೆಲ್ಲ ಪಂಡಿತನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಸೌಟಗೆ ತೊವೆಯ ಸವಿಯು ತಿಳಿಯದಿರುವಂತೆ, ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮವು ಒಂದಿಷ್ಟೂ ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವದು.

೬೫

೬. ಜಾಣನು ಒಂದೇ ಮುಹೂರ್ತದವರೆಗೆ ಪಂಡಿತನ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಾಕು, ನಾಲಗೆಯು ತೊವೆಯ ಸವಿಯನ್ನರಿತುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವನು ಬೇಗನೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವನು.

೬೬

೭. ತಿಳಿವಳಿಕೆಸಾಲದ ಮೂರ್ಖರು ಯಾವದರಿಂದ ಕಹಿಯಾದ ಫಲವುಂಟಾಗುವದೋ ಅಂಥ ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ತಮಗೆ ತಾವೇ ಶತ್ರುಗಳಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವರು.

೬೭

೮. ಯಾವದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅನುತಾಪವುಂಟಾಗದೋ, ಯಾವದರ ಫಲವನ್ನು ಕಣ್ಣೀರಿನ ಮೋರೆಯಿಂದ ಅಳುತ್ತಾ ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವದೋ, ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಸರಿಯಲ್ಲ.

೬೮

೯. ಯಾವದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅನುತಾಪವುಂಟಾಗುವದೋ, ಯಾವದರ ಫಲವನ್ನು ಹಿಗ್ಗುತ್ತಾ ಸೌಮನಸ್ಯದಿಂದ ಅನುಭವಿಸಬಹುದೋ, ಆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದು ಸರಿಯಾದದ್ದು

೬೯

೧೦. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪಾಪವು ಪಕ್ವವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ತಿಳಿಗೇಡಿಯಾದವನು ಅದನ್ನು ಜೇನುತುಪ್ಪವೆಂದೇ ಎಣಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಪಾಪವು ಪಕ್ವವಾಗುವದೋ ಆಗ ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

೭೦

೧೧. ತಿಳಿಗೇಡಿಯು ತಿಂಗಳುತಿಂಗಳೂ ಕುಶಾಗ್ರದಿಂದ ಭೋಜನಮಾಡಲಿ, ಅವನು ಧರ್ಮದ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರವನ್ನು* ಬಲ್ಲವರ ವೀಸಪಾಲನ್ನೂ ಸರಿಹೋಲಲಾರನು.

೭೧

೧೨. ಹೊಸ ಹಾಲು ಕೂಡಲೆ ಒಡೆಯದಿರುವಂತೆಯೇ ಪಾಪಕರ್ಮವೂ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೆ ಪಕ್ವವಾಗುವದಿಲ್ಲ ; ಬೂದಿ ಮುಚ್ಚಿದ ಕೆಂಡದ ಹಾಗೆ ಆ ಅವಿವೇಕಿಯನ್ನು ಸುಡುವದಕ್ಕೆ ಹಿಂಬಾಲಿಸುತ್ತಿರುವದು.

೭೨

೧೩. ತಿಳಿಗೇಡಿಗೆ ಇರುವ ಜ್ಞಾನವೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಅನರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಉಂಟಾಗಿರುವದು ; ಅದು ಆ ತಿಳಿಗೇಡಿಯ **ಶುಕ್ಲಾಂಶ**ವನ್ನು† ನಾಶಗೊಳಿಸುವದು, ಅವನ ತಲೆಯನ್ನು‡ ಕೆಡಹುವದು.

---

* ಸಂಖ್ಯಾತಧರ್ಮರು-ಎಂಬ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡವರು, ಅದರ ತೂಕವನ್ನು ಬಲ್ಲವರು ; ಸ್ರೋತಾಪನ್ನನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕ್ಷೀಣಾಸ್ರವನಾದ ಅರಹಂತನವರೆಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಜ್ಞಾನಿಗಳು- ಎಂದು ವ್ಯಾ||. ಕುಶಾಗ್ರದಿಂದ ಭೋಜನಮಾಡುವದೆಂಬದು ಒಂದು ಬಗೆಯ ತಪಸ್ಸೆಂದು ಬುದ್ಧನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ.

† ಪುಣ್ಯಭಾಗ.

‡ ತಲೆ ಎಂದರೆ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಸಾಂ||

೭೩-೭೪

೧೪-೧೫. ಇಲ್ಲದಿರುವ ಭಾವನೆಯನ್ನೂ* ಭಿಕ್ಷುಗಳಲ್ಲಿ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನೂ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ ಒಡೆತನವನ್ನೂ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. "ಗೃಹಸ್ಥರೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೂ ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನೇ ಒಪ್ಪಲಿ, ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ಮಾಡಬಾರದ್ದು- ಎಂಬ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ನನ್ನ ವಶದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡಿರಲಿ" ಎಂದು ತಿಳಿಗೇಡಿಯ ಸಂಕಲ್ಪವಿರುವದು; (ಅವನ) ಇಚ್ಛೆಯೂ ಅಭಿಮಾನವೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವವು.

೭೫

೧೬. ಲಾಭದ ಉಪನಿಷತ್ತು† ಬೇರೆ, **ನಿರ್ವಾಣ**ವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸುವ ಉಪನಿಷತ್ತು ಬೇರೆ. ಹೀಗೆಂಬುದು ಬುದ್ಧನ **ಶ್ರಾವಕ**ನಾದ ಭಿಕ್ಷುವು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಸತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಹಿಗ್ಗದಿರಬೇಕು, ವಿವೇಕವನ್ನು‡ ಹೆಚ್ಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಬೇಕು.

---

* ಇಲ್ಲಿರುವ 'ಭಾವನೆ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ತನಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಯೋಗ್ಯತೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಜನರು ಮನ್ನಣೆಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಎಣಿಸುವನು(ವ್ಯಾ); ತಾನು ಮೈತ್ರೀ, ಕರುಣಾ ಮುಂತಾದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಜನರು ಭಾವಿಸಲಿ ಎಂದು ಬಯಸುವನು ಪೂ||; ತನಗೆ ಅನವಶ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವನು (ಸಾಂ).

† ಉಪನಿಸಾ- ಉಪನಿಷತ್ತು ಸಾಂ||; ಉಪನಿಶ್ರೇಣೀ ಎಂದು ಪೂ (೨) || ಬರೆದಿರುವದು ಸರಿಯಾದರೆ ನಿಚ್ಚಣಿಗೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ಉಪನಿಷತ್ತು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಬೇಕಾದಾಗ ಫಲದ ಬಳಿಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಹಾದಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ; ಸುರೇಶ್ವರಾಚಾರ್ಯರು 'ಸಂಬಂಧವಾರ್ತಿಕ'ದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಬಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ. ಛಾಂದೋಗ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಅಸುರಾಣಾಮುಪನಿಷತ್' (೮-೮-೫) ಎಂಬ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ.

‡ ವಿವೇಕವು ಕಾಯವಿವೇಕ (ಏಕಾಂತವಾಸ), ಚಿತ್ತವಿವೇಕ (ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳಿಲ್ಲದಿರುವದು), ಉಪಾಧಿವಿವೇಕ (ನಿರ್ವಾಣ) ಎಂದು ಮೂರು ಬಗೆ; ಇಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡರ್ಥವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾಗಿದೆ.

೬. ಪಂಡಿತವರ್ಗ

೭೬

೧. ನಿಧಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಹೇಳುವವನಂತೆ ಮಾಡಬಾರದ್ದನ್ನು* ಕಂಡು ಕಟ್ಟೆಚ್ಚರಿಕೆಮಾಡುವ ಜಾಣನು ಯಾವನಾದರೂ ಕಂಡು ಬಂದರೆ, ಅಂಥ ಪಂಡಿತನನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. ಅಂಥವನನ್ನು ಸೇವಿಸಿದವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗುವದೇ ಹೊರತು ಕೆಡುಕಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೭೭

೨. ಯಾವನು ಗದರಿಸಿ ತಿಳಿವಳಿಕೆಕೊಟ್ಟು ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನೋ ಅಂಥವನು ಒಳ್ಳೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುವನು, ಕೆಟ್ಟವರಿಗೆ ಅಪ್ರಿಯನಾಗುವನು.

೭೮

೩. ಕೆಟ್ಟ ಮಿತ್ರರನ್ನು ಸೇರಬಾರದು, ಪುರುಷಾಧಮರನ್ನು ಸೇರಬಾರದು; **ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರ**ರನ್ನು† ಸೇರಬೇಕು, ಪುರುಷೋತ್ತಮರನ್ನು ಸೇರಬೇಕು.

೭೯

೪. ಪಂಡಿತನಾದವನಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಪಾನವಿರುವದರಿಂದ‡ ಅವನು ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತದಿಂದ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವನು. ಅವನು **ಆರ್ಯ**ರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರತನಾಗಿರುವನು.

---

* ನಿಧಿಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವಂತೆ ಯಾವದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವದಿಲ್ಲ.

† ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವ ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುವವರು.

‡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ ಮಾಡಿದ ಅರ್ಥವಿದು; ಧರ್ಮದ ಪ್ರೀತಿಯೆಂದೂ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಹುದೆಂತ ತೋರುವದು.

೮೦

೫. ನೀರುಹಾಯಿಸುವವರು ನೀರನ್ನು ಬೇಕಾದ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ, ಬಾಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಬಿದಿರನ್ನು ಬೇಕಾದಂತೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಬಡಗಿಗಳು ಮರವನ್ನು ಬೇಕಾದ ಮಾಟಕ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ ಪಂಡಿತರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

೮೧

೬. ಒಂದೇ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಬಂಡೆಯು ಹೇಗೆ ಗಾಳಿಗೆ ಅಲುಗಾಡದೆ ಇರುವದೋ ಅದರಂತೆ ಪಂಡಿತರು, ಜನರು ತಮ್ಮನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದರೂ ಹೊಗಳಿದರೂ, ಅಲುಗಾಡದೆ ಇರುವರು.

೮೨

೭. ಆಳವಾಗಿರುವ ಮಡುವು ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯಾಗಿ ಬಗ್ಗಡವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡ ಪಂಡಿತರು ಸ್ವಚ್ಛವಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

೮೩

೮. ಸತ್ಪುರುಷರು ಮನಬಂದಂತೆ ನಡೆಯುವದನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ತ್ಯಜಿಸುವರು.* ಸಂತರಾದವರು ಸುಖದಾಸೆಯಿಂದ ಯಾವ ಮಾತನ್ನೂ ಆಡರು. ಸುಖವು ಬಂದೊದಗಲಿ ದುಃಖವು ಬಂದೊದಗಲಿ, ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಏರುಪೇರುಗಳನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ.

೮೪

೯. ಯಾವನು ತನಗೋಸ್ಕರವಾಗಿ ಅಥವಾ ಮತ್ತೊಬ್ಬನಿಗಾಗಿ ಪುತ್ರನನ್ನು ಧನವನ್ನು ಅಥವಾ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಬಯಸು

---

* ಚಜನ್ತಿ- ಎಂಬ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಇದು ಅರ್ಥ. 'ವಜನ್ತಿ' ಎಂಬ ಪಾಠವಾದರೆ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಚರಿಸುವರು ಎಂದರ್ಥವಾಗುವದು. ಸಾಂ||

ವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವನು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ತನ್ನ ಅನುಕೂಲಗಳು ಹೆಚ್ಚಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವದಿಲ್ಲವೊ, ಅವನೇ **ಶೀಲ**ವಂತನೂ **ಪ್ರಜ್ಞಾ**ವಂತನೂ ಧಾರ್ಮಿಕನೂ ಆಗಿರುವನು.

೮೫

೧೦. ಜನರಲ್ಲಿ ಪಾರುಗಾಣಬೇಕೆನ್ನುವವರು ತೀರ ಕಡಿಮೆ; ಉಳಿದ ಜನರೆಲ್ಲ ಈಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿಯೇ ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವರು.

೮೬

೧೧. ಯಾರಾದರೆ ಬಲ್ಲವರು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವರೋ, ಅವರು ದಾಟಲಸದಳವಾದ ಮೃತ್ಯುಸ್ಥಾನದ ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು ಸೇರುವರು.

೮೭-೮೮

೧೨-೧೩. ಜಾಣನಾದವನು **ಕೃಷ್ಣ**ಧರ್ಮವನ್ನು* ಕೈಬಿಟ್ಟು **ಶುಕ್ಲ**ಧರ್ಮವನ್ನು† ಭಾವನೆಮಾಡಬೇಕು. ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನೆಮಠವಿಲ್ಲದ ಬಯಲಿಗೆ ಬಂದು‡, ಪ್ರೀತಿಯುಂಟಾಗುವದು ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವ **ವಿವೇಕ**ವನ್ನು§ ಹೊಂದಿ, ಕಾಮಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು, ತನ್ನದೆಂಬುದೇನೂ ಇಲ್ಲದೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅಭಿರತಿಯಿಂದಿರಲು ಬಯಸಬೇಕು. **ಚಿತ್ತಕ್ಲೇಶ**ಗಳು|| ಯಾವವೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

---

* ಕೃಷ್ಣಧರ್ಮ– ಪಾಪಕರ್ಮ. † ಶುಕ್ಲಧರ್ಮ– ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ.

‡ ಭಿಕ್ಕುವಾಗಿ ; ಅನೋಕ (ಮನೆಯಿಇಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ) ಎಂಬುದು ಭಿಕ್ಕುತ್ವದ ಗುರುತು.

§ ಏಕಾಂತವಾಸವನ್ನು ; 'ವಿವಿಕ್ತದೇಶ' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ರೂಢಿಯಾಗಿ ವೈದಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಅರ್ಥವಿರುವದು.

|| ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳು. ಐದು ನೀವರಣಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದರ್ಥ. ವ್ಯಾ||

೮೯

೧೪. ಯಾರ ಚಿತ್ತವು **ಸಂಬೋಧಿಯ*** ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನುರಿತಿರುವದೋ, ಯಾರು **ಉಪಾದಾನ**ವಿಲ್ಲದೆ† ಪರಿಗ್ರಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವದರಲ್ಲಿಯೇ ರತರಾಗಿರುವರೋ, ಆಸ್ರವಗಳನ್ನೆಲ್ಲ‡ ಸವೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಕಾಂತಿಯುಕ್ತರಾಗಿರುವರೊ, ಅವರೇ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ **ಪರಿನಿರ್ವಾಣ**ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ.

---

* ಸ್ಮೃತಿ, ಧರ್ಮವಿಚಯ— ಮುಂತಾದ ಏಳು ಅಂಗಗಳು. ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

† ವಿಷಯುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಆಸೆ ; ಹಂಬಲು. ಉಪಾದಾನವೆಂಬುದು ದ್ವಾದಶನಿದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು.

‡ ಕಾಮ, ಭವ, ದೃಷ್ಟಿ, ಅವಿದ್ಯಾ-ಇವುಗಳಿಗೆ ಆಸ್ರವವೆಂದು ಹೆಸರು. ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಅರ್ಹನಾಗುವದಕ್ಕೆ ಇವು ಹೋಗಬೇಕು. ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

೭. ಅರ್ಹನ್ತವರ್ಗ

೯೦

೧. ದಾರಿಯನ್ನು ನಡೆದು ಮುಗಿಸಿ ಯಾವ ಶೋಕವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿ **ಸರ್ವಗ್ರಂಥ**ಗಳನ್ನೂ* ಬಿಚ್ಚಿಕೊಂಡಿರುವವನಿಗೆ ಸಂತಾಪವಿಲ್ಲ.

೯೧

೨. ಯಾರು **ಸ್ಮೃತಿಗ**ಳನ್ನುಳ್ಳವರೋ ಅವರು ಉದ್ಯೋಗ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು, ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿರತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಹಂಸಗಳು ಕ್ಷುದ್ರಜಲಾಶಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವಂತೆ ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವರು.

೯೨

೩. ಯಾರಿಗೆ ಕೂಡಿಹಾಕಿರುವ† ವಸ್ತುಗಳಿಲ್ಲವೋ, ಯಾರು ಭೋಜನವನ್ನರಿತಿರುವರೋ,‡ **ಶೂನ್ಯತಾ ಅನಿಮಿತ್ತ** ಎಂಬ ಮೋಕ್ಷವು§ ಯಾರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿರುವದೋ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಪಕ್ಷಿಗಳ ಗತಿಯಂತೆ ಅವರ ಗತಿಯು ಊಹಿಸಲಸದಳವಾಗಿರುವದು.

* ಗ್ರಂಥಗಳು — ಅಭಿಧ್ಯಾ, ವ್ಯಾಪಾದ, ಶೀಲವ್ರತಪರಾಮರ್ಶ, ಇದಂಸತ್ಯಾಭಿನಿವೇಶ— ಎಂಬ ಗಂಟುಗಳು. ಇವಕ್ಕೆ ಕಾಯಗ್ರಂಥಗಳೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಗ್ರಂಥಿಶಬ್ದವನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು.

† ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಕರ್ಮಗಳು, ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು— ಇವುಗಳ ರಾಶಿಯೇ ಇಲ್ಲಿ 'ಸನ್ನಿಚಯ'ವೆಂಬ ಶಬ್ದದ ಅರ್ಥ. ವ್ಯಾ||

‡ ಆಹಾರವು ಶುದ್ಧವೆಂದೂ ಯೋಗ್ಯವೆಂದೂ ಅರಿತಿರುವರು ವ್ಯಾ|| ; ಮಿತಾಹಾರಿಗಳು ಎಂಬರ್ಥವೂ ಆಗಬಹುದೆಂದು ತೋರುವದು.

§ ಶೂನ್ಯತಾ ಎಂದರೆ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಗಳಿಲ್ಲದ್ದು ; ಅನಿಮಿತ್ತ— ಪದಾರ್ಥಗಳು ನಿತ್ಯವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟದ್ದರಿಂದಾದ ಮುಕ್ತಿ. ವ್ಯಾ||

೯೩

೪. ಯಾವನ **ಆಸ್ರವ**ಗಳು ಸವೆದುಹೋಗಿರುವವೋ, ಯಾವನು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಪರತಂತ್ರನಲ್ಲವೋ*, **ಶೂನ್ಯತಾ ಅನಿಮಿತ್ತ**-ಎಂಬ ಮೋಕ್ಷವು ಯಾರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗಿರುವದೋ, ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವದು ಅಸದಳವಾಗಿರುವಂತೆ, ಈತನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಗುರುತಿಸುವದು ಅಸದಳವಾಗಿರುವದು.

೯೪

೫. ಸಾರಥಿಯಿಂದ ಪಳಗಿಸಿದ ಕುದುರೆಗಳಂತೆ ಯಾವನ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವೋ, ಯಾವನು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತೊರೆದು **ಆಸ್ರವ**ಗಳಿಲ್ಲದೆ ಇರುವನೋ ಅಂಥ ಜ್ಞಾನಿ‡ಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಅವನಂತಿರಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಾಗುವದು.

೯೫

೬. ಯಾವನು ಪೃಥ್ವಿಯಂತೆ ಕ್ಷಮಾವಂತನಾಗಿರುವನೋ, **ಇಂದ್ರಕೀಲ**ದಂತೆ† ಅಚಲನಾಗಿ ಸುವ್ರತದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿರುವನೋ, ಮಡುವಿನಂತೆ ಬಗ್ಗಡವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವನೋ, ಆ ಜ್ಞಾನಿಗೆ‡ ಸಂಸಾರಗಳು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೯೬

೭. ಸಮ್ಯಗ್‌ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಉಪಶಾಂತನಾಗಿರುವ ಜ್ಞಾನಿಗೆ‡ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತವಾಗಿರುವದು, ಮಾತು ಶಾಂತವಾಗಿರುವದು, ಕರ್ಮವೂ ಶಾಂತವಾಗಿರುವದು.

---

* ಅನಿಸ್ಸಿತೋ- ಎಂಬುದು ಅನಿಶ್ರಿತಃ ಎಂಬುದರ ತದ್ಭವವಾದರೆ ಪರತಂತ್ರನಲ್ಲವೆಂದರ್ಥ ಸಾಂ॥; ಅನಿಶ್ಚಿತಃ ಎಂಬುದಕ್ಕಾದರೆ ಆಹಾರವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಸೀನನಾಗಿರುವನು ಎಂದರ್ಥ. ಪೂ. (೨)॥. ಮೊದಲನೆಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುವದು.

† ಊರ ಬಾಗಿಲ ಬಳಿ ನೆಟ್ಟಿರುವ ಕಂಬ. ‡ ತಾದಿನಃ — ಎಂಬುದು 'ತಾಯಿನಃ' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ತದ್ಭವವೆಂದು ತೋರುವದು. ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

೯೭

೮. ಯಾವನು ಸುಮ್ಮಸುಮ್ಮನೆ ನಂಬುವನಲ್ಲವೋ **ಅಕೃತ** ವಾದ* (ನಿರ್ವಾಣ)ವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾಗಿರುವನೋ, ಸಂಸಾರದ ಸಂಧಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಸಂಸಾರದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಆಶೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಕ್ಕಿರುವನೋ, ಅವನೇ ಉತ್ತಮಪುರುಷನು.

೯೮

೯. ಊರಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಕಾಡಿನಲ್ಲಾಗಲಿ, ತಗ್ಗಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ತಿಟ್ಟಿನ ನೆಲದಲ್ಲಾಗಲಿ, ಎಲ್ಲಿ **ಅರ್ಹಂತರು** ಓಡಾಡುತ್ತಿರುವರೋ, ಆ ಭೂಮಿಯೇ ರಮಣೀಯವು.

೯೯

೧೦. ಯಾವ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸಾಮಾನ್ಯಜನರಿಗೆ ಅಭಿರತಿಯುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅಂಥ ರಮಣೀಯವಾದ ಅರಣ್ಯವನ್ನು ಕಂಡರೆ ವೀತರಾಗರಿಗೆ ಬಲುಪ್ರೀತಿ, ಏಕೆಂದರೆ ಅವರು ಕಾಮವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವರಲ್ಲ.

---

* ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧವಾದ ಮುಕ್ತಿಯು ಯಾವದೊಂದರ ಕಾರ್ಯವೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಅದ್ವೈತ ವೇದಾಂತಿಗಳ ನಂಬಿಕೆಯಿರುವಂತೆ ನಿರ್ವಾಣವು ಯಾವದೊಂದರ ಕಾರ್ಯವೂ ಅಲ್ಲವೆಂದು ಬೌದ್ಧರ ನಂಬಿಕೆ.

೮. ಸಹಸ್ರವರ್ಗ

೧೦೦

೧. ವ್ಯರ್ಥವಾದ* ಸಾವಿರಾರು ಮಾತುಗಳ ರಾಶಿಗಿಂತಲೂ ಯಾವದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಉಪಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವದೋ ಅಂಥ ಒಂದೇ ಒಂದು ಅರ್ಥಯುಕ್ತವಾದ ಮಾತು ಹೆಚ್ಚಿನದು.

೧೦೧

೨. ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಪದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾವಿರಾರು **ಗಾಥೆ**ಗಳ† ಗುಂಪಿಗಿಂತಲೂ ಯಾವದೊಂದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಉಪಶಾಂತಿಯಾಗುವದೋ, ಅಂಥ ಒಂದೇ ಗಾಥಾಪದವೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು.

೧೦೨

೩. ವ್ಯರ್ಥವಾದ ಪದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ನೂರಾರು ಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಯಾವದನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಉಪಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗುವದೋ, ಅಂಥ ಒಂದು **ಧರ್ಮಪದ**ವನ್ನು‡ ಕೇಳುವದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರವು.

೧೦೩

೪. ಯಾವನು ಸಾವಿರಗಟ್ಟಲೆ ಜನರನ್ನು ಸಾವಿರ ಸಲ ಜಯಿಸುವನೋ, ಅವನಿಗಿಂತ ತನ್ನನ್ನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ತಾನು ಜಯಿಸುವವನು ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಜಯಶಾಲಿಯು.

೧೦೪–೧೦೫

೫.–೬. ಉಳಿದ ಜನರನ್ನು ಜಯಿಸುವದಕ್ಕಿಂತ ತನ್ನನ್ನು ಜಯಿಸುವದೇ ಒಳ್ಳೆಯದು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ದಮನಮಾಡಿಕೊಂಡಿ

---

* ಯಾವ ಅರ್ಥವೂ ಇಲ್ಲದ- ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವಾದ.

† ಶ್ಲೋಕಗಳು.

‡ ಇಲ್ಲಿಯೂ 'ಗಾಥಾಪದ' ವೆಂಬ ಪಾಠಾಂತರವುಂಟು.

ರುವ ಪುರುಷನ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವ ಜೀವನ,* ಗೆಲವನ್ನು ಸೋಲುಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ದೇವತೆಯಿಂದಾಗಲಿ **ಗಂಧರ್ವ**ನಿಂದಾಗಲಿ **ಮಾರ**ನಿಂದಾಗಲಿ **ಬ್ರಹ್ಮ**ನಿಂದಾಗಲಿ ಆಗಲಾರದು.

೧೦೬

೭. ಒಂದೊಂದು ತಿಂಗಳೂ ಸಾವಿರದಂತೆ ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೂ ಒಬ್ಬನು ಯಾಗಮಾಡುತ್ತಾನೆ, ಇನ್ನೊಬ್ಬನು **ಭಾವಿತಾತ್ಮ**ನಾದವನನ್ನು† ಒಂದೇ ಮುಹೂರ್ತದವರೆಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೂರು ವರ್ಷ ಮೊದಲನೆಯವನು ಮಾಡಿದ ಹೋಮಕ್ಕಿಂತ ಎರಡನೆಯವನು ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು.

೧೦೭

೮. ಒಬ್ಬ ಜೀವನು ನೂರು ವರ್ಷಗಳು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿದ್ದು ಅಗ್ನಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾನೆ; ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಭಾವಿತಾತ್ಮನನ್ನು ಒಂದೇ ಮುಹೂರ್ತದವರೆಗೆ ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ. ನೂರು ವರ್ಷ ಮೊದಲನೆಯವನು ಮಾಡಿದ ಹೋಮಕ್ಕಿಂತ ಎರಡನೆಯವನು ಮಾಡಿದ ಪೂಜೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು.

೧೦೮

೯. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ಪುಣ್ಯಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಒಂದು ವರ್ಷದವರೆಗೆ ಏನೇನು ಯಾಗಮಾಡಿದರೂ ಹೋಮಮಾಡಿದರೂ ಅದೆಲ್ಲವೂ **ಋಜುಗತ**ರನ್ನು‡ ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡಿದ್ದರ ಹಾಗಪಾಲಿಗೂ ಸಮನಾಗಲರಿಯದು, ಆ ನಮಸ್ಕಾರವೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು.

---

* ಇಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ ಜಂತು ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಜೀವ ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಸಿದೆಯಾದರೂ ವೈದಿಕರು ಹೇಳುವ ಜೀವಾತ್ಮನೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು; ಬೌದ್ಧರು ನಿತ್ಯನಾದ ಜೀವಾತ್ಮನನ್ನೇನೂ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ.

† ಸಂಬೋಧಿಯ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಭಾವನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವನು.

‡ ಸ್ರೋತಾಪನ್ನರಿಂದ ಹಿಡಿದು ಕ್ಷೀಣಾಸ್ರವರವರೆಗಿನ ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾ॥

೧೦೯

೧೦. ಯಾವನು ನಮಸ್ಕಾರಮಾಡುವ ಸ್ವಭಾವದವನೋ, ಯಾವನು ನಿತ್ಯವೂ ವೃದ್ಧರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೋ, ಆತನಿಗೆ ಆಯುಸ್ಸು, ವರ್ಣ, ಸುಖ, ಬಲ- ಈ ನಾಲ್ಕು ಧರ್ಮಗಳೂ* ಹೆಚ್ಚುವವು.

೧೧೦

೧೧. ಯಾವನು ದುಶ್ಶೀಲನಾಗಿ **ಸಮಾಧಿ**ಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳುವನೋ ಅವನ ಬಾಳಿಗಿಂತ **ಶೀಲ**ವಂತನಾಗಿ **ಧ್ಯಾನ**ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವವನ ಒಂದು ದಿನದ ಬಾಳೇ ಉತ್ತಮ.

೧೧೧

೧೨. ಯಾವನು **ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ **ಸಮಾಧಿ**ಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳುವನೋ ಅವನ ಬಾಳಿಗಿಂತ ಪ್ರಜ್ಞಾವಂತನಾಗಿ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವವನ ಒಂದು ದಿನದ ಬಾಳೇ ಉತ್ತಮ.

೧೧೨

೧೩. ಯಾವನು ಅಲಸನಾಗಿ **ಹೀನವೀರ್ಯ**ನಾಗಿ† ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳುವನೋ ಅವನ ಬಾಳಿಗಿಂತ ದೃಢವಾಗಿ **ವೀರ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿರುವಾತನ** ಒಂದೇ ದಿನದ ಬಾಳು ಉತ್ತಮ.

೧೧೩

೧೪. ಯಾವನು ಹುಟ್ಟುಹೊಂದುಗಳನ್ನು‡ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳದೆ ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳುವನೋ, ಅವನ ಬಾಳಿಗಿಂತ ಹುಟ್ಟುಹೊಂದುಗಳನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವನು ಒಂದು ದಿನದ ಬಾಳೇ ಉತ್ತಮ.

---

* ಇಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗಳೆಂದರೆ ವಿಷಯುಗಳು.

† ಹೀನವೀರ್ಯ— ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಶೀಲನಲ್ಲದವನು, ಆರಬ್ಧವೀರ್ಯ- ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನು.

‡ ಐದು ಸ್ಕಂಧಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿನಾಶಗಳನ್ನು ವ್ಯಾ||

೧೧೪

೧೫. ಯಾವನು **ಅಮೃತಪದ**ವನ್ನು* ಕಾಣದೆ ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳುವನೋ ಅವನ ಬಾಳಿಗಿಂತ ಅಮೃತಪದವನ್ನು ಕಂಡವನ ಒಂದು ದಿನದ ಬಾಳೇ ಉತ್ತಮ.

೧೧೫

೧೬. ಯಾವನು ಉತ್ತಮವಾದ **ಧರ್ಮ**ವನ್ನು ಕಾಣದೆ ನೂರು ವರ್ಷ ಬಾಳುವನೋ ಆವನ ಬಾಳಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮಧರ್ಮ ವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡವನ ಒಂದು ದಿನದ ಬಾಳೇ ಉತ್ತಮ.

---

* ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು.

೯. ಪಾಪವರ್ಗ

೧೧೬

೧. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ತ್ವರೆಮಾಡಬೇಕು, ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡದಂತೆ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಇತ್ತೆಳೆಯಬೇಕು, ಏಕೆಂದರೆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಆಲಸಿದರೆ ಮನಸ್ಸು ಪಾಪದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತ ವಾಗುವದು.

೧೧೭

೨. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿಬಿಟ್ಟರೆ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಮಾಡಬಾರದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಮಾಡ ಬಾರದು. ಪಾಪವು ಬೆಳೆದರೆ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವದು.

೧೧೮

೩. ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಅದನ್ನು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಮಾಡಬೇಕು, ಅದರಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನು ಮಾಡ ಬೇಕು. ಪುಣ್ಯವು ಬೆಳೆದರೆ ಸುಖವುಂಟಾಗುವದು.

೧೧೯

೪. ಪಾಪಿಯು ಕೂಡ ತಾನು ಮಾಡುವ ಪಾಪವು ಪಕ್ವ ವಾಗುವವರೆಗೆ ಅದನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಕರ್ಮವೆಂದೇ ಎಣಿಸಿರುವನು ; ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಆ ಪಾಪವು ಪಕ್ವವಾಗುವದೋ ಆಗ ಪಾಪಗಳು ಅವನಿಗೆ ಕಾಣುವವು.

೧೨೦

೫. ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದವನು ಕೂಡ ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ತನ್ನ ಪುಣ್ಯವು ಪಕ್ವವಾಗುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪಾಪವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಿರುವನು ; ಆದರೆ ಯಾವಾಗ ಪುಣ್ಯವು ಪಕ್ವವಾಗುವದೋ ಆಗ ಪುಣ್ಯಗಳು ಗೋಚರವಾಗುವವು.

೧೨೧

೬. 'ಇದೇನೂ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಪಾಪವನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದೊಂದು ತೊಟ್ಟಿನಂತೆ ನೀರು ಹನಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡವೂ ತುಂಬುವದು; ಇದರಂತೆ ತಿಳಿಗೇಡಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕೂಡಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪಾಪವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೧೨೨

೭. 'ಇದೇನೂ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ' ಎಂದು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಮಾಡಬಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಒಂದೊಂದು ತೊಟ್ಟಿನಂತೆ ನೀರು ಹನಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ದೊಡ್ಡ ಕೊಡವೂ ತುಂಬುವದು; ಇದರಂತೆ ಜ್ಞಾನವಂತನು ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಕೂಡಿಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೧೨೩

೮. ಸ್ವಲ್ಪ ಸಾರ್ಥಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿರುವ ತುಂಬ ಹಣವಂತನಾದ ವರ್ತಕನು ಹೆದರಿಕೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆಯೂ*, ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವವನು ವಿಷವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆಯೂ, ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪೂರ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು.

೧೨೪

೯. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹುಣ್ಣಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೈಯಲ್ಲಿ ವಿಷವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬಹುದು, ಹುಣ್ಣಿಲ್ಲದವನಿಗೆ ವಿಷವು ಏರುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಂತೆ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡದವನಿಗೆ ಅದರ ಫಲವು ಅಂಟುವದಿಲ್ಲ.

---

* ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಗುಂಪನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುವ ಹಣಗಾರನಾದ ವರ್ತಕನು ಕಳ್ಳಕಾಕರಿರುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಅಂಜುವಂತೆ.

೧೨೫

೧೦. ಯಾವನು, ದೋಷವಿಲ್ಲದೆ ಶುದ್ಧನಾಗಿ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷನಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಕೇಡನ್ನು ಬಗೆಯುವನೋ ಅವನ ಪಾಪವು, ಗಾಳಿಗೆದುರಾಗಿ ಎರಚಿದ ಧೂಳಿಯ ಸಣ್ಣ ಹುಡಿಯಂತೆ, ತನ್ನ ಕಡೆಗೇ ಹಿಂತಿರುಗುವದು.

೧೨೬

೧೧. ಕೆಲವರು ಪಾಪಿಗಳು ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವರು, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು **ನಿರಯ**ವನ್ನು* ಹೊಂದುವರು. ಪುಣ್ಯವಂತರು ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ **ಆಸ್ರವ**ಗಳೂ ಇಲ್ಲದವರು **ಪರಿನಿರ್ವಾಣ**ವನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

೧೨೭

೧೨. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಕಡಲಿನ ನಡುವೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಬೆಟ್ಟಗಳ ಗವಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಪಾಪವನ್ನು ಮಾಡಿದವರು ಅದರ ಫಲದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬಹುದೆಂಬ ಸ್ಥಳವು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

೧೨೮

೧೩. ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಲಿ, ಕಡಲಿನ ನಡುವೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಬೆಟ್ಟಗಳ ಗವಿಯನ್ನು ಹೊಕ್ಕರಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮೃತ್ಯುವು ಬಂದು ಮೇಲೆ ಬೀಳದೆ ಇರುವದೆಂಬ ಸ್ಥಳವು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಯಾವದೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

---

* ವೈದಿಕಮತದವರಂತೆಯೇ ಬೌದ್ಧರೂ 'ನಿರಯ'ಗಳೆಂಬ ಅನೇಕನರಕಗಳನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

೧೦. ದಂಡವರ್ಗ

೧೨೯

೧. ದಂಡಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೆದರುತ್ತಾರೆ, ಸಾವಿಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಂಜುವರು. ತನ್ನಂತೆ ಹೆರರೆಂದರಿತು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು, ಕೊಲ್ಲಿಸಲೂ ಬಾರದು.

೧೩೦

೨. ದಂಡಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹೆದರುತ್ತಾರೆ, ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಬದುಕಿರ ಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆಯಿರುವದು. ತನ್ನಂತೆ ಹೆರರೆಂದರಿತು ಕೊಲ್ಲಬಾರದು, ಕೊಲ್ಲಿಸಲೂಬಾರದು.

೧೩೧

೩. ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಯಾವನು ತನಗೆ ಸುಖವಾಗಲೆಂದು ದಂಡಿಸಿ ಹಿಂಸಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನಿಗೆ ಸತ್ತಬಳಿಕ ಸುಖವು ದೊರಕದು.

೧೩೨

೪. ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಯಾವನು ತನಗೆ ಸುಖವಾಗಲೆಂದು ದಂಡಿಸಿ ಹಿಂಸಿಸದೆ ಇರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಸತ್ತಬಳಿಕ ಸುಖವು ದೊರಕುವದು.

೧೩೩

೫. ಯಾರನ್ನೂ ಬಿರುನುಡಿಯಿಂದ ನೋಯಿಸದಿರು. ನೀನು ನುಡಿದದ್ದನ್ನು ಅವರು ಮಾರುನುಡಿದಾರು. ಸಿಟ್ಟಿನ ಮಾತುಗಳು ದುಃಖಕರವಾಗಿರುವವು, ನಿನಗೆ ಪ್ರತಿದಂಡಗಳು* ತಗಲಿಯಾವು.

---

* ಅದೇ ಬಗೆಯ ಪೆಟ್ಟುಗಳು.

೧೩೪

೬. ಒಡಕುಕಂಚು ಯಾವ ಶಬ್ದವನ್ನೂ ನುಡಿಯದೆ ಇರುವಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನು ನಿಶ್ಶಬ್ದವಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಾದರೆ ಇಗೋ, ನಿನಗೆ **ನಿರ್ವಾಣವು** ದೊರೆತಂತೆಯೇ, ನಿನಗೆ ಜಗಳವಿಲ್ಲ.

೧೩೫

೭. ದನಕಾಯುವವನು ಕೋಲಿನಿಂದ ದನಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾವಲಿಗೆ ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡುಹೋಗುವನೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮುಪ್ಪುಸಾವುಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಆಯುಸ್ಸನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವು.

೧೩೬

೮. ತಿಳಿಗೇಡಿಯಾದವನು ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಎಚ್ಚರುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಹೆಡ್ಡನು ಆಮೇಲೆ ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸುಡಿಸಿಕೊಂಡವನಂತೆ* ಸಂತಾಪಪಡುವನು.

೧೩೭-೧೪೦

೯-೧೨. ಯಾವನು ದಂಡಕ್ಕೆ ಅರ್ಹರಲ್ಲದೆ ನಿರ್ದುಷ್ಟರಾಗಿರುವವರನ್ನು ದಂಡಿಸಿ ದೂಷಿಸುವನೋ ಅವನು ಈ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಒಂದು **ಗತಿ**ಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಹೊಂದುವನು: ಹೆಚ್ಚಿನ ನೋವು, ಹಾನಿ, ಶರೀರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಗಲುವಿಕೆ,† ಕೆಟ್ಟ ಬೇನೆ, ಹುಚ್ಚು, ಅರಸಿನಿಂದ ತೊಂದರೆ, ಭಾರಿಯ ಕೆಟ್ಟ ಹೆಸರಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವದು, ಬಂಧುಗಳ ನಾಶ, ಭೋಗಗಳ ನಾಶ, ಅಥವಾ ಬೆಂಕಿಯು ಅವನ ಮನೆಗೆ ಹತ್ತುವದು. ಆ ಮೂಢನು ದೇಹವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ **ನಿರಯ**ವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

---

* ಎತ್ತಲೋ ನೋಡುತ್ತ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಸುಡಿಸಿಕೊಂಡವನಂತೆ.

† 'ಶರೀರಭೇದ'- ಎಂಬ ಮೂಲದ ಅರ್ಥ; ಶರೀರಕ್ಕೆ ಏನಾದರೊಂದು ಪೆಟ್ಟು ಅಥವಾ ಅಪಾಯ. ಪೂ|| (೨) ಸಾಂ||.

೧೪೧

೧೩. ಬೆತ್ತಲೆ ಓಡಾಡುವದಾಗಲಿ,* ಜಟೆಗಳನ್ನು ಬಿಡುವದಾಗಲಿ, ಕೆಸರನ್ನು ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದಲಾಗಲಿ, ಉಪವಾಸವಿರುವದರಿಂದಲಾಗಲಿ, ಗಟ್ಟಿನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗುವದಾಗಲಿ, ಧೂಳನ್ನು ನೀರುಬೆರಸಿ ಬಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದರಿಂದಾಗಲಿ, ಕುಕ್ಕರುಗಾಲಲ್ಲಿ ಕೂಡುವದಾಗಲಿ, ಆಶೆಗಳನ್ನು ಮೀರದಾತನನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲಾರವು.

೧೪೨

೧೪. ಯಾವನು ಅಲಂಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಶಮವನ್ನು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವನೋ, ಶಾಂತನಾಗಿ ದಾಂತನಾಗಿ ನಿಯಮವಂತನಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ದಂಡಿಸದೆ ಇರುವನೋ, ಅವನೇ **ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು**, ಅವನೇ **ಶ್ರಮಣನು**, ಅವನೇ **ಭಿಕ್ಷುವು**.

೧೪೩

೧೫. ಜಾತಿಯ ಕುದುರೆಯು ಕೊರಡೆಯ ಪೆಟ್ಟನ್ನು ತಿಳಿದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ† ಯಾವನು ನಾಚಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸವನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನೊ, ನಿಂದೆಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವನೋ‡, ಅಂಥವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವನೋ ಒಬ್ಬನಿರುವನು.

---

* ತಾವು ವಿರಕ್ತರೆಂದೂ ದೇಹದಂಡನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆವೆಂದೂ, ತೋರಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವರು ಹೀಗೆಲ್ಲ ಮಾಡುವರು.

† ಇದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ ಅರ್ಥ; 'ಬೇಗ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ' ಪೂ||. ಸಹಿಸದಿರುವಂತೆ ಸಾಂ||- ಎಂದೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

‡ 'ಅಪ್ರಬೋಧತಿ' ಎಂಬುವನ್ನು 'ನ ಪ್ರಬುಧ್ಯತಿ' ಎಂದು ಕೆಲವರು ಅರ್ಥಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ; 'ಅಪ್ರಬುಧ್ಯತೇ' ಎಂಬುದೇ ಪೂ|| (೧) ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುವದು.

೧೪೪

೧೬. ಕೊರಡೆಯ ಪೆಟ್ಟುಬಿದ್ದ ಜಾತಿಯ ಕುದುರೆಯಂತೆ ಸಂತಾಪವುಳ್ಳವರೂ ವೇಗವಂತರೂ ಆಗಿರಿ; **ಶ್ರದ್ಧೆ, ಶೀಲ, ವೀರ್ಯ, ಸಮಾಧಿ, ಧರ್ಮವಿನಿಶ್ಚಯ**- ಇವುಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತರಾಗಿ; ವಿದ್ಯೆ, ಆಚಾರ- ಇವುಗಳನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡು **ಸ್ಮೃತಿ**ಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಈ ಬಹುದುಃಖವಾದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಿರಿ.

೧೪೫*

೧೬. ನೀರುಹಾಯಿಸುವವರು ನೀರನ್ನು ಬೇಕಾದ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ, ಬಾಣವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಬಿದಿರನ್ನು ಬೇಕಾದಂತೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ, ಬಡಗಿಯರು ಮರವನ್ನು ಬೇಕಾದ ಮಾಟಕ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಂತೆ ಉತ್ತಮವ್ರತವುಳ್ಳವರು ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

---

* ೮೦ನೆಯ ಗಾಥೆಗೂ ಇದಕ್ಕೂ ಯಾವ ಭೇದವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿರುವ 'ಪಂಡಿತಾಃ' ಎಂಬ ಮಾತಿಗೆ ಬದಲು ಇಲ್ಲಿ 'ಸುವ್ರತಾಃ' ಎಂದಿದೆ.

೧೧. ಜರಾವರ್ಗ

೧೪೬

೧. ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಂಕಿ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಉರಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ* ನಗೆಯೇನು, ಆನಂದವೇನು ? ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಂಗಾಣದೆ ಇದ್ದೂ ಬೆಳಕನ್ನು ಹುಡುಕದೆ ಇರುವಿರಲ್ಲ !

೧೪೭

೨. ಚಿತ್ರಚಿತ್ರವಾಗಿರುವ† ಈ ಬಿಂಬವನ್ನು ನೋಡು ! ಈ ದೇಹವು ಹುಣ್ಣುಗಳಿಂದ‡ ಕೂಡಿ ನಿಂತಿರುವದು, ಬೇನೆಗಳಿಂದ ಬೇಯುತ್ತಿರುವದು, ಎಷ್ಟೋ ಸಂಕಲ್ಪಗಳಿಂದುಂಟಾಗಿರುವದು ;§ ಇದಕ್ಕೆ ಗೊತ್ತಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆ ನಿಲವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ !

೧೪೮

೩. ಈ ಆಕಾರವು ಜೀರ್ಣವಾಗಿ, ಬೇನೆಗಳ ಗೂಡಾಗಿ, ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದ್ದಾಗಿರುವದು ; ನಾತದ ತಿಪ್ಪೆಯಾಗಿ ಬಿದ್ದುಹೋಗುವದು. ಬದುಕಿರುವದೆಂಬುದು ಸಾವಿನಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಣಬೇಕಷ್ಟೆ.

೧೪೯

೪. ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸೋರೆಕಾಯಿಗಳನ್ನೆಸೆಯುವಂತೆ ಅತ್ತೊಗೆದ ಈ ಬಿಳಿಯ ಮೂಳೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದವನಿಗೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಏನು ಪ್ರೀತಿ ಇದ್ದೀತು ?

---

* ದುಃಖವು ಆವರಿಸಿರುವಾಗ.

† 'ವಸ್ತ್ರಾಭರಣಮಾಲಾಲಕ್ತಕಾದಿಗಳಿಂದ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುವ' ವ್ಯಾ॥

‡ ಒಂಬತ್ತು ಹುಣ್ಣುಗಳ ರಂಧ್ರಗಳಿಂದ ವ್ಯಾ॥

§ 'ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಬಗೆಯಾಗಿ ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿರುವರು. ವ್ಯಾ॥

೧೫೦

೫. ಅಸ್ಥಿಗಳಿಂದ ಒಂದು ಕೋಟೆಯು ರಚಿತವಾಗಿರುವದು. ಇದಕ್ಕೆ ಮಾಂಸರಕ್ತಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಬಳಿದಿರುತ್ತದೆ. ಇದರೊಳಗೆ ಮುಪ್ಪು, ಸಾವು, ಅಭಿಮಾನ, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು*- ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಅಡಗಿರುತ್ತವೆ.

೧೫೧

೬. ಒಳ್ಳೆಯ ಚಿತ್ರಾಲಂಕೃತವಾದ ರಾಜರಥಗಳೂ ಹಳೆಯುವಾಗುವವು, ಇದರಂತೆ ಶರೀರವೂ ಮುಪ್ಪನ್ನು ಪಡೆಯುವದು. ಆದರೆ ಸತ್ಪುರುಷರ ಧರ್ಮವು ಮುಪ್ಪನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂದು ಸಜ್ಜನರು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

೧೫೨

೭. ಅಜ್ಞಾನಿಯಾದ ಈ ಪುರುಷನು ಎತ್ತಿನಂತೆ ಮುದಿಯಾಗುವನು. ಅವನ ಮಾಂಸಪಿಂಡಗಳು ಬೆಳೆಯುವವೇ ಹೊರತು ಅವನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಹೆಚ್ಚದು.

೧೫೩-೧೫೪†

೮-೯. ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ‡ ಗೃಹಕಾರಕನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ದುಃಖವನ್ನೂ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತಾ ಎಷ್ಟೋ ಜನ್ಮಗಳ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡಿ ತೊಳಲಿದೆನು. ಎಲೈ ಗೃಹಕಾರಕನೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದೆನು. ಇನ್ನು ಮತ್ತೆ ನೀನು ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಲಾರೆ. ನಿನ್ನ ತೊಲೆಜಂತೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುರಿದು

* 'ಕಾಪಟ್ಯ' ಪೂ||. (೧)

† ಇವುಗಳು ಗೌತಮನು ಬುದ್ಧನಾದಾಗ ಹೇಳಿದ ಜಯಗಾಥೆಗಳೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

‡ ಇದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಅರ್ಥ; 'ನಿಲುಗಡೆಯಿಲ್ಲದೆ' ನಾ.|| 'ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ' ಪೂ||

ಹೋದವು, ಜೇಂಗಟಿಯೂ* ಮರವೂ ಹಾಳಾಯಿತು. ಯಾವ ಸಂಸ್ಕಾರವೂ ಇಲ್ಲದ **ನಿರ್ವಾಣ**ವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಚಿತ್ತವು **ತೃಷ್ಣೆ**ಗಳ ಕ್ಷಯವನ್ನು ಪಡೆದಿರುತ್ತದೆ.

೧೫೫

೧೦. ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದೆ ಇರುವವರು ಮೀನುಗಳು ಮುಗಿದುಹೋಗಿರುವ ಕುಂಟೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮುದಿಬಕನಂತೆ ಕ್ಷೀಣವಾಗುವರು.

೧೫೬

೧೧ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಯೌವನದಲ್ಲಿ ಹಣವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸದೆ ಇರುವವರು ತೀರ ಮುರಿದ ಬಿಲ್ಲಿನಂತೆ ಹಿಂದಿನ ಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪಪಡುತ್ತಾ ಬಿದ್ದಿರುವರು

---

* ಅವಿದ್ಯೆ ; ಇದರಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರವು ನಡೆದಿರುವದು.

೧೨. ಆತ್ಮವರ್ಗ

೧೫೭

೧. ತನಗೆ ತಾನು ಪ್ರಿಯನೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ, ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪಂಡಿತನಾದವನು ಮೂರು ಜಾವಗಳೊಳಗೆ† ಒಂದರಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಎಚ್ಚರವಾಗಿರಬೇಕು.

೧೫೮

೨. ಮೊದಲು ತಾನು ತನ್ನನ್ನು ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಆಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಹೇಳಬೇಕು. ಹಾಗಾದರೆ ತಿಳಿದವನು ಕ್ಲೇಶಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೧೫೯

೩. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳಿಕೊಡುವಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದಾದರೆ, ತಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದಾಂತನಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನೂ ನಿಜವಾಗಿ ದಮನಮಾಡಬಹುದು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ದಮನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದೇ ಕಷ್ಟ.

೧೬೦

೪. ತನಗೆ ತಾನೇ ನಾಥನು, ಮತ್ತೆ ಬೇರೆ ಯಾವನು ನಾಥನಾದಾನು ? ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ದಮನಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ದುರ್ಲಭನಾದ ನಾಥನನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನು.

೧೬೧

೫. ತಾನೇ ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ತನ್ನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ತನ್ನಿಂದಲೇ ಬೆಳೆಯುವದಾಗಿ ವಜ್ರವು ಕಲ್ಲಿನ ರತ್ನವನ್ನು ಕೊರೆಯುವಂತೆ ಆ ಅವಿವೇಕಿಯನ್ನು ಕೊರೆಯುತ್ತದೆ.

---

† ಪ್ರಥಮವಯಸ್ಸು, ಮಧ್ಯಮವಯಸ್ಸು, ಪಶ್ಚಿಮವಯಸ್ಸು- ಇವುಗಳೇ ಮೂರು ಯಾಮಗಳು. ಪೂ||

೧೬೨

೬. **ಮಾಲುವಾಲತೆಯು*** ಸಾಲವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಂಡಿರುವಂತೆ ಯಾವನನ್ನು ದುಃಶೀಲವು ಮುತ್ತಿಕೊಂಡಿಗುವದೋ ಅಂಥವನು, ಶತ್ರುಗಳು ತನ್ನನ್ನು ಹೇಗೆ ಇರಬೇಕೆಂದು ಬಯಸುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೧೬೩

೭. ಕೆಟ್ಟವೂ ತನಗೆ ಅಹಿತವಾದವೂ ಆಗಿರುವ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು ಸುಲಭವು. ಯಾವದು ಹಿತವೂ ಒಳ್ಳೆಯದೂ ಆಗಿರುವದೋ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವದೇ ಬಹಳ ಕಷ್ಟ.

೧೬೪

೮. ಯಾವನು ಪಾಪದೃಷ್ಟಿಯನ್ನವಲಂಬಿಸಿ ಧರ್ಮಜೀವಿಗಳೂ **ಆರ್ಯ**ರೂ ಆಗಿರುವ **ಅರಹಂತರ** ಶಾಸನವನ್ನು ಪಿರಾರುವನೋ ಆತನು ಕಟ್ಟಕ(ವೆಂಬ ಬಿದಿರಿ)ನಂತೆ ತನ್ನ† ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಹೂಬಿಡುವನು.

೧೬೫

೯. ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ತನ್ನನ್ನೇ ಕ್ಲೇಶಗೊಳಿಸುವದು; ತಾನು ಮಾಡದ ಪಾಪವು ತನ್ನನ್ನೇ ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸುವದು; ಶುದ್ಧಿ, ಅಶುದ್ಧಿ- ಇವುಗಳೆರಡೂ ಅವರವರದೇ ಹೊರತು ಒಬ್ಬನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲಾರನು.

---

* ಮಾಲುವಾ ಎಂಬ ಬಳ್ಳಿಯು ಯಾವ ಮರವನ್ನು ಸುತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವದೋ ಅದು ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ನೀರಿನ ಭಾರದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುವದು.

† ಈ ಬಿದಿರು ಹೂಬಿಟ್ಟಮೇಲೆ ಒಣಗುತ್ತಾ ಹೋಗುವದು.

೧೬೬

೧೦. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗುವ ಹಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ತನ್ನ ಹಿತವು ಯಾವದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ತನ್ನ* ಹಿತವಾಗುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರವೃತ್ತನಾಗಿರಬೇಕು.

---

* 'ಸದತ್ಥ' ಎಂಬ ಮೂಲಕ್ಕೆ 'ಸ್ವಾರ್ಥ' ಎಂದು ಪೂ|| (೨) ದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವೇ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುವದು ; 'ಸರಿಯಾದ ಹಿತ'ವೆಂದು ಸಾಂ||ರು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

೧೩. ಲೋಕವರ್ಗ

೧೬೭

೧. ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬಾರದು, ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರಬಾರದು; **ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ**ಯನ್ನು* ಅನುಸರಿಸಬಾರದು, ಲೋಕವನ್ನು† ಬೆಳೆಯಿಸಬಾರದು.

೧೬೮

೨. ಏಳಬೇಕು, ಮೈಮರೆತಿರಬಾರದು, ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಣೆಮಾಡಬೇಕು; ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಣೆ ಮಾಡುವಾತನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವನು.

೧೬೯

೩. ಒಳ್ಳೆಯ ಧರ್ಮವನ್ನೇ ಆಚರಿಸಬೇಕು, ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಅನುಸರಿಸಬಾರದು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಾತನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಖವಾಗಿ ನಿದ್ರಿಸುವನು.

೧೭೦

೪. ನೀರುಗುಳ್ಳೆಯನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆಯೂ ಬಿಸಿಲುಕುದುರೆಯನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆಯೂ ಲೋಕವನ್ನು ಕಾಣುವವನನ್ನು **ಮೃತ್ಯುರಾಜ**ನು ನೋಡಲಾರನು.

---

* ನಾಸ್ತಿಕ್ಯ, ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ದೃಷ್ಟಿ.

† ಸಂಸಾರವನ್ನು.

೧೭೧

೫. ಬನ್ನಿ, ರಾಜನ ರಥದಂತೆ* ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುವ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡಿ; ಇದರಲ್ಲಿ ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳು ಸಿಕ್ಕಿ ಕಷ್ಟಪಡುವರು, ತಿಳಿದವರಿಗೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಎಂದಿಗೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿರುವದಿಲ್ಲ.

೧೭೨

೬. ಯಾವನು ಮೊದಲು ಮೈಮರೆತಿದ್ದು ಆಮೇಲೆ ಎಚ್ಚತ್ತಿರುವನೋ ಅವನು ಮೋಡದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಈ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಳಗುವನು.

೧೭೩

೭. ಯಾವನು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ಪುಣ್ಯದಿಂದ ಮುಚ್ಚಿ ಹೋಗುವದೋ ಅವನು ಮೋಡದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಈ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲ ಬೆಳಗುವನು.

೧೭೪

೮. ಈ ಲೋಕವು ಕುರುಡರಂತಿರುವದು, ಇದರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣು ಕಾಣಿಸುವವರು ಕಡಿಮೆ. ಬಲೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದ ಹಕ್ಕಿಯಂತೆ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಕೆಲವರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವರು.

೧೭೫

೯. ಹಂಸಗಳು ಸೂರ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ† ಸಂಚರಿಸುವವು, ಋದ್ಧಿಗಳನ್ನುಳ್ಳ‡ ಯೋಗಿಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಓಡಾಡುವರು; ಧೀರ

---

* 'ರಾಜಪಥೂಪಮಂ' ಎಂಬ ಸಾ॥ ಪಾಠಕ್ಕಿಂತ 'ರಾಜರಥೂಪಮಂ' ಎಂಬ ಪೂ॥ ಪಾಠವೇ ಸರಿಯೆಂದು ತೋರುವದು; 'ರತ್ನಾದಿಗಳಿಂದ ಖಚಿತವಾಗಿ ವಿಚಿತ್ರವಾಗಿರುವ ರಾಜರಥದಂತೆ' ಎಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ.

† ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ. ‡ ಸಿದ್ಧಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವ. ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವವೆಂದು ಬೌದ್ಧರೂ ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

ರಾದವರು ಸೇನಾಸಹಿತನಾದ **ಮಾರ**ನನ್ನು ಗೆದ್ದು ಈ ಲೋಕದಿಂದಾಚೆಗೆ* ಒಯ್ಯಲ್ಪಡುವರು.

೧೭೬

೧೦. ಇರುವ ಒಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುಳ್ಳನ್ನಾಡುತ್ತಾ ಪರಲೋಕದಾಸೆಯನ್ನೂ ದಾಟಿರುವ **ಜಂತು**ವಿಗೆ ಮಾಡಬಾರದಾದ ಪಾಪವೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

೧೭೭

೧೧. ಜಿಪುಣರು ದೇವಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗರು ; ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳು ದಾನವನ್ನು ಮೆಚ್ಚರು. ಧೀರನಾದವನು ದಾನವನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾ ಅದರಿಂದಲೇ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸುಖಿಯಾಗುವನು.

೧೭೮

೧೨. ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಏಕಾಧಿಪತ್ಯದಿಂದ ಆಳುವದಕಿಂತಲೂ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸರ್ವಲೋಕಗಳ ಒಡೆತನವನ್ನು ಗಳಿಸುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ **ಸ್ರೋತಾಪತ್ತಿ**ಫಲವನ್ನು† ಪಡೆಯುವದೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು.

---

* ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ.

† ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಮುಟ್ಟುವ ಹೊಳೆಗೆ ಬಿದ್ದವನು. ಇವನು ಮತ್ತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧರ ನಂಬಿಕೆ.

೧೪. ಬುದ್ಧವರ್ಗ

೧೭೯

೧. ಯಾವನ ಗೆಲವು ಸೋಲಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲವೋ, ಯಾವನ ಗೆಲವನ್ನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾವನೂ ಹಿಂಬಾಲಿಸಲಾರನೋ, ಅಂಥ ಅನಂತಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತಿಲ್ಲದ* ಬುದ್ಧನನ್ನು ಯಾವ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತಿನಿಂದ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಿರಿ?

೧೮೦

೨. ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಎಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಒಯ್ಯಬಲ್ಲ ತೃಷ್ಣೆಯೆಂಬ† ವಿಷಾತ್ಮಕವಾದ‡ ಬಲೆಯು ಯಾವನಿಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ ಅಂಥ ಅನಂತಜ್ಞಾನವುಳ್ಳ§ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತಿಲ್ಲದ ಬುದ್ಧನನ್ನು ಯಾವ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತಿನಿಂದ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಿರಿ?

೧೮೧

೩. ಯಾವ ಧೀರರು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ **ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯ, ಉಪಶಮ**- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವರೋ ಅಂಥ **ಸ್ಮೃತಿ**ವಂತರಾದ ಬುದ್ಧರಂತೆ ತಾವೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!- ಎಂದು ದೇವತೆಗಳೂ ಎನ್ನುವರು.

೧೮೨

೪. ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು ಕಷ್ಟವು, ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಬದುಕಿರುವದು ಕಷ್ಟವು, **ಸದ್ಧರ್ಮ**ದ ಶ್ರವಣವು ದೊರೆಯುವದು ಕಷ್ಟವು, **ಬುದ್ಧ**ರಾಗುವದು ಕಷ್ಟವು.

---

* ರಾಗದ್ವೇಷ ಮುಂತಾದವುಗಳೇ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತುಗಳು. ವ್ಯಾ||

† ತೃಷ್ಣೆಯಿದ್ದರಲ್ಲವೆ, ತಪ್ಪು ದಾರಿಗೆ ಹೋಗುವದು? ಅದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕುಮಾರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೆಲ್ಲಿ?

‡ ರೂಪಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭೋಗಿಸುವದೆಂಬ ವಿಷರೂಪವಾದ ಕೆಟ್ಟ ಫಲವನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ವಿಷಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವದು. ವ್ಯಾ||

§ ಬುದ್ಧನು ಸರ್ವಜ್ಞನೆಂದು ಬೌದ್ಧರ ನಂಬಿಕೆ.

೧೮೩

೫. ಯಾವ ಪಾಪವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು, ಕುಶಲವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ತನ್ನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು*- ಇದೇ **ಬುದ್ಧನ ಅನುಶಾಸನವು**†.

೧೮೪

೬. ಕ್ಷಾಂತಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ತಪಸ್ಸು, ತಿತಿಕ್ಷೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ **ನಿರ್ವಾಣ**ವೆಂದು‡ ತಿಳಿದವರು ಹೇಳುವರು. ಏಕೆಂದರೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನು **ಸಂನ್ಯಾಸಿ**ಯಲ್ಲ,§ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಸಂಕಟಗೊಳಿಸುವವನು **ಶ್ರಮಣ**ನಲ್ಲ.

೧೮೫

೭. ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನಿಂದಿಸದಿರುವದು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಕೊಲ್ಲದಿರುವದು, **ಪ್ರಾತಿಮೋಕ್ಷ**ದಿಂದ|| ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು, ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಮಿತವರಿತಿರುವದು, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವದು ಕೂರುವದು, ಉತ್ತಮವಾದ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿರುವದು- ಇದೇ **ಬುದ್ಧರ** ಅನುಶಾಸನವು.

---

* ಐದು ನೀವರಣಗಳಿಂದ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಶುದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ವ್ಯಾ||

† ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶೀಲ, ಪ್ರಜ್ಞಾ, ಸಮಾಧಿ-ಎಂಬ ಮೂರನ್ನೂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇದು ಬಹುಮುಖ್ಯವಾದ ಪದ್ಯವೆಂದು ಬೌದ್ಧರ ಭಾವನೆ.

‡ ಇದನ್ನು ಪೂ|| (೨)ನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡಿಸಿದೆ; ತಿತಿಕ್ಷಾರೂಪವಾದ ಕ್ಷಾಂತಿಯೇ ಪರಮತಪಸ್ಸು; ಬುದ್ಧರು ನಿರ್ವಾಣವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದೆನ್ನುವರು ಎಂದು ಪೂ|| (೧) ರೀತಿ ತರ್ಜುಮೆ.

§ ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ 'ಪ್ರವ್ರಜಿತ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವಿದು.

|| ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಹೀಗಿರಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮಕ್ಕೆ ಪ್ರಾತಿಮೋಕ್ಷವೆಂದು ಹೆಸರು.

೧೮೬

೮. ಕಾರ್ಷಾಪಣದ* ಮಳೆಯಿಂದಲೂ ಕಾಮುಗಳಲ್ಲಿ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗಲಾರದು. ಕಾಮುಗಳ ರುಚಿಯು ಸ್ವಲ್ಪ, ಅವು ದುಃಖಮಯವಾಗಿರುವವು- ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ಅವನೇ ಪಂಡಿತನು.

೧೮೭

೯. **ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಬುದ್ಧನ ಶ್ರಾವಕನಿಗೆ** ದಿವ್ಯಭೋಗಗಳೂ ಬೇಕಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಅವನು **ತೃಷ್ಣೆ**ಯನ್ನು ಸವೆಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿರುವನು.

೧೮೮-೧೮೯

೧೦-೧೧. ಹೆದರಿಕೆಯಿಂದ ಬೆಚ್ಚುಬಿದ್ದ ಜನರು ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನೂ ಕಾಡುಗಳನ್ನೂ ಉದ್ಯಾನಗಳನ್ನೂ ಮರಗಳನ್ನೂ **ಚೈತ್ಯ**ಗಳನ್ನೂ- ಇವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಮರೆಹೋಗುವರು. ಆದರೆ ಇವನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕರೆ ಕ್ಷೇಮವಿಲ್ಲ, ಇವು ಉತ್ತಮವಾದ ರಕ್ಷಣಸ್ಥಾನವೂ ಅಲ್ಲ. ಇವುಗಳನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕರೆ ಸರ್ವದುಃಖಗಳ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವದೂ ಇಲ್ಲ.

೧೯೦-೧೯೨

೧೨-೧೪. ಯಾವನು **ಬುದ್ಧ**ನನ್ನೂ **ಧರ್ಮ**ವನ್ನೂ **ಸಂಘ**ವನ್ನೂ† ಮರೆಹೋಗುವನೋ ನಾಲ್ಕು **ಆರ್ಯಸತ್ಯ**ಗಳನ್ನೂ‡ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೋ- ಎಂದರೆ ದುಃಖ, ದುಃಖವುಂಟಾಗುವ ಕಾರಣ, ದುಃಖವನ್ನು ದಾಟುವ ಬಗೆ, ದುಃಖವನ್ನು

---

* ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿದ್ದ ಒಂದಾನೊಂದು ಚಿನ್ನದ ನಾಣ್ಯ.

† ಬುದ್ಧ, ಧರ್ಮ, ಸಂಘ- ಇವುಗಳನ್ನು ಬೌದ್ಧರು ರತ್ನತ್ರಯವೆನ್ನುವರು.

‡ ಇವೇ ಬುದ್ಧನು ಕಂಡುಹಿಡಿದ ತತ್ತ್ವಗಳು.

ಉಪಶಮಗೊಳಿಸುವ ಆರ್ಯ **ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗ***- ಇವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೋ- ಇದೇ ಕ್ಷೇಮಕರವಾದ ಶರಣವು, ಇದೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಶರಣವು, ಇದನ್ನು ಮರೆಹೊಕ್ಕರೆ ಸರ್ವದುಃಖ ಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುತ್ತಾನೆ.

೧೯೩

೧೫. ಯೋಗ್ಯನಾದ ಪುರುಷನು ಸಿಕ್ಕುವದು ಕಷ್ಟ, ಅವನು ಎಲ್ಲೆಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ. ಆವನು ಎಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವನೋ ಆ ಕುಲವು ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು.

೧೯೪

೧೬. **ಬುದ್ಧರ** ಹುಟ್ಟು ಸುಖದಾಯಕವಾಗಿರುವದು, **ಸದ್ಧರ್ಮ**ದ ಉಪದೇಶವು ಸುಖದಾಯಕವಾಗಿರುವದು ; **ಸಂಘ**ವು ಒಟ್ಟು ಕೂಡಿರುವದು ಸುಖದಾಯಕವು, ಒಟ್ಟು ಕೂಡಿ ತಪಸ್ಸುಮಾಡುವದು ಸುಖದಾಯಕವು.

೧೯೫-೧೯೬

೧೭-೧೮. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನುದಾಟಿ ಶೋಕವನ್ನೂ ದುಃಖವನ್ನೂ ಮೀರಿರುವ ಪೂಜ್ಯರಾದ **ಬುದ್ಧ**ರನ್ನಾಗಲಿ ಅವರ **ಶ್ರಾವಕ**ರನ್ನಾಗಲಿ ಪೂಜಿಸುವವನ, ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಏತಕ್ಕೂ ಅಂಜದ ಅಂಥವ ರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವವನ, ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಇಷ್ಟೇ ಎಂದು ಲೆಕ್ಕಮಾಡಿ ಹೇಳುವದು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ.

---

* ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪ, ಸಮ್ಯಗ್ವಾಚಾ, ಸಮ್ಯಕ್ಕರ್ಮಾಂತ, ಸಮ್ಯಗಾಜೀವ, ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಾಯಾಮ, ಸಮ್ಯಕ್‌ಸ್ಮೃತಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಸಮಾಧಿ- ಎಂಬಿವೇ ಅಷ್ಟಾಂಗಗಳು. ಇವುಗಳನ್ನು ಪರಿಶಿಷ್ಟದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ.

೧೫. ಸುಖವರ್ಗ

೧೯೭

೧. ಆಹಾ! ವೈರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವೈರಿಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ನಾವು ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವೆವು! ವೈರಿಗಳಾದ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ವೈರಿಗಳಾಗಿರದೆ ಹೇಗೆ ವಿಹರಿಸುವೆವು!

೧೯೮

೨. ಆಹಾ! ಸಂಕಟಪಡುವವರ ನಡುವೆ ನಾವು ಸಂಕಟ ಪಡದೆ ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವೆವು! ಸಂಕಟಪಡುವವರ ಮಧ್ಯ ದಲ್ಲಿ ಸಂಕಟವಿಲ್ಲದೆ ಓಡಾಡುವೆವು!

೧೯೯

೩. ಆಹಾ! ಆಸಕ್ತರಾದ ಜನರ ನಡುವೆ ನಾವು ಅನಾಸಕ್ತ ರಾಗಿ ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವೆವು! ಆಸಕ್ತರಾದ ಜನರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಅನಾಸಕ್ತರಾಗಿ ಓಡಾಡುವೆವು!

೨೦೦

೪. ಆಹಾ! ನಮಗೆ ನಮ್ಮದೆಂಬದು ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲದ್ದ ರಿಂದ ಎಷ್ಟು ಸುಖವಾಗಿ ಬಾಳುವೆವು! **ಆಭಾಸ್ವರ**ರೆಂಬ ದೇವತೆ ಗಳಂತೆ ಪ್ರೀತಿಯೇ ನಮಗೆ ಭಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರುವದು!

೨೦೧

೫. ಗೆಲವು ವೈರವನ್ನು ಹಡೆಯುವದು, ಏಕೆಂದರೆ ಸೋತ ವನು ದುಃಖಪಡುತ್ತಾ ಮಲಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಉಪಶಾಂತನಾದ ವನು ಸೋಲುಗೆಲವುಗಳೆರಡನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಸುಖವಾಗಿ ಮಲಗಿರುತ್ತಾನೆ.

೨೦೨

೬. **ರಾಗ**ಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಬೆಂಕಿಯಿಲ್ಲ, **ದ್ವೇಷ**ಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ದೋಷವಿಲ್ಲ, **ಸ್ಕಂಧ**ಗಳಿಗೆ ಸಮನಾದ ದುಃಖವಿಲ್ಲ, ಶಾಂತಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವಿಲ್ಲ.

೨೦೩

೭. ಹಸಿವೆಂಬುದು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ರೋಗವು, **ಸಂಸ್ಕಾರ**ವು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖವು; ಇದನ್ನು ಇದ್ದದ್ದು ಇದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಆಗುವ **ನಿರ್ವಾಣ**ವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವು.

೨೦೪

೮. ಆರೋಗ್ಯವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಲಾಭವು, ಸಂತೋಷವೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಧನವು, ವಿಶ್ವಾಸವೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ನೆಂಟನು, **ನಿರ್ವಾಣ**ವೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವು.

೨೦೫

೯. **ವಿವೇಕ**ದ* ರಸವನ್ನು ಕುಡಿದು **ಉಪಶಮ**ದ ರಸವನ್ನೂ ಕುಡಿದವನು ಅಂಜಿಕೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಧರ್ಮಪ್ರೀತಿಯ ರಸವನ್ನು ಕುಡಿದವನು ಪಾಪವಿಲ್ಲದವನೂ ಆಗುತ್ತಾನೆ.

೨೦೬

೧೦. **ಆರ್ಯ**ರ ದರ್ಶನವು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಅವರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವದು ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖದಾಯಕವು; ತಿಳಿಗೇಡಿಗಳನ್ನು ನೋಡದೆ ಇರುವದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಸುಖಿಯಾಗಿರಬಹುದು.

---

* ಏಕಾಂತದ.

೨೦೭

೧೧. ಏಕೆಂದರೆ ತಿಳಿಗೇಡಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವನು ಬಹುದೂರದವರೆಗೂ ಶೋಕಿಸುವನು. ತಿಳಿಗೇಡಿಯೊಡನೆ ವಾಸವಾಗಿರುವದು ಶತ್ರುವಿನ ಸಹವಾಸದಂತೆ ದುಃಖದಾಯಕವಾಗಿ ಇರುವದು; ತಿಳಿದವರೊಡನೆ ವಾಸವಾಗಿರುವದು ನೆಂಟರನ್ನು ಸೇರಿದಂತೆ ಸುಖದಾಯಕವಾಗಿರುವದು.

೨೦೮

೧೨. ಆದ್ದರಿಂದ ಧೀರನೂ ಪ್ರಾಜ್ಞನೂ ಬಹುಶ್ರುತನೂ ಉದ್ಯೋಗಿಯೂ ಸದಾಚಾರಿಯೂ **ಆರ್ಯ**ನೂ ಆಗಿರುವ- ಇಂಥ ಸತ್ಪುರುಷನಾದ ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನೇ ನಕ್ಷತ್ರಮಾರ್ಗವನ್ನು ಚಂದ್ರನು ಸೇವಿಸುವಂತೆ ಸೇವಿಸಬೇಕು.

೧೬. ಪ್ರಿಯವರ್ಗ

೨೦೯

೧. **ಅಯೋಗ**ದಲ್ಲಿ* ಸೇರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಲೂ **ಯೋಗ**ದಲ್ಲಿ† ಮನಸ್ಸಿಡದೆಯೂ ಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಿಯವನ್ನೇ ಯಾವನು ಹಿಡಿಯುವನೋ ಅವನು ಆತ್ಮಾನು**ಯೋಗಿ**ಯನ್ನು‡ ಕಂಡು ನಾನು ಅವನಂತಾಗಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ!- ಎಂದು ಕರುಬುವನು.

೨೧೦

೨. ಪ್ರಿಯವಾದವುಗಳೊಡನೆ ಸೇರದಿರು, ಅಪ್ರಿಯವಾದವುಗಳೊಡನೆ ಎಂದಿಗೂ ಸೇರದಿರು. ಪ್ರಿಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಕಾಣದಿದ್ದರೆ ದುಃಖವು.

೨೧೧

೩. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಿಯವೆಂಬುದನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಾರದು, ಏಕೆಂದರೆ ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದರ ನಾಶವೆಂಬುದೇ ಕೆಟ್ಟದ್ದು. ಯಾರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ, ಅಪ್ರಿಯ- ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ **ಗ್ರಂಥಗಳು**§ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

೨೧೨

೪. ಪ್ರಿಯವಾದದ್ದರಿಂದ ಶೋಕವುಂಟಾಗುವದು, ಪ್ರಿಯದಿಂದ ಭಯವುಂಟಾಗುವದು ; ಪ್ರಿಯದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದಾತನಿಗೆ ಶೋಕವೇ ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಭಯವೆಂಬುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು?

---

* ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ.

† ಉತ್ತಮವಾದ ಧರ್ಮಸಾಧನ. ‡ ಜಿತಾತ್ಮನನ್ನು.

§ ಗಂಟುಗಳು ; ೩೫ನೆಯ ಪುಟದ * ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ. ಪ್ರಿಯಾಪ್ರಿಯಗಳಿಲ್ಲದವನೇ ಮುಕ್ತನೆಂದು ವೇದಾಂತಿಗಳೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; ಆದರೆ ಈ ಮುಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಸಾಧನಗಳು ಈ ಎರಡು ಮತಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿವೆ.

೨೧೩

೫. **ಪ್ರೇಮದಿಂದ*** ಶೋಕವುಂಟಾಗುವದು, ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಭಯವುಂಟಾಗುವದು, ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದಾತನಿಗೆ ಶೋಕವೇ ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಭಯವೆಂಬುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು?

೨೧೪

೬. **ರತಿಯಿಂದ*** ಶೋಕವುಂಟಾಗುವದು, ರತಿಯಿಂದ ಭಯವುಂಟಾಗುವದು; ರತಿಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದಾತನಿಗೆ ಶೋಕವೇ ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಭಯವೆಂಬುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು?

೨೧೫

೭. **ಕಾಮದಿಂದ*** ಶೋಕವುಂಟಾಗುವದು, ಕಾಮದಿಂದ ಭಯವುಂಟಾಗುವದು; ಕಾಮದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದಾತನಿಗೆ ಶೋಕವೇ ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಭಯವೆಂಬುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು?

೨೧೬

೮. **ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ*** ಶೋಕವುಂಟಾಗುವದು, ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ಭಯವುಂಟಾಗುವದು; ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದಿದಾತನಿಗೆ ಶೋಕವೇ ಇಲ್ಲ, ಇನ್ನು ಭಯವೆಂಬುದೆಲ್ಲಿ ಬಂತು?

೨೧೭

೯. **ಶೀಲ, ದರ್ಶನ-** ಇವುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವಾತನಾಗಿ ಧರ್ಮಿಷ್ಠನೂ ಸತ್ಯವಾದಿಯೂ ಆಗಿದ್ದು ತನ್ನ ಕರ್ಮವನ್ನು

---

* ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವದೆಂಬುದು ವಸ್ತುವಿನ ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಗುವದು; ಪ್ರೇಮವು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸನ್ನಾಡಿಸುವ ರತಿಯಿಂದ; ಈ ರತಿಯು ಅದು ಬೇಕೆಂಬ ಕಾಮದಿಂದ; ಕಾಮವು ವಸ್ತುವಿನ ಹಂಬಲಿನ ರೂಪವಾದ ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ. ಆದ್ದರಿಂದ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ತೃಷ್ಣೆಯೇ ಮೂಲ-ಎಂಬುದು ೫ರಿಂದ ೮ನೆಯವರೆಗಿನ ಗಾಥೆಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವೆಂದು ತೋರುವದು.

ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಾತನು* ಯಾರೋ ಅವನು ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗಿರುವನು.

೨೧೮

೧೦. ಯಾವನಿಗೆ ಮಾತಿನಿಂದ ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗದ† ನಿರ್ವಾಣದಲ್ಲಿ ಅಭಿಲಾಷೆಯುಂಟಾಗಿರುವದೋ, ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೂ ಅದನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವನೋ,‡ ಯಾವನ ಚಿತ್ತವು ಕಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನು **ಊರ್ಧ್ವಸ್ರೋತ**ನೆನಿಸುವನು.§

೨೧೯-೨೨೦

೧೧-೧೨. ಬಹುಕಾಲ ಹೊರಗೆ ಹೋಗಿದ್ದು, ದೂರದೇಶದಿಂದ ಸುಖವಾಗಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದವನನ್ನು ನೆಂಟರು, ಇಷ್ಟರು, ಗೆಳೆಯರು- ಎಲ್ಲರೂ ಆನಂದದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಇದರಂತೆಯೆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಈ ಲೋಕದಿಂದ ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋದವನನ್ನು ಅವನ ಪುಣ್ಯಗಳು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಬಂದ ನೆಂಟನಂತೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವು.

---

* ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಉಪದೇಶಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ, ತಾನು ತನ್ನ ಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವಾತನು.

† ಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ತಿರೂಪವಾದ ಮುಕ್ತಿಯು ಮಾತುಗಳಿಂದ ವರ್ಣಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ವೇದಾಂತಿಗಳೆನ್ನುವಂತೆ ಬೌದ್ಧರೂ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಬಣ್ಣಿಸಲಸದಳವಾದದ್ದೆನ್ನುವರು.

‡ ಈ ವಾಕ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯವರು ಬೇರೆಬೇರೆಯ ತೆರನಾಗಿ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ: 'ಯಾರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅದು ಸೆರೆಹಿಡಿದಿರುವದೋ' (Woodward); 'ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ನಿಂತಿರುವದೋ' (ಸಾಂ.); 'ಯಾರ ಮನಸ್ಸು ಪರಿಪಕ್ವವಾಗಿರುವದೋ' (ಪೂ. ಕ).

§ ಹೊಳೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಈಜುವವನು; ಇದು ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅನಾಗಾಮಿಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು (Woodward).

೧೭. ಕ್ರೋಧವರ್ಗ

೨೨೧

೧. ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು, ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು : **ಸಂಯೋಜನ**ವೆಲ್ಲವನ್ನೂ* ದಾಟಿಬಿಡಬೇಕು, ಅಂಥ **ನಾಮರೂಪ**ದಲ್ಲಿ† ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದ, ತನ್ನದೆಂಬುದೇನೂ ಇಲ್ಲದ, ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದುಃಖಗಳು ಬೆನ್ನಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ.

೨೨೨

೨. ಯಾವನು ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ತಿರುಗುವ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜಗ್ಗುವಂತೆ ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸುವನೋ, ಅವನನ್ನೇ ನಾನು ನಿಜವಾದ ಸಾರಥಿಯೆನ್ನುವೆನು ; ಮಿಕ್ಕವರೆಲ್ಲ ಸುಮ್ಮನೆ ಕಡಿವಾಣವನ್ನು ಹಿಡಿದವರು.

೨೨೩

೩. ತಾಳ್ಮೆಯಿಂದ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕು, ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯದರಿಂದ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು, ಜಿಪುಣನನ್ನು ದಾನದಿಂದ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು, ಸುಳ್ಳುಹೇಳುವವನನ್ನು ಸತ್ಯದಿಂದ ಗೆಲ್ಲಬೇಕು.

೨೨೪

೪. ನಿಜವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು, ಸಿಟ್ಟುಮಾಡಬಾರದು, ಕೇಳಿದವರಿಗೆ ಇರುವ ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿಯೇ ಕೊಡಬೇಕು- ಈ ಮೂರು ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ **ದೇವತೆಗಳ ಸಾಮೀಪ್ಯ**ವನ್ನು‡ ಹೊಂದುವನು.

---

* ಅಡ್ಡಿಗಳು.

† ನಾಮರೂಪವು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂಬತ್ತನೆಯದು.

‡ ದೇವತೆಗಳ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗುವದೆಂದರೆ ದೇವತೆಗಳಾಗುವದೆಂದೇ ಅರ್ಥವೆಂದು ತೋರುವದು ; 'ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ' ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ೩೨ರಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವದನ್ನು ಇದಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ.

೨೨೫

೫. ಯಾರು ಹಿಂಸೆಮಾಡದವರೂ ಮುನಿಗಳೂ ಕಾಯವನ್ನು **ಹತೋಟಿ**ಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವರೂ* ಆಗಿರುವರೋ ಅವರು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಜಾರದ (ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವರು,) ಎಲ್ಲಿ ಹೋದರೆ ಶೋಕಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ **ಅಂಥ ಸ್ಥಾನ**ವನ್ನು† ಪಡೆಯುವರು.

೨೨೬

೬. ಯಾರು ಯಾವಾಗಲೂ ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರುವರೋ, ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ಸಾಧನಮಾಡುತ್ತಿರುವರೋ, ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮುಕ್ತರಾಗಿರುವರೋ‡, ಅವರ **ಆಸ್ರವ**ಗಳು ಅಸ್ತವಾಗುವವು.

೨೨೭

೭. **ಅತುಲನೆ,**§ ಇದು ಪುರಾತನವಾದ ಮಾತು, ಈಗಿನ ಮಾತೇ ಅಲ್ಲ ; ಸುಮ್ಮನಿರುವವನನ್ನೂ ಜನರು ನಿಂದಿಸುವರು, ಹೆಚ್ಚು ಮಾತನಾಡುವವನನ್ನೂ ನಿಂದಿಸುವರು, ಮಿತಭಾಷಿಯನ್ನೂ ನಿಂದಿಸುವರು ; ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಿಂದೆಗೆ ಒಳಗಾಗದವನೇ ಇಲ್ಲವು.

೨೨೮

೮. ಯಾವಾಗಲೂ ನಿಂದಿತನೇ ಆಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಾಗಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಹೊಗಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪುರುಷನೇ ಆಗಲಿ, ಹಿಂದೆಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ, ಮುಂದೆಯೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ, ಈಗಲೂ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

---

* ಮೂಲದಲ್ಲಿರುವ 'ಸುವ್ರತ'- ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಹತೋಟಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿರುವ, ಸಂಯಮಿಯಾದ– ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಸಿದೆ. † ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು.

‡ 'ಸಬ್ಬಾಣಂ ಅಧಿಮುತ್ತಾನಂ' ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥ ; ನಿರ್ವಾಣದಲ್ಲಿ ಆದರವುಳ್ಳ ಎಂದು ಪೂ|| (೧) ಮತ್ತು ಪೂ|| (೨) ಪರಿವರ್ತಿಸಿವೆ.

§ ಅತುಲನೆಂಬುವನು ಒಬ್ಬ ಉಪಾಸಕನ ಶಿಷ್ಯನ ಹೆಸರೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ; ಈತನ ಹೆಸರು ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲವಂತೆ.

೨೨೯-೨೩೦

೯-೧೦. ಯಾವನನ್ನು ತಿಳಿದವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವೇಚನೆಮಾಡಿ ದಿನದಿನವೂ "ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲದ ನಡತೆಯುವನು, ಜಾಣನು, **ಪ್ರಜ್ಞಾಶೀಲಸಮಾಧಿ**ಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನು" ಎಂದು ಹೊಗಳು ವರೋ ಚಿನ್ನದ **ನಿಷ್ಕ**ದಂತಿರುವ* ಅಂಥ ಪುರುಷನನ್ನು ಯಾವನು ತಾನೆ ನಿಂದಿಸಿಯಾನು? ಅವನನ್ನು ದೇವತೆಗಳು ಕೂಡ ಹೊಗಳು ವರು, ಬ್ರಹ್ಮನಿಂದಲೂ ಅವನು ಕೊಂಡಾಡಲ್ಪಡುವನು.

೨೩೧

೧೧. ಕಾಯವು ಪ್ರಕೋಪವಾಗದಂತೆ† ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು, ಕಾಯವನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಶರೀರದಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯನ್ನು ನಡೆಯದೆ ಶರೀರದಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯನ್ನೇ ನಡೆಯಬೇಕು.

೨೩೨

೧೨. ಮಾತು ಪ್ರಕೋಪವಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಮಾತನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಮಾತಿನಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯನ್ನು ನಡೆಯದೆ ಮಾತಿನಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯನ್ನೇ ನಡೆಯಬೇಕು.

೨೩೩

೧೩. ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಕೋಪವಾಗದಂತೆ ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು, ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ನಡತೆಯನ್ನು ನಡೆಯದೆ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ನಡತೆಯನ್ನೇ ನಡೆಯಬೇಕು.

---

* **ನಾಣ್ಯ.**

† **ಉಲ್ಬಣವಾಗದಂತೆ, ತಪ್ಪುಹಾದಿಗೆ ಹೋಗದಂತೆ.**

೨೩೪

೧೪. ಕಾಯವನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಧೀರರು, ಮತ್ತು ವಾಕ್ಕನ್ನು ಬಿಗಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಧೀರರು, ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬಿಗಿಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಧೀರರು ಯಾರೋ, ಅವರೇ ಉತ್ತಮ ಸಂಯಮಿಗಳು.

---

೧೮. ಮಲವರ್ಗ

೨೩೫-೨೩೬

೧-೨. ಈಗ ಬಿಳಿಚಿಕೊಂಡಿರುವ ಮುತ್ತುಗದೆಲೆಯಂತೆ ನೀನಿರುತ್ತೀಯೆ; **ಯಮನಾಳುಗಳೂ** ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವರು; ಹೊರಡುವ ಉದ್ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವೆ; ನಿನಗೆ ಪಯಣದ ಬುತ್ತಿಯೂ* ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನಿನಗಾಗಿ **ದ್ವೀಪವನ್ನು**† ಮಾಡಿಕೊ, ಬೇಗ ಉದ್ಯೋಗಶೀಲನಾಗು, ಪಂಡಿತನಾಗು. ಮಲವನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು, ಪಾಪರಹಿತನಾಗು. ದಿವ್ಯವಾದ **ಆರ್ಯಭೂಮಿಯನ್ನು**‡ ಸೇರುವೆ.

೨೩೭-೨೩೮

೩-೪. ಈಗ ನಿನಗೆ ವಯಸ್ಸು ಕಳೆಯುತ್ತಬಂದಿದೆ. **ಯಮನ** ಬಳಿಗೆ ಹೊರಟಿರುವೆ. ನಡುವೆ ನಿನಗೆ ವಾಸಕ್ಕೆ ಮನೆಯೇ§ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ನಿನಗೆ ಬುತ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ ನೀನು ನಿನಗಾಗಿ **ದ್ವೀಪವನ್ನು**† ಮಾಡಿಕೊ, ಬೇಗ ಉದ್ಯೋಗಶೀಲನಾಗು, ಪಂಡಿತನಾಗು. ಮಲವನ್ನು ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಪಾಪರಹಿತನಾಗು, ಮತ್ತೆ **ಹುಟ್ಟುಮುಪ್ಪುಗಳನ್ನು**|| ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ.

೨೩೯

೫. ಜಾಣನಾದವನು ಕ್ಷಣಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗನು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮೇಲಿನ ಕೊಳೆಯನ್ನು ಊದಿ ಕರಗಿಸುವಂತೆ ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಮಲವನ್ನು ಕರಗಿಸಬೇಕು.

---

* ಪುಣ್ಯ. ವ್ಯಾ॥ † ೨೫ನೆಯ ಗಾಥೆಯನ್ನು ನೋಡಿ.

‡ ಆರ್ಯರ ದಿವ್ಯಸ್ಥಾನ. ಸಾಂ॥ ; ನಿರ್ವಾಣವೆಂದರ್ಥ.

§ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ತಂಗುವ ಸ್ಥಳ.

|| ಜಾತಿ, ಜರಾ– ಇವು ಹನ್ನೆರಡು ನಿದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು

೨೪೦

೬. ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ತುಕ್ಕು ಅದರಿಂದ ಹುಟ್ಟಿ ಅದನ್ನೇ ಹೇಗೆ ತಿನ್ನುವದೋ, ಅದರಂತೆ ನೀತಿಯನ್ನು ಮೀರಿ ನಡೆಯುವಾತನನ್ನು ತನ್ನ ಕರ್ಮಗಳೇ ದುರ್ಗತಿಗೆಳೆದೊಯ್ಯುವವು.

೨೪೧

೭. ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಜಪಿಸದಿರುವದು **ಮಂತ್ರ**ಗಳಿಗೆ ಮಲವು ; ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಕೆಲಸಮಾಡದಿರುವದೇ ಮನೆಗಳಿಗೆ ಮಲವು ; ಆಲಸ್ಯವೇ ಮೈಬಣ್ಣಕ್ಕೆ ಮಲವು; ಕಾವಲುಗಾರನಿಗೆ ಎಚ್ಚರದಪ್ಪುವದೇ ಮಲವು.

೨೪೨

೮. ಹೆಂಗಸಿಗೆ ಕೆಟ್ಟನಡತೆಯೇ ಮಲವು ; ಕೊಡುಗೈಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಹೊಟ್ಟೆಯುಕಿಚ್ಚೇ ಮಲವು ; ಪಾಪಕರ್ಮಗಳು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮಲಗಳೇ.

೨೪೩

೯. ಈ ಮಲಗಳೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಲವೆಂದರೆ **ಅವಿದ್ಯೆ*** ಎಂಬ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಲವು. ಆದ್ದರಿಂದ **ಭಿಕ್ಷು**ಗಳಿರ, ಈ ಮಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರ್ಮಲರಾಗಿರಿ.

೨೪೪

೧೦. ನಾಚಿಕೆಯಿಲ್ಲದವನೂ, ಕಾಗೆಯಂತೆ ಸ್ವಾರ್ಥಶೂರನೂ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಕೆಲಸವನ್ನು ಕೆಡಿಸುವವನೂ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಬರುವವನೂ, ದಿಟ್ಟನೂ, ಪಾಪಿಯೂ, ಆಗಿರುವವನಿಗೆ ಜೀವನವು ಸುಖಜೀವನವಾಗಿರುವದು.

---

* ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವದೇ ಅವಿದ್ಯೆ. ಇದು ವೇದಾಂತಿಗಳು ಹೇಳುವ ಅಧ್ಯಾಸರೂಪವಾದ ಅವಿದ್ಯೆಯಲ್ಲ.

೨೪೫

೧೧. ನಾಚಿಕೆಯುಳ್ಳವನೂ ಯಾವಾಗಲೂ ಶುಚಿಯಾಗಿರುವದನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಿರುವವನೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನೂ,* ವಿನಯವುಳ್ಳವನೂ, ಶುದ್ಧವಾದ ಜೀವನವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ವಿವೇಕಿಗೆ ಜೀವನವು ಯಾವಾಗಲೂ ಕಷ್ಟವು.

೨೪೬-೨೪೭

೧೨-೧೩. ಯಾವನು ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕಳೆಯುವನೋ ಸುಳ್ಳು ಮಾತನ್ನೇ ಆಡುತ್ತಿರುವನೋ, ಒಬ್ಬರು ಕೊಡದೆ ಇರುವದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ, ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ, ಹೆಂಡ ಮೈರೇಯ- ಇವುಗಳ ಪಾನವನ್ನು ಮಾಡುವನೋ, ಅವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬೇರನ್ನು ತಾನೇ ಕಡಿದವನಾಗುವನು.†

೨೪೮

೧೪. ಹೀಗೆ ಎಲೈ ಪುರುಷನೆ, ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ, ಜಿತೇಂದ್ರಿಯರಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಜನರನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊ. ಲೋಭವೂ ಅಧರ್ಮವೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಬಹುಕಾಲ ದುಃಖಪಡುವಂತೆ ಕುದಿಸದಿರಲಿ!

೨೪೯-೨೫೦

೧೫-೧೬. ಅವರವರ ಶ್ರದ್ಧೆಗೂ ಯೋಗ್ಯತೆಗೂ‡ ತಕ್ಕಂತೆ ಜನರು ದಾನಮಾಡುವರು. ಹೀಗಿರುವಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಅನ್ನಪಾನಗಳ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚುಪಡುವನೋ,§ ಅವನಿಗೆ ಹಗ

---

* ಆಲಸ್ಯವಿಲ್ಲದವನೂ ಸಾಂ|| ; ಸರಳವರ್ತನೆಯುವನೂ.

† ಇಲ್ಲಿ ಪಂಚಶೀಲಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತದೆ.

‡ 'ಪ್ರಸನ್ನತೆಗೂ' ಸಾಂ|| ; 'ಇಷ್ಟಕ್ಕೂ' ಫೂ|| (೨) ; 'ಪಸಾದನಂ' ಎಂಬುದು ಪ್ರಸಾಧನ ಎಂಬುದರ ತದ್ಭವವೆಂತ ತೋರುತ್ತದೆ.

§ 'ಮಂಕು' ಎಂಬ ಮೂಲದ ಅರ್ಥವಿದು ; ಮೂಕ ಎಂದು ಸಾಂ||ರು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಲಾಗಲಿ ಇರುಳಾಗಲಿ ಸಮಾಧಾನವು ದೊರಕದು. ಆದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಬೇರುಮುಟ್ಟ ಕಿತ್ತುಹಾಕಿಹೋಗಿರುವದೋ ಅವನಿಗೇ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ಸಮಾಧಾನವು ದೊರಕುವದು.

೨೫೦

೧೭. **ರಾಗ**ಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಬೆಂಕಿಯಿಲ್ಲ, **ದ್ವೇಷ**ಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಗ್ರಹವಿಲ್ಲ,* **ಮೋಹ**ಕ್ಕೆ ಸಮನಾದ ಬಲೆಯಿಲ್ಲ, **ತೃಷ್ಣೆ**ಗೆ ಸಮನಾದ ನದಿಯಿಲ್ಲ.

೨೫೨

೧೮. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ದೋಷವನ್ನು ಕಾಣುವದು ಬಹು ಸುಲಭವು, ಆದರೆ ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಕಾಣುವದು ಬಹುಕಷ್ಟ. ಏಕೆಂದರೆ ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹೊಟ್ಟಿನಂತೆ ಒಂದರಿ ಯಾಡಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ, ತನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮೋಸಗಾರನಾದ ಜೂಜುಗಾರನು ಮೋಸದ ದಾಳವನ್ನು ಕಾಣಿಸದಂತಿರುವಂತೆ ಬಚ್ಚಿಡುವನು.

೨೫೩

೧೯. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ದೋಷವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಾ, ಯಾವಾಗಲೂ ಹುಳುಕನ್ನೇ ಹುಡುಕುತ್ತಾ ಅವನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ† **ಆಸ್ರವ**ಗಳು ಬೆಳೆಯುವವು- ಆಸ್ರವಗಳ ನಾಶಕ್ಕೆ ಅವನು ದೂರವಾಗಿರುವನು.

---

* ಭೂತ; ಯಕ್ಷ, ಅಜಗರ, ಮೊಸಳೆ– ಮುಂತಾದವು ವ್ಯಾ.॥

† ಇದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ ಅರ್ಥ; ಸಾಂ॥ರು ಯಾವಾಗಲೂ 'ಅಯ್ಯೋ! ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವವನಿಗೆ' ಎಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.

೨೫೪

೨೦. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತಿರುವದಿಲ್ಲ, ಹೊರಗೆ **ಶ್ರಮಣ**ನಿರುವದಿಲ್ಲ, ಜನರು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ರತವಾಗಿರುವರು, **ತಥಾಗತರು** ನಿಷ್ಪ್ರಪಂಚರಾಗಿರುವರು.

೨೫೫*

೨೧. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತಿಲ್ಲ, ಹೊರಗೆ **ಶ್ರಮಣ**ನಿಲ್ಲ, ಶಾಶ್ವತವಾದ **ಸಂಸ್ಕಾರ**ಗಳಿಲ್ಲ, **ಬುದ್ಧ**ರಿಗೆ ಅಲುಗಾಟವಿಲ್ಲ.

---

* ಬುದ್ಧನ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ನೋಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸುಭದ್ರನೆಂಬಾತನು "ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತಿಗುವದೆ? ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಇರುವರೆ? ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು (ಪದಾರ್ಥಗಳು) ನಿತ್ಯವೆ?" ಎಂಬ ಮೂರು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದನೆಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧನು ಈ ಉತ್ತರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದೂ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ. 'ಬುದ್ಧರಲ್ಲದವರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನವುಂಟೆ?' ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಸುಭದ್ರನು ಕೇಳಿದನೆಂದೂ ಅವರಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಶ್ರಮಣನಿಲ್ಲವೆಂದಿಷ್ಟೇ ಉತ್ತರವು ಬಂದಿತೆಂದೂ ಧೀರ್ಘನಿಕಾಯದಲ್ಲಿದೆ. (Woodward).

೧೯. ಧರ್ಮಸ್ಥವರ್ಗ

೨೫೬-೨೫೭

೧-೨. ವಿಷಯವನ್ನು ಚಟ್ಟನೆ* ನಿರ್ಧರಿಸಿಬಿಡುವದರಿಂದ **ಧರ್ಮಸ್ಥ**ನಾಗುವದಿಲ್ಲ†; ಯಾವನು ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಅನರ್ಥವನ್ನೂ ಎರಡನ್ನೂ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿ ಪಂಡಿತನಾಗಿ ಬಲಾತ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಉಳಿದವರನ್ನು ಸಮವಾದ ಧರ್ಮದಿಂದ ತಿದ್ದುವನೋ ಧರ್ಮದಿಂದ ಕಾಪಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಆ ಜಾಣನು ಧರ್ಮಸ್ಥನೆನಿಸುವನು.

೨೫೮

೩. ಬಹುವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಪಂಡಿತನಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನೂ‡ ವೈರಿಯಿಲ್ಲದವನೂ ಭಯವಿಲ್ಲದವನೂ§ ಪಂಡಿತನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨೫೯

೪. ಬಹುವಾಗಿ ಮಾತಾಡಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಧರ್ಮಜ್ಞನೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಯಾವನು ಸ್ವಲ್ಪವೇ ಕೇಳಿ ಅರಿತಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮವನ್ನು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಯಾವನು ಧರ್ಮದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೈಮರೆಯದೆ ಇರುವನೋ, ಅವನೇ ಧರ್ಮಜ್ಞನೆನಿಸುವನು.

---

* ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಪೂ॥ (೨), W.; ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಕಾಮಿತವಸ್ತುವೆಂದು ಸಾಂ॥

† ನ್ಯಾಯಪಕ್ಷಪಾತಿ.

‡ ಯಾವ ಬಗೆಯ ವೈರವೂ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಕ್ಷೇಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವವನು. ವ್ಯಾ॥

§ ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಅಂಜುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದವನು; ಸರ್ವಭೂತಗಳಿಗೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯು ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂದು ವೈದಿಕರೂ ನಂಬುತ್ತಾರೆ.

೨೬೦

೫. ತಲೆಯು ನರೆತ ಮಾತ್ರದಿಂದ **ಸ್ಥವಿರ**ನಾಗುವದಿಲ್ಲ* ; ಅವನ ವಯಸ್ಸು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬಹುದು, ಆದರೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಮುದಿಯಾದವನು ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೨೬೧

೬. ಯಾವನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಅಹಿಂಸೆ, ಸಂಯಮ, ದಮ- ಇವುಗಳಿರುವವೋ ಅಂಥ ಮಲವನ್ನು ಕಕ್ಕಿರುವ ಧೀರನೇ ನಿಜವಾಗಿ **ಸ್ಥವಿರ**ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು.

೨೬೨

೭. ಕರುಬುತನವೂ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚೂ ಇರುವ ಶಠನು ಒಳ್ಳೆಯ ವಕ್ತೃವಾದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲಾಗಲಿ ಮೈಬಣ್ಣದಿಂದಲಾಗಲಿ **ಸಾಧು ರೂಪ**ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲ.

೨೬೩

೮. ಯಾವನಲ್ಲಿ ಈ ದೋಷಗಳು ಬೇರುಮುಟ್ಟ ನಾಶವಾಗಿರುವವೋ, ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಕ್ಕಿರುವ ಆ ಜ್ಞಾನೀ **ಸಾಧು ರೂಪ**ನೆನಿಸುವನು.

೨೬೪

೯. **ವ್ರತ**ಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸದೆ ಸುಳ್ಳಾಡುತ್ತಿರುವವನು, ತಲೆಬೋಳಿಸಿಕೊಂಡ ಮಾತ್ರದಿಂದ **ಶ್ರಮಣ**ನಾಗನು. ಇಚ್ಛೆ, ಲಾಭ- ಇವುಗಳಿಂದಲೇ ತುಂಬಿರುವವನು **ಶ್ರಮಣ**ನಾದಾನೇನು ?

---

* ಥೇರೋ- ಸ್ಥವಿರ ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧನ ಸಂಘದಲ್ಲಿ ಹತ್ತನೆಯ ವರ್ಷದಿಂದ ಭಿಕ್ಷುವಾಗಿರುವವನು.

೨೬೫

೧೦. ಯಾವನು ಸಣ್ಣದೊಡ್ಡ ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಶಮನಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅಂಥವನು ಪಾಪಗಳು ಶಮನವಾಗಿರುವದರಿಂದ **ಶ್ರಮಣ**ನೆನಿಸಿರುವನು.

೨೬೬

೧೧. ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ತಿರಿದು ತಿಂದ ಮಾತ್ರದಿಂದ **ಭಿಕ್ಷು**ವಾಗಲಾರನು ; ಎಲ್ಲಾ ಧರ್ಮ(ನಿಯಮಗಳನ್ನೂ) ಅನುಸರಿಸಿರಲಿ,* ಅಷ್ಟುಮಾತ್ರದಿಂದಲೂ ಭಿಕ್ಷುವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೨೬೭

೧೨. ಯಾವನು ಪುಣ್ಯವನ್ನೂ ಪಾಪವನ್ನೂ ಬದಿಗಿಟ್ಟು ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿಯಾಗಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವನೋ ಅವನೇ **ಭಿಕ್ಷು**ವೆನಿಸಿರುವನು.

೨೬೮-೨೬೯

೧೩-೧೪. ಮೂಢನೂ ಅವಿದ್ವಾಂಸನೂ ಆದವನು ಮೌನದಿಂದ **ಮುನಿ**ಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ; ಯಾವ ಪಂಡಿತನು ತಕ್ಕಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದವನಂತೆ, ಉತ್ತಮವಾದದ್ದನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಿ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೋ, ಅವನೇ ಮುನಿಯು ; ಅದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಮುನಿಯು. ಯಾವನು ಎರಡು ಲೋಕಗಳನ್ನೂ ಮನನಮಾಡಬಲ್ಲನೋ ಅವನು ಅದರಿಂದ **ಮುನಿ**ಯೆನಿಸುವನು.

---

* 'ತಿಳಿದಿರಲಿ' (ಪೂ||) ; 'ಎಲ್ಲಾ ಕೆಟ್ಟಕಾಮಗಳನ್ನು' ನಾಂ|| ; 'ಕೆಟ್ಟ ಧರ್ಮವನ್ನು' (Woodward).

೨೭೦

೧೫. ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವದರಿಂದ* **ಆರ್ಯ**ನಾಗುವದಿಲ್ಲ ; ಯಾವ ಜಂತುಗಳನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲದಿರುವದರಿಂದಲೇ **ಆರ್ಯ**ನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨೭೧-೨೭೨

೧೬-೧೭. ಬರಿಯ **ಶೀಲವ್ರತ**ದಿಂದಲಾಗಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಓದಿರುವದರಿಂದಲಾಗಲಿ,† **ಸಮಾಧಿ**ಯನ್ನು ಹೊಂದುವದರಿಂದಲಾಗಲಿ, ಏಕಾಂತದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವದರಿಂದಲಾಗಲಿ, ಮಹಾತ್ಮರಿಗೆ ದೊರಕುವ **ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯ**ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆದೆನೆಂದು ಎಲೈ ಭಿಕ್ಷುವೆ, ನಂಬಬೇಡ. **ಆಸ್ರವ**ಗಳು ಸವೆಯುವವರೆಗೂ (ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದೆನೆನ್ನದಿರು.)

---

* ಇದು ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳ ಸೂಚನೆಯಾಗಿರಬಹುದೆ ?

† ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದಲಾಗಲಿ.

೨೦. ಮಾರ್ಗವರ್ಗ

೨೭೩

೧. ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ **ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕ**ಮಾರ್ಗವು ಹೆಚ್ಚಿನದು, ಸತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಪದಗಳು* ಹೆಚ್ಚಿನವು, ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು, ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಳ್ಳವನೇ† ಶ್ರೇಷ್ಠನು.

೨೭೪

೨. ದರ್ಶನವು ಶುದ್ಧಿಯಾಗುವದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಮಾರ್ಗವು, ಬೇರೆಯಿಲ್ಲ‡; ಇದನ್ನು ನೀವು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಿರಿ, ಇದು **ಮಾರ**ನನ್ನು ಮೋಹನಗೊಳಿಸುವದು.

೨೭೫

೩. ಇದನ್ನು ನೀವು ಹೊಂದಿದರೆ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಿರಿ. ಮುಳ್ಳನ್ನು§ ಕಿತ್ತುಹಾಕುವದೆಂದು ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ನಿಮಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ನಾನು ಹೇಳಿರುವೆನು.

೨೭೬

೪. ನೀವೇ ಸಾಧನವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು, **ತಥಾಗತರು** ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡುವವರು, ಅಷ್ಟೆ. ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವರು **ಮಾರಬಂಧನ**ದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುತ್ತಾರೆ.

---

* ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳು ; ೫೦ನೆಯ ಪುಟದ ‡ ನೆಯ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

† ಜ್ಞಾನನೇತ್ರವುಳ್ಳ ಬುದ್ಧ ಸಾಂ||.

‡ ಆತ್ಮಜ್ಞಾನವೇ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ವೈದಿಕರು ಅನ್ನುವಂತೆ ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕ ಮಾರ್ಗವೊಂದೇ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

§ ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ವ್ಯಾ||.

೨೭೭

೫. ಸರ್ವ**ಸಂಸ್ಕಾರ**ಗಳೂ **ಅನಿತ್ಯ**ವೆಂದು* ಯಾವಾಗ **ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆಗ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತನಾಗುವನು; **ವಿಶುದ್ಧಿ**ಗೆ ಇದೇ ಮಾರ್ಗವು.

೨೭೮

೬. ಸರ್ವ**ಸಂಸ್ಕಾರ**ಗಳೂ **ದುಃಖ**ಮಯವೆಂದು* ಯಾವಾಗ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆಗ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತನಾಗುವನು, **ವಿಶುದ್ಧಿ**ಗೆ ಇದೇ ಮಾರ್ಗವು.

೨೭೯

೭. ಸರ್ವ**ಧರ್ಮ**ಗಳೂ **ಅನಾತ್ಮ**ಗಳೆಂದು* ಯಾವಾಗ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವನೋ ಆಗ ದುಃಖಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತನಾಗುವನು, **ವಿಶುದ್ಧಿ**ಗೆ† ಇದೇ ಮಾರ್ಗವು.

೨೮೦

೮. ಯಾವನು ಮೇಲಕ್ಕೇಳುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏಳದೆ ಯೌವನವಂತನೂ ಬಲಿಷ್ಠನೂ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅಲಸನಾಗಿರುವನೋ, ಕೆಟ್ಟ ಸಂಕಲ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಮನಸ್ಸಿನವನೂ‡ ಸೋಮಾರಿಯೂ ಆಗಿರುವನೋ, ಅಂಥ ಪಾಲುಮಾರಿಕೆಯುಳ್ಳವನಿಗೆ **ಪ್ರಜ್ಞೆಯ** ಮಾರ್ಗವು ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ.

---

* ಸರ್ವವೂ ಅನಿತ್ಯ, ದುಃಖ, ಅನಾತ್ಮ - ಎಂಬುದೇ ಬೌದ್ಧಮತದ ಸಾರ. ಪರಿಶಿಷ್ಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

† ಯಾವ ಮಲವೂ ಇಲ್ಲದ ಅತ್ಯಂತ ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ.

‡ 'ಸಂಸತ್ತಸಂಕಲ್ಪಮನೋ' ಎಂಬ (ಪೂ||) ಪಾಠವನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಅನುವಾದವಿದು; ಯಾವನ ಸಂಕಲ್ಪಗಳೂ ಮನಸ್ಸೂ ಕುದಿಯುತ್ತಿರುವವೋ (ಪೂ|| ೨).

೨೮೧

೯. ಮಾತನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಿ ಶರೀರ ದಿಂದ ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಈ ಮೂರು ಕರ್ಮಪಥಗಳನ್ನು ಯಾವನು ಶುದ್ಧವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಅವನು **ಋಷಿಯು** (ಬುದ್ಧನು) ತೋರಿಸಿದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೆ.

೨೮೨

೧೦. ಯೋಗದಿಂದಲೇ **ಭೂರಿ**(ಜ್ಞಾನವು)* ಉಂಟಾಗು ತ್ತದೆ, ಅಯೋಗದಿಂದ **ಭೂರಿ**ಯು ಕ್ಷಯವಾಗುತ್ತದೆ. **ಭವ** (ಲಾಭ), **ವಿಭವ** (ನಷ್ಟ)- ಇವುಗಳನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯಾವದರಿಂದ ಭೂರಿಯು ಹೆಚ್ಚುವದೋ ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳ ಬೇಕು.

೨೮೩

೧೧. ಎಲೈ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿರ, ವನವನ್ನು† ಕತ್ತರಿಸಿರಿ, ಮರ ವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬೇಡಿ; ವನದಿಂದಲೇ ಭಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವನ ವನ್ನೂ ವನದಲ್ಲಿರುವ ಕುರುಚಲುಗಿಡವನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿಹಾಕಿ ವನವಿಲ್ಲದ ವರಾಗಿರಿ.

೨೮೪

೧೨. ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ಕಾಮ ನೆಯು ಅಣುಮಾತ್ರವಾದರೂ ಕತ್ತರಿಸದೆ ಉಳಿದಿರುವದೋ ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಹಾಲುಕುಡಿಯುವ ಕರುವು ತಾಯಿಗೆ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿರುವಂತೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದಿರುವನು.

---

* 'ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಭೂರಿಯೆಂದು ಹೆಸರು'. ವ್ಯಾ||

† ವನ, ವನಥ- ಇವುಗಳು ರಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಮಾತುಗಳು.

೨೮೫

೧೩. ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೈದಿಲೆಯನ್ನು ಕೈಯಿಂದ ಕಿತ್ತುಹಾಕುವಂತೆ ಆತ್ಮಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕು. **ಸುಗತನು** ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವ ಶಾಂತಿಮಾರ್ಗದ ನಿರ್ವಾಣಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸು.

೨೮೬

೧೪. 'ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿರುವೆನು, ಚಳಿಗಾಲಬೇಸಗೆಯ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿರುವೆನು' ಎಂದು ತಿಳಿಗೇಡಿಯು ಯೋಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು; ಅದಕ್ಕಿರುವ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನು ಅರಿಯನು.

೨೮೭

೧೫. ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿಯೂ ದನಕರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಭಿಮಾನವುಳ್ಳವನಾಗಿ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಮನಸ್ಸಿಟ್ಟಿರುವಂಥ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು, ನಿದ್ರಿಸುತ್ತಿರುವ ಹಳ್ಳಿಯವರನ್ನು ಹರಿಯುವ ದೊಡ್ಡ ಹೊಳೆಯು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವಂತೆ, ಮೃತ್ಯುವು ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವದು.

೨೮೮

೧೬. ಮಕ್ಕಳು ಕಾಪಾಡಲಾರರು, ತಂದೆಯು ಕಾಪಾಡಲಾರನು, ನೆಂಟರೂ ಕಾಪಾಡಲಾರರು; ಯಮನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವಾತನನ್ನು ಯಾವ ಬಂಧುಗಳೂ ಕಾಪಾಡಲಾರರು.

೨೮೯

೧೭. ಜ್ಞಾನಿಯಾದವನು ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು **ಶೀಲ**ದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ **ನಿರ್ವಾಣ**ಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಹುಡುಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

———

೨೧. ಪ್ರಕೀರ್ಣಕವರ್ಗ

೨೯೦

೧. ಸಣ್ಣ ಸುಖವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವಾಗುವದೆಂದು ಕಂಡುಬಂದರೆ, ಜಾಣನಾದವನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅಲ್ಪಸುಖವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು.

೨೯೧

೨. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದರಿಂದ ತನಗೆ ಸುಖವಾಗಬೇಕೆಂದು ಯಾವನು ಇಚ್ಛಿಸುವನೋ ವೈರದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಅವನು ವೈರದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗುವದಿಲ್ಲ.

೨೯೨

೩. ಯಾವದು ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೋ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಮಾಡಬಾರದ್ದನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರೋ, ಮೋಹದಲ್ಲಿ ಮುದಿಸಿರುವ ಅಂಥವರ **ಆಸ್ರವ**ಗಳು* ಹೆಚ್ಚುವವು.

೨೯೩

೪. ಯಾರಿಗೆ **ಕಾಯಗತವಾದ ಸ್ಮೃತಿಯು**† ಯಾವಾಗಲೂ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದೋ ಅವರು ಅಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡರು, ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಮಾಡುವರು. **ಸ್ಮೃತಿಯೂ ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾನವೂ**‡ ಉಳ್ಳ ಅವರ **ಆಸ್ರವ**ಗಳು ಅಸ್ತವಾಗುವವು§.

---

* ಕಾಮ, ಭವ, ಅವಿದ್ಯೆ, ದೃಷ್ಟಿ- ಮುಂತಾದ ಮಲಗಳು.

† ಶರೀರವು ಕ್ಷಣಭಂಗುರವಾದದ್ದು, ಮಲಿನವಾದದ್ದು, ದುಃಖಮಯವಾದದ್ದು, ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವದು ಕಾಯಗತ ಸ್ಮೃತಿಯೆನಿಸುವದು. ಮಧ್ಯಮನಿಕಾಯದಲ್ಲಿ ಕಾಯಗತಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಸೂತ್ರವೊಂದಿದೆ.

‡ ಸರಿಯಾದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ತಿಳಿವು.

§ ಆಸ್ರವಗಳೆಲ್ಲ ಕ್ಷಯವಾಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಮಧ್ಯಮನಿಕಾಯದ ಸರ್ವಾಸವ ಸೂತ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಿರುತ್ತದೆ.

೨೯೪*

೫. ತಾಯಿಯನ್ನೂ ತಂದೆಯನ್ನೂ ಕೊಂದು, ಇಬ್ಬರು ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಜರನ್ನು ಕೊಂದು, ಅನುಚರ ಸಹಿತವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಕೊಂದು **ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು** ದುಃಖರಹಿತನಾಗುವನು.

೨೯೫*

೬. ತಾಯಿಯನ್ನೂ ತಂದೆಯನ್ನೂ ಕೊಂದು, ಇಬ್ಬರು ಶ್ರೋತ್ರಿಯರಾದ ರಾಜರನ್ನು ಕೊಂದು, ಐದನೆಯದಾದ ಹುಲಿಯನ್ನು ಕೊಂದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ದುಃಖರಹಿತನಾಗುವನು.

೨೯೬

೭. **ಗೌತಮನ ಶ್ರಾವಕರು**† ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇರುವರು; ಅವರಿಗೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿ **ಬುದ್ಧನಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಮೃತಿ**‡ ಇರುವದು.

---

* ಈ ಎರಡು ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಅಕ್ಷರಾರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ನಿಸ್ತ್ರೈಗುಣ್ಯರಾದವರು ವಿಧಿನಿಷೇಧಗಳನ್ನು ಮೀರುವರೆಂದು ವೇದಾಂತಿಗಳು ಹೇಳುವಂತೆ ಬೌದ್ಧರು ಅರ್ಹಂತರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ತಾಯಿಯೆಂದರೆ ತೃಷ್ಣೆ, ತಂದೆಯೆಂದರೆ ಅಸ್ಮಿಮಾನ (ಅಹಂಕಾರ) ಶಾಶ್ವತದೃಷ್ಟಿ, ಉಚ್ಛೇದದೃಷ್ಟಿ— ಇವುಗಳೇ ರಾಜರು, ದ್ವಾದಶಾಯತನಗಳೇ ರಾಷ್ಟ್ರ, ನಂದೀರಾಗವೇ (ವಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಇಚ್ಛೆಯೇ) ಅನುಚರನು, ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ ಎಂಬ ಐದನೇ ನೀವರಣವೇ ಹುಲಿಯು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದರೆ ಅರಹಂತನು. ವ್ಯಾ॥

† ೭ರಿಂದ ೧೨ರವರೆಗಿನ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೌತಮಬುದ್ಧನ ಶಿಷ್ಯರು ಹೇಗೆ ಸಾಧನ ಮಾಡುತ್ತಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ.

‡ ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಮೃತಿ, ಧರ್ಮಾನುಸ್ಮೃತಿ, ಸಂಘಾನುಸ್ಮೃತಿ- ಮುಂತಾದ ಹತ್ತು ಅನುಸ್ಮೃತಿಗಳನ್ನು ಭಿಕ್ಷುವು ಸಾಧನಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಬೌದ್ಧರ ಉಪದೇಶವು. ಬುದ್ಧನ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವದು ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಮೃತಿಯು; ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಉತ್ತಮ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವದು ಧರ್ಮಾನುಸ್ಮೃತಿಯು; ಸಂಘದ ಉತ್ತಮಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಣಮಾಡುವದು ಸಂಘಾನುಸ್ಮೃತಿಯು.

೨೯೭

೮. **ಗೌತಮನ ಶ್ರಾವಕರು** ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇರುವರು; ಅವರಿಗೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿ **ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಮೃತಿ*** ಇರುವದು.

೨೯೮

೯. **ಗೌತಮನ ಶ್ರಾವಕರು** ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇರುವರು; ಅವರಿಗೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿ **ಸಂಘದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಮೃತಿ*** ಇರುವದು.

೨೯೯

೧೦. **ಗೌತಮನ ಶ್ರಾವಕರು** ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇರುವರು; ಅವರಿಗೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ನಿತ್ಯವಾಗಿ **ಕಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಮೃತಿ** ಇರುವದು.†

೩೦೦

೧೧. **ಗೌತಮನ ಶ್ರಾವಕರು** ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇರುವರು; ಅವರಿಗೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ **ಅಹಿಂಸೆ**ಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನಸ್ಸು ನಿರತವಾಗಿರುವದು.

೩೦೧

೧೨. **ಗೌತಮನ ಶ್ರಾವಕರು** ಯಾವಾಗಲೂ ಪೂರ ಎಚ್ಚರವಾಗಿಯೇ ಇರುವರು; ಅವರಿಗೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ **ಭಾವನೆಯ**ಲ್ಲಿಯೇ‡ ಮನಸ್ಸು ನಿರತವಾಗಿರುವದು.

---

* ೭೬ನೆಯ ಪುಟದ ‡ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿ.

† ಶರೀರವು ಅನಿತ್ಯನೆಂದೂ ದುಃಖದಾಯಕವೆಂದೂ ಮಾಯಿಕವೆಂದೂ ತಿಳಿಸುವ ಸ್ಮೃತಿ.

‡ ಮೈತ್ರೀಭಾವನೆಯೆಂದು ವ್ಯಾ॥.

೩೦೨*

೧೩. ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವದೂ ಕಷ್ಟ, ಪ್ರೀತಿಮಾಡುವದೂ ಕಷ್ಟ, ಅಲ್ಲಿಯೇ ವಾಸವಾಗಿರುವದೂ ಕಷ್ಟ- ಮನೆಯೆಂಬುದೇ ದುಃಖವು. ಸಮಾನರಲ್ಲದವರೊಡನೆ ವಾಸವಾಗಿರುವದು ದುಃಖವು. ದಾರಿಹೋಕನು† ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖದಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದಿರುವನು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಾರಿಹೋಕನಾಗಬಾರದು, ದುಃಖದಲ್ಲಿ ಬೀಳಬಾರದು.

೩೦೩

೧೪. ಶ್ರದ್ಧೆಯುಳ್ಳವನೂ ಶೀಲವಂತನೂ ಕೀರ್ತಿಯ ಭೋಗವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿರುವಾತನು ಯಾವ ಯಾವ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಹೋದರೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿಯೇ ಪೂಜಿತನಾಗಿರುವನು.

೩೦೪

೧೫. ಸತ್ಪುರುಷರು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಹಿಮವತ್ಪರ್ವತದಂತೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವರು. ಕೆಟ್ಟವರು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ಎಸೆದ ಬಾಣಗಳಂತೆ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವದಿಲ್ಲ.

೩೦೫

೧೬. ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಕುಳಿತು, ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಮಲಗುತ್ತಾ, ಒಂಟಿಯಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಾ, ಆಲಸ್ಯರಹಿತನಾಗಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ವನಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ರತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿರಬೇಕು.

---

* ಈ ಗಾಥೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಿಸುವದು ಕಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಒಂದೊಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಪರಿವರ್ತನೆಯಲ್ಲಿ ದುಷ್ಪವ್ರಜ್ಯಂ ದುರಭಿರಮಂ ದುರಾವಾಸಂ- ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಗೃಹವೆಂಬ ಮಾತಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿಟ್ಟು ಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ; 'ದುಃಖೋಽಸಮಾನಸಂವಾಸೋ ದುಃಖಾನುಪತಿತೋಽಧ್ವಗಃ ।' ಎಂದೇ ಎರಡನೆಯ ಪಾದವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ.

† ಸಂಸಾರಿಯ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವನು.

೨೨. ನಿರಯವರ್ಗ

೩೦೬

೧. ಇಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಹೇಳುವವನು* ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವವನು† ಯಾವನು ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲವೆನ್ನುವನೋ ಅವನೂ (ನರಕಕ್ಕೆ ಹೋಗುವನು,) ನೀಚಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸತ್ತಮೇಲೆ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮಾನರಾಗುವರು.

೩೦೭

೨. ಕುತ್ತಿಗೆಯವರೆಗೆ ಕಾಷಾಯವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪಾಪವನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಾ ಅಸಂಯಮಿಗಳಾಗಿರುವವರು ಅನೇಕರುಂಟು. ಆ ಪಾಪಿಗಳು ತಮ್ಮ ಪಾಪಗಳಿಂದ ನರಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವರು.

೩೦೮

೩. ದುಃಶೀಲನಾಗಿ ಸಂಯಮವಿಲ್ಲದೆ ರಾಷ್ಟ್ರದವರು ಕೊಟ್ಟ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಣ್ಣುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಬೆಂಕಿಯ ಜ್ವಾಲೆಯಂತೆ ಕೆಂಪಗೆ ಕಾದಿರುವ ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡನ್ನು ನುಂಗುವದು ಮೇಲು.

೩೦೯

೪. ಮದಾಂಧನಾಗಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬನ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಗಮಿಸುವಾತನು ನಾಲ್ಕು ಗತಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವನು: ಪಾಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿ,

---

* ಇಲ್ಲದ ತಪ್ಪನ್ನು ಪರರ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸುವವನು.

† ಭಿಕ್ಷಾನ್ನವನ್ನು ತಿಂದು ದುಃಶೀಲನಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಭಿಕ್ಷುವು ನರಕದಲ್ಲಿ ಕಾದ ಕಬ್ಬಿಣವನ್ನು ನುಂಗಬೇಕಾಗುವದೆಂಬ ಸೂಚನೆಯೆಂದು ತೋರುವದು. ನಿರಯವೆಂಬ ನರಕಗಳು ವೈದಿಕಮತದಲ್ಲಿ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಬೌದ್ಧಮತದಲ್ಲಿಯೂ ಅನಿತ್ಯವೇ; ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಫಲವನ್ನುಂಡ ಮೇಲೆ ಅವು ಮುಗಿದುಬಿಡುವವು. ಸ್ವರ್ಗವಾಗಲಿ ನರಕವಾಗಲಿ ನಿತ್ಯವೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ.

ಸುಖನಿದ್ರೆಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದು, ನಿಂದೆಯೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ಗತಿ, ನರಕವೆಂಬ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗತಿ.

೩೧೦

೫. ಪಾಪವು ಬರುವದು, ಕೆಟ್ಟ ಗತಿಯಾಗುವದು, ಹೆದರಿಕೊಂಡಿರುವಾಕೆಯಲ್ಲಿ ಹೆದರಿಕೊಂಡಿರುವಾತನು ಅನುಭವಿಸುವ ರತಿಯು ಅಲ್ಪವಾಗಿರುವದು, ಅರಸನು ಮಾಡುವ ಭಾರಿಯ ದಂಡವೂ ಅವನಿಗಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಸೇರಬಾರದು.

೩೧೧

೬. ಸರಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ಇದ್ದರೆ ಕುಶವು ಹೇಗೆ ಕೈಯನ್ನೇ ಕೊಯ್ಯುವದೋ, ಅದರಂತೆ **ಶ್ರಾಮಣ್ಯವನ್ನು*** ಸರಿಯಾಗಿ ಅನುಸರಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ ಅದು ನರಕಕ್ಕೆ ಳೆದೊಯ್ಯುವದು.

೩೧೨

೭. ಯಾವ ಕರ್ಮವು ಶಿಥಿಲವಾಗಿರುವದೋ, ಯಾವ ವ್ರತವು ಕ್ಲೇಶಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿರುವದೋ, ಯಾವ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯವು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅಂಜಿ ಮಾಡಿದ್ದೋ—† ಈ ಯಾವದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವಾಗಲಾರದು.

೩೧೩

೮. ಮಾಡಿದರೆ ಇದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು, ದೃಢಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ಯಾವ **ಪರಿವ್ರಾಜಕನು**‡

---

* ಸಂನ್ಯಾಸ.

† 'ಸಂಘದವರು ನನ್ನ ಚರ್ಯೆಯನ್ನು ಕಂಡು ನನ್ನನ್ನಿಲ್ಲಿ ಹೊರಗೆ ಹಾಕುವರೋ' ಎಂಬ ಶಂಕೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ'. ವ್ಯಾ॥

‡ ಸಂನ್ಯಾಸಿ.

ಸಡಿಲವಾಗುವನೋ ಅವನು ಮತ್ತೂ ಧೂಳನ್ನೇ* ಮೈಮೇಲೆ ಹಾಕಿ ಕೊಳ್ಳುವನು.

೩೧೪

೯. ದುಷ್ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದಿದ್ದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದು, ದುಷ್ಕೃತ್ಯವು ಆಮೇಲೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದು ; ಸುಕೃತವನ್ನು ಮಾಡುವದೊಳ್ಳೆಯದು, ಅದನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡಬೇಕಾದದ್ದಿರುವದಿಲ್ಲ.

೩೧೫

೧೦. ದೇಶದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿರುವ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಕಾವಲಿಟ್ಟು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವರೋ ಅದರಂತೆ ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. **ಕ್ಷಣ**ವನ್ನು† ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ಕ್ಷಣವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವರು **ನಿರಯ**ಕ್ಕೆ ಪಕ್ಕಾಗಿ ಶೋಕಿಸುವರು.

೩೧೬

೧೧. ಯಾರು ನಾಚಿಕೆಪಡಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲದ್ದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆ ಪಡುತ್ತಾ ನಾಚಿಕೆಪಡಬೇಕಾದ್ದಕ್ಕೆ ನಾಚಿಕೆಪಡದೆ ಇರುವರೋ

---

* ರಾಗಾದಿಮಲವನ್ನು.

† ಬುದ್ಧೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುವ ಕ್ಷಣವು. ಮನುಷ್ಯನು ನರಕ, ಪ್ರೇತ, ತಿರ್ಯಕ್ಪ್ರಾಣಿ, ಮ್ಲೇಚ್ಛ - ಮುಂತಾದ ಜನ್ಮಗಳನ್ನೇ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಬುದ್ಧೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಕ್ಷಣವು ದೊರೆಯುವದು ಬಲುಕಷ್ಟ. ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳಾದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಸಲ ಒಂದು ಆಮೆಯು ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬರುವದಾಗಿದ್ದರೆ, ಅದು ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲೆ ತೇಲಾಡುತ್ತಿರುವ ನೊಗದ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತಲೆಯನು ಹಾಕಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ನೋಡುವ ಸಂಭವವು ಎಷ್ಟು ಕಡಿಮೆಯೋ ಬುದ್ಧೋಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುವ ಸಂಭವವೂ ಅಷ್ಟು ಕಡಿಮೆ ಯೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

೩೧೭

೧೨. ಯಾರು ಭಯರಹಿತವಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಅಂಜುತ್ತಲೂ ಭಯ ಪಡಬೇಕಾದದ್ದಕ್ಕೆ ಅಂಜದೆಯೂ ಇರುವರೋ **ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ**ಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

೩೧೮

೧೩. ಯಾರು ಕೆಟ್ಟದ್ದಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಕೆಟ್ಟದ್ದೆಂದು* ಎಣಿಸಿರುವರೋ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕೆಟ್ಟದ್ದಲ್ಲವೆಂದು ಎಣಿಸಿರುವರೋ **ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ**ಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ದುರ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

೩೧೯

೧೪. ಯಾರು ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಕೆಟ್ಟದ್ದೆಂದೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯದೆಂದೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವರೋ **ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ**ಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವರು.

---

* ೩೧೮, ೩೧೯– ಈ ಎರಡು ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವ ವಜ್ಜ, ಅವಜ್ಜ– ಎಂಬ ಮಾತುಗಳನ್ನು ವದ್ಯ, ಅವದ್ಯ– ಎಂಬಿವುಗಳ ತದ್ಭವವೆಂತ ಭಾವಿಸಿರುತ್ತದೆ ; ವರ್ಜ್ಯ, ಅವರ್ಜ್ಯ– ಎಂಬಿವುಗಳ ತದ್ಭವಗಳೆಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದಾದರೆ ಬಿಡಬೇಕಾದದ್ದು, ಬಿಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲದ್ದು– ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಸಬೇಕಾಗುವದು.

೨೩. ನಾಗವರ್ಗ

೩೨೦

೧. ಆನೆಯು* ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಿಟ್ಟಬಾಣವನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಾನು ಕೆಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು; ಏಕೆಂದರೆ ದುಃಶೀಲರಾಗಿರುವ ಜನರೇ ಬಹಳ.

೩೨೧

೨. ದಾಂತವಾದ ಆನೆಯನ್ನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೊಯ್ಯುವರು, ದಾಂತವಾದ ಆನೆಯನ್ನೇ ಅರಸನು ಏರುವನು; ಯಾವನು ಕೆಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ಸಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನೋ ಅಂಥ ದಾಂತನೇ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನು.

೩೨೨–೩೨೩

೩-೪. ಹೇಸರುಗತ್ತೆಗಳಾಗಲಿ, ಜಾತಿಯ ಕುದುರೆಗಳಾಗಲಿ, ಮಹಾನಾಗಗಳೆನಿಸಿದ ಆನೆಗಳಾಗಲಿ ಸಾಧುಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನಿಸುವವು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ತಿದ್ದಿಕೊಂಡವನು ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮೇಲು. ಏಕೆಂದರೆ **ಹೋಗಿ ಪಡೆಯುವದಲ್ಲದ ದಿಕ್ಕಿನ**† (ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು) ಈ ವಾಹನಗಳಿಂದ ಪಡೆಯುವದಕ್ಕೆ ಆಗಲಾರದು. ತನ್ನನ್ನು ತಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ದಮನಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ದಾಂತನಾದ ತಾನು ದಾಂತನಾದ ತನ್ನಿಂದಲೇ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು.

---

* ಆನೆಯು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದ ಮತ್ತು ತಾಳ್ಮೆಯ ಗುರುತೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಭಾವಿಸುವರು. ಬುದ್ಧನನ್ನು 'ಮಹಾನಾಗ'ನೆಂದು ಕರೆಯುವ ರೂಢಿಯುಂಟು.

† ಮೋಕ್ಷವು ಉತ್ತರದಕ್ಷಿಣಯಾನಗಳಂತೆ ಹೋಗಿ ಪಡೆಯುವ ಗತಿಯಲ್ಲವೆಂದು ವೈದಿಕರು ಹೇಳುವಂತೆ ಬೌದ್ಧರೂ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೋಗಿ ಪಡೆಯುವ ಗತಿಯಲ್ಲವೆನ್ನುವರು.

೩೨೪

೫. **ಧನಪಾಲಕ**ನೆಂಬ* ಆನೆಯು ಸೇನೆಯನ್ನು ಚದರಿಸುತ್ತಾ ತಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗದೆ ಇದ್ದದ್ದು ಈಗ ಕಟ್ಟುಬಿದ್ದು ಆಹಾರವನ್ನು ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ, ಈ ಆನೆಯು ನಾಗವನವನ್ನೇ (ಆನೆಗಳ ಕಾಡನ್ನೇ) ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದು.

೩೨೫

೬. ಯಾವಾಗ ಹಿಡಿದು ಧಾನ್ಯವನ್ನು ಹಾಕಿ ಮೇಯಿಸಿದ ಹಂದಿಯಂತೆ ಆಲಸ್ಯವುಳ್ಳವನೂ ಅತ್ಯಾಹಾರಿಯೂ ನಿದ್ರಾಲುವೂ ಹೊರಳಾಡುತ್ತಾ ಮಲಗಿರುವವನೂ ಆಗುತ್ತಾನೋ, ಆಗ ಆ ಮೂಢನು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಗರ್ಭವನ್ನು ಸೇರುತ್ತಿರುವನು.

೩೨೬

೭. ಈ ಚಿತ್ತವು ಹಿಂದೆ ತನ್ನಿಚ್ಛೆಬಂದಂತೆ ಕಂಡ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಹರಿದಾಡುತ್ತಿತ್ತು; ಈಗ ನಾನು ಮಾವುತನು ಅಂಕುಶದಿಂದ ತಿವಿದು ಆನೆಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವಂತೆ ಅದನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಗ್ರಹಿಸುವೆನು.

೩೨೭

೮. ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರುವದರಲ್ಲಿಯೇ ರತರಾಗಿರಿ, ನಿಮ್ಮ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ; ಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿರುವ ಆನೆಯಂತೆ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೀವು ಉದ್ಧಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.

---

* ಇದು ವಾರಾಣಸಿಯ ರಾಜನ ಆನೆಯಂತೆ. ನಾಗವನವನ್ನು ಧನಪಾಲಕನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಭಿಕ್ಷುವು ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತಿರಬೇಕೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಇದೆ.

೩೨೮

೯. ಪರಿಪಕ್ವಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ* ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವನಾಗಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುವವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಧೀರನು ಜೊತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ, ಎಲ್ಲಾ ಅಡ್ಡಿಗಳನ್ನೂ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಪ್ರಸನ್ನಚಿತ್ತನಾಗಿ ಅವನೊಡನೆ ಸ್ಮೃತಿವಂತನಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕು.

೩೨೯

೧೦. ಪರಿಪಕ್ವಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವನಾಗಿಯೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುವವನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಧೀರನು ಜೊತೆಗೆ ಸಿಕ್ಕದೆ ಇದ್ದರೆ, ಶತ್ರುಗಳು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡ ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವ ಅರಸಿನಂತೆಯೂ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಆನೆಯಂತೆಯೂ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಸಂಚರಿಸಬೇಕು.

೩೩೦

೧೧. ಒಬ್ಬನೇ ಸಂಚರಿಸುವದು ಮೇಲು, ತಿಳಿಗೇಡಿಯು ಜೊತೆಗಾರನಾಗಲಾರನು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಆನೆಯಂತೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಸಂಚರಿಸಬೇಕು, ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. ಅನಾಸಕ್ತನಾಗಿರಬೇಕು.

೩೩೧

೧೨. ಕೆಲಸವಾದರೆ† ಸ್ನೇಹಿತರು ಸುಖಕರರಾಗುವರು ; ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರಿಗೆ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂತೋಷವೂ ಸುಖಕರವಾಗಿರುವದು; ಜೀವವು ಹೋದ ಮೇಲೆ ಪುಣ್ಯವು ಸುಖಕರವಾಗುವದು. ಸರ್ವದುಃಖವನ್ನೂ ನಾಶಗೊಳಿಸುವದು‡ ಈ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತಲೂ ಸುಖಕರವು.

---

* 'ಜಾಣನಾಗಿಯೂ' ಪೂ॥.

† ಕೆಲಸಬಿದ್ದಾಗ ಸಾಂ॥.

‡ ಅರ್ಹಂತನಾಗುವದು.

೩೩೨

೧೩. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಸೇವೆಯು* ಸುಖಕರವಾಗಿರುವದು; ಪಿತೃಸೇವೆಯೂ ಸುಖಕರವಾಗಿರುವದು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ **ಶ್ರಮಣ**ನಾಗಿರುವದು ಸುಖಕರವು, ಮತ್ತು **ಬ್ರಾಹ್ಮಣ**ನಾಗಿರುವದೂ† ಸುಖಕರವು.

೩೩೩

೧೪. ಮುಪ್ಪಿನವರೆಗೂ ಶೀಲವಿರುವದು ಸುಖಕರವು; **ಶ್ರದ್ಧೆ**ಯು ನೆಲೆನಿಲ್ಲುವದು ಸುಖಕರವು; **ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಸುಖಕರವು, ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವದು ಸುಖವು.

---

* ತಾಯಿಯಾಗಿರುವದು (Woodward).

† ನಿಷ್ಪಾಪ.

೨೪. ತೃಷ್ಣಾವರ್ಗ

೩೩೪

೧. ಮತ್ತನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನ **ತೃಷ್ಣೆ**ಯು **ಮಾಲುವಾ** ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ ಹಬ್ಬುತ್ತಿರುವದು. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹಣ್ಣಿನ ಬಯಕೆಯಿಂದ ನೆಗೆಯುತ್ತಿರುವ ಕಪಿಯಂತೆ ಅದು ದಿನದಿನವೂ ನೆಗೆಯುತ್ತಿರುವದು.

೩೩೫

೨. ಈ ಕೆಟ್ಟ* ವಿಷರೂಪವಾದ **ತೃಷ್ಣೆ**ಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನು ವಶಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದೋ ಅವನ ಶೋಕಗಳು ಬೆಳೆಯುವ ಆಪಿನಂತೆ ಹೆಚ್ಚುವವು.

೩೩೬

೩. ಯಾವನು ಈ ಕೆಟ್ಟ ಮೀರಲಸದಳವಾದ **ತೃಷ್ಣೆ**ಯನ್ನು ವಶಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಅವನ ಶೋಕಗಳು ಕಮಲಪತ್ರದಿಂದ ನೀರಿನ ಬಿಂದುಗಳು ಜಾರಿಬೀಳುವಂತೆ ಆಚೆಗೆ ಬೀಳುವವು.

೩೩೭

೪. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆರೆದಿರುವ ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಒಂದು ಮಂಗಳವಿಚಾರವನ್ನು† ಹೇಳುವೆನು. ಲಾಮಂಚವು ಬೇಕೆನ್ನುವವನು ಆಪನ್ನು ಕಿತ್ತುಹಾಕುವಂತೆ **ತೃಷ್ಣೆ**ಯ ಬೇರನ್ನು ಅಗಿದು ಕಿತ್ತು

---

* ಜಮ್ಮಿ – ಜಾಲ್ಮಾ ಎಂಬುವದರ ತದ್ಭವ (ಪೂ|| ೨) ಎಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಕನ್ನಡಿಸಿದೆ. 'ಜನ್ಮದಿಂದ ಇರುವ' ಎಂದು ಸಾಂ||ರು ಪರಿವರ್ತನೆಮಾಡಿದಾರೆ.

† 'ನಿಮಗೆಲ್ಲ ಮಂಗಳವಾಗಲಿ' ಸಾಂ|| ; ಈ ಅನುವಾದದಲ್ಲಿ 'ಮಾ ವೋ ನಳಂಽವ ಸೋತೋಽವ ಮಾರೋ ಭಞ್ಜಿ ಪುನಪ್ಪುನಂ||' ಎಂಬ ಭಾಗವು ಬಿಟ್ಟುಹೋಗಿದೆ.

ಹಾಕಿರಿ. ಪ್ರವಾಹವು ಆಪನ್ನು ಮುರಿದುಹಾಕುವಂತೆ **ಮಾರನು** ನಿಮ್ಮನ್ನು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಮುರಿದುಹಾಕದೆ ಇರಲಿ.

೩೩೮

೫. ಬೇರು ಗಾಯವಾಗದೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವವರೆಗೆ ಹೇಗೆ ಮರವು ಕಡಿದುಹಾಕಿದರೂ ಮತ್ತೂ ಚಿಗುರಿಕೊಳ್ಳುವದೋ, ಇದರಂತೆ ತೃಷ್ಣೆಯ **ಅನುಶಯವು*** ನಾಶವಾಗದಿದ್ದರೆ ಈ ದುಃಖವು ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವದು.

೩೩೯

೬. ಯಾವನಿಗೆ **ಮೂವತ್ತು ಮೂರು ಹೊನಲುಗಳು**† ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಷಯಗಳಾದ ರೂಪಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವವೋ, ಆ ದುರ್ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು‡ ರಾಗದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಸಂಕಲ್ಪಗಳೆಂಬ ಸೆಳವುಗಳು ಕೊಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವವು.

೩೪೦

೭. ಹೊನಲುಗಳು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಹರಿಯುತ್ತಿರುವವು; (ತೃಷ್ಣೆಯ) ಬಳ್ಳಿಯು ಮೊಳಕೆಯಾಗುತ್ತಿರುವದು. ಆ

---

* ವಾಸನೆಯೆಂಬರ್ಥವಿರಬಹುದೆ?

† (ಅ) ಚಕ್ಷು, ಶ್ರೋತ್ರ, ಘ್ರಾಣ, ಜಿಹ್ವಾ, ಕಾಯ (=ಚರ್ಮ), ಮನ- ಎಂಬ ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು; ರೂಪ, ಶಬ್ದ, ಗಂಧ, ರಸ, ಸ್ಪರ್ಶ(=ಮನಸ್ಸಿನ ವಿಷಯ) ಎಂಬ ಆರು ವಿಷಯಗಳು; ಚಕ್ಷುರಾದಿಗಳ ಆರು ವಿಜ್ಞಾನಗಳು- ಈ ಹದಿನೆಂಟೂ ಅಂತರ ಬಾಹ್ಯವೆಂಬ ಭೇದದಿಂದ ೩೬ ಸ್ರೋತ್ರಗಳಾಗುವವು (ಸಾಂ||). (ಆ) ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಆರು ವಿಷಯಗಳು— ಈ ಹನ್ನೆರಡು ಕಾಮ, ಭವ, ವಿಭವ- ಎಂಬ ಫಲವುಳ್ಳವಾದರೆ ೩೬ ಆಗುವವು (ಪೂ||).

‡ 'ರಾಗದಿಂದುಂಟಾದ ಸಂಕಲ್ಪವೆಂಬ ವಾಹನಗಳು ಕೆಟ್ಟಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಹೋಗುವವು'— ಸಾಂ||.

ಬಳ್ಳಿಯು ಹುಟ್ಟಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡು **ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯಿಂದ ಅದರ ಮೂಲವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿರಿ.

೩೪೧

೮. ಹಿಂದಿನ ನೆನಪುಗಳು* ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿಯೂ ಸೌಮನಸ್ಯಕರವಾಗಿಯೂ ಇರುವವು. ಅವುಗಳ ಆಸೆಗೆ ಕಟ್ಟು ಬಿದ್ದು ಯಾರು ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವರೋ ಆ ಜನರೇ ಹುಟ್ಟನ್ನೂ ಮುಪ್ಪನ್ನೂ ಹೊಂದುವರು.

೩೪೨

೯. ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದ ಮೊಲದಂತೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವವು; **ಸಂಯೋಜನ**ಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ಮತ್ತೆಮತ್ತೆ ದುಃಖವನ್ನು ಹೊಂದುವವು.

೩೪೩

೧೦. ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಮುಂದುಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಲೆಗೆ ಬಿದ್ದ ಮೊಲದಂತೆ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ತನಗೆ ವೈರಾಗ್ಯವು ಬೇಕೆಂಬ ಭಿಕ್ಷುವು ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

೩೪೪

೧೧. ಯಾವನು (ತೃಷ್ಣೆಯ) ಕುರುಚಲುಗಿಡಗಳಿಲ್ಲದವನಾಗಿ† ವನದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾಗಿರುವನೋ

---

* ಸರಿತಾನಿ– ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ಸ್ಮೃತಾನಿ ಎಂಬವರ ತದ್ಭವವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆ; 'ತೃಷ್ಣಾರೂಪ'ವಾದ ನದಿಗಳು (ಸರಿತಃ) ಎಂದು ಸಾಂ|.

† ನಿಬ್ಬನಥ– ಎಂಬುದು ನಿರ್ವನಥ ಎಂಬುದರ ತದ್ಭವವೊಂದು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ; ನಿರ್ವಾಣಾರ್ಥೀ (ಸಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಬಯುಸುವವನು) ಎಂದು ಸಾಂ||.

ವನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿಯೂ ವನದ ಕಡೆಗೇ ಓಡುತ್ತಿರುವನೋ ಆ **ಪುದ್ಗಲನೇ*** ಮುಕ್ತನಾಗಿಯೂ ಬಂಧನದ ಕಡೆಗೇ ಓಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಿರಿ.

೩೪೫

೧೨. ಕಬ್ಬಿಣದಿಂದಲಾಗಲಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲಾಗಲಿ ಆಪಿನಿಂದ† ಮಾಡಿದ್ದಾಗಲಿ ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬಂಧನವೆಂದು ತಿಳಿದವರು ಹೇಳರು; ರತ್ನದ ಹತ್ತೊಂಟಿಗಳು, ಮಕ್ಕಳು, ಹೆಂಡಿರು- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇವೇ ಸಾರವೆಂದು ರಾಗವುಳ್ಳ ಆಶೆಯೇ (ಗಟ್ಟಿಯಾದ ಬಂಧನವು).

೩೪೬

೧೩. ಇದನ್ನೇ ದೃಢವಾದ ಬಂಧನವೆಂದು ತಿಳಿದವರು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ; (ಇದು) ಹಿಡಿದೆಳೆಯುವದು, ಸಡಿಲವಾಗಿರುವದಾದರೂ ಬಿಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಆಗದು. ಆಸೆಯಿಲ್ಲದವರು ಇದನ್ನು ಕೂಡ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಕಾಮಸುಖವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಪರಿವ್ರಾಜಕರಾಗುವರು.

೩೪೭

೧೪. ಯಾರು ರಾಗರಕ್ತರಾಗಿರುವರೋ ಅವರು ಜೇಡರಹುಳುವು ತನ್ನ ಬಲೆಗೆ ತಾನೆ ಬೀಳುವಂತೆ ತಾವೇ ಮಾಡಿರುವ ಈ **ಸ್ರೋತದ** (ಹೊನಲಿನ)ಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುಬೀಳುವರು. ಇದನ್ನು ನಿರಪೇಕ್ಷರಾದ ಧೀರರು ಕತ್ತರಿಸಿ ದುಃಖವನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟು ಪರಿವ್ರಾಜಕರಾಗುವರು.

---

* ಪುದ್ಗಲನೆಂದರೆ ಪುರುಷನು, ವ್ಯಕ್ತಿಯು; ಸ್ಕಂಧಗಳ ಗುಂಪನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಪುದ್ಗಲನೆಂದು ಕರೆದಿದೆಯೆಂದು ತೋರುವದು.

† ಬಬ್ಬಜಂ– ಬಲ್ಬಜಂ ಎಂಬುದರ ತದ್ಭವವಿರಬಹುದು.

೩೪೮

೧೫. ಮುಂದಿನದನ್ನು* ಬಿಡು, ಹಿಂದಿನದನ್ನು ಬಿಡು, ನಡುವೆ ಇರುವದನ್ನು ಬಿಡು, ಭವದ ಪಾರವನ್ನು ಕಂಡುಕೊ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ (ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ) ವಿಮುಕ್ತನಾದರೆ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ಮುಪ್ಪನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಪಡೆಯದೆ ಇರುವೆ.

೩೪೯

೧೬. ಯಾವ ಜಂತುವು **ವಿತರ್ಕ** (ಸಂದೇಹ)ದಿಂದ ತಳಮಳಗುಟ್ಟುತ್ತಿರುವನೋ ತೀವ್ರರಾಗವುಳ್ಳವನಾಗಿ **ಶುಭಾನುಪಶ್ಯ**ನಾಗಿರುವನೋ† ಅವನ **ತೃಷ್ಣೆ**ಯು ಮತ್ತೆ ಹೆಚ್ಚುವದು. ಇದೇ ಬಂಧನವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಗೊಳಿಸುವದು.

೩೫೦

೧೭. **ವಿತರ್ಕ** (ಸಂದೇಹ)ವನ್ನು ಶಾಂತಿಗೊಳಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಯಾವನು ನಿರತನಾಗಿರುವನೋ, ಯಾವಾಗಲೂ ಸ್ಮೃತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ಅಶುಭಭಾವನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೋ ಅವನೇ **ಮಾರಬಂಧನ**ವನ್ನು ಕತ್ತರಿಸುವನು, ಅವನೇ ಅದನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸುವನು.

೩೫೧

೧೮. ಯಾವನು **ನಿಷ್ಠೆ**ಯನ್ನು ‡ ಹೊಂದಿರುವನೋ, ಅಂಜದೆ ಇರುವನೋ, ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು **ಅಂಗಣ**

---

* ಹಿಂದೆ, ಮುಂದೆ, ಈಗ- ಎಂಬ ಮೂರು ಕಾಲದ ಸಂಬಂಧವಾದ ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಬಿಡು.

† ಶುಭಾನುಪಶ್ಯ, ಅಶುಭಾನುಪಶ್ಯ- ಎಂಬ ಮಾತನ್ನು ೭, ೮ನೆ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿ.

‡ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು. 'ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯನ್ನು (ಸಾಂ||).'

ವಿಲ್ಲದೆ* ಇರುವನೋ ಅವನು ಸಂಸಾರದ ಮುಳ್ಳುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕುವನು. ಅವನಿಗೆ ಇದೇ ಕೊನೆಯು ದೇಹವು.

೩೫೨

೧೯. ಯಾವನು ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡು, ವಿಷಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸದೆ, (ತತ್ತ್ವವನ್ನು) ನಿರ್ವಚನಮಾಡಿ ಹೇಳುವದರಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿ ಅಕ್ಷರಗಳ ಕೂಟವನ್ನೂ ಪೂರ್ವಾಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ† ಬಲ್ಲವನಾಗಿರುವನೋ ಅವನೇ ಅಂತಿಮಶರೀರನು, **ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನು**- ಎನಿಸುವನು.

೩೫೩‡

೨೦. ನಾನು (ರಾಗಾದಿ) ಸರ್ವವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸುವವನೂ ಸರ್ವವನ್ನೂ ಬಲ್ಲವನೂ ಆಗಿರುವೆನು. ಸರ್ವ**ಧರ್ಮ** (ಪದಾರ್ಥ) ಗಳಿಂದಲೂ ಅಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವೆನು, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟಿರುವೆನು, ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮುಕ್ತನಾಗಿರುವೆನು, ನಾನೇ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಯಾರನ್ನು (ಗುರುವೆಂದು) ತೋರಿಸಲಿ ?

೩೫೪

೨೧. ಎಲ್ಲಾದಾನವನ್ನೂ ಧರ್ಮದಾನವು ಗೆಲ್ಲುವದು ; ಎಲ್ಲಾ ರಸವನ್ನೂ ಧರ್ಮರಸವು ಗೆಲ್ಲುವದು ; ಎಲ್ಲದರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ಧರ್ಮಪ್ರೀತಿಯು ಗೆಲ್ಲುವದು ; **ತೃಷ್ಣೆ**ಯ ನಾಶವು ಎಲ್ಲಾ ದುಃಖವನ್ನೂ ಗೆಲ್ಲುವದು.

---

* ಅಂಗಣ-ಎಂದರೆ ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಗೆ ಪರತಂತ್ರನಾಗಿರುವದು.

† ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ವಿವರಿಸಿಹೇಳಬಲ್ಲ ವಿರಕ್ತನು ಮಹಾಪ್ರಾಜ್ಞನು. ಎಂಬ ಭಾವವಿರಬಹುದು.

‡ ಉಪಕನೆಂಬ ಆಜೀವಕನು ಬುದ್ಧನ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯನ್ನು ಕಂಡು 'ನಿನ್ನ ಗುರುವು ಯಾರು ?' ಎಂದು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಬುದ್ಧನು ಕೊಟ್ಟ ಉತ್ತರವಿದು.

೩೫೫

೨೨. (ಸಂಸಾರದ) ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು ಹುಡುಕದೆ ಇರುವನಾದರೆ ಅಂಥ ದುರ್ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಭೋಗಗಳು ಹಾಳುಮಾಡುವವು. ಭೋಗಗಳ ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ಬುದ್ಧಿಹೀನನು ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ತಾನೇ ತನ್ನನ್ನು ಹಾಳುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವನು.

೩೫೬

೨೩. ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯುವದು ದೋಷವು, ಈ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗವಿರುವದು ದೋಷವು ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ **ರಾಗ**ವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವಾಗುವದು.

೩೫೭

೨೪. ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲುಬೆಳೆಯುವದು ದೋಷವು, ಈ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವಿರುವದು ದೋಷವು ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ **ದ್ವೇಷ**ವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವಾಗುವದು.

೩೫೮

೨೫. ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯುವದು ದೋಷವು, ಈ ಜನರಲ್ಲಿ ಮೋಹವಿರುವದು ದೋಷವು ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ **ಮೋಹ**ವಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವಾಗುವದು.

೩೫೯

೨೬. ಹೊಲಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಬೆಳೆಯುವದು ದೋಷವು, ಈ ಜನರಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆಯಿರುವದು ದೋಷವು ; ಆದ್ದರಿಂದಲೇ **ಇಚ್ಛೆ**ಯಿಲ್ಲದವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಫಲವಾಗುವದು.

---

೨೫. ಭಿಕ್ಷುವರ್ಗ

೩೬೦

೧. ಕಣ್ಣಿನ **ಸಂವರ**ವು* ಒಳ್ಳೆಯದು, ಕಿವಿಯ **ಸಂವ ರ**ವು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಮೂಗಿನ **ಸಂವರ**ವು ಒಳ್ಳೆಯದು, ನಾಲಗೆಯ **ಸಂವರ**ವು ಒಳ್ಳೆಯದು.

೩೬೧

೨. ಕಾಯದ **ಸಂವರ**ವು ಒಳ್ಳೆಯದು, ವಚನದ **ಸಂವ ರ**ವು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಮನಸ್ಸಿನ **ಸಂವರ**ವು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಎಲ್ಲಾ (ಇಂದ್ರಿಯಗಳ) **ಸಂವರ**ವು ಒಳ್ಳೆಯದು. ಎಲ್ಲಾ **ಸಂವರ**ವನ್ನೂ ಉಳ್ಳ ಭಿಕ್ಷುವು ಎಲ್ಲಾ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ಬಿಡುಗಡೆಹೊಂದುವನು.

೩೬೨

೩. ಕೈಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಕಾಲನ್ನು ಬಿಗಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಮಾತನ್ನು ಬಿಗಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, **ಸಂಯಮ**ವುಳ್ಳವರಲ್ಲೆಲ್ಲ ಉತ್ತಮನೆನಿಸಿ, **ಅಧ್ಯಾತ್ಮ**ದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತ ನಾಗಿ, ಸಮಾಹಿತನಾಗಿ, ಒಂಟಿಗನಾಗಿ, ಸಂತುಷ್ಟನಾಗಿರುವವನು ಯಾರೋ ಅವನನ್ನು **ಭಿಕ್ಷು**ವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ.

೩೬೩

೪. ಯಾವ ಭಿಕ್ಷುವು ಬಾಯಿಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು, ಯೋಚನೆಮಾಡಿ ಮಾತನಾಡುವನೋ,† ಹೆಮ್ಮೆಯಿಲ್ಲದೆ

---

* ಸಂವರ ಎಂದರೆ ಬಿಗಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದು ; ಈ ವರ್ಗದ ಮೂರನೆಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಗಾಥೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಂಯಮಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಇದೇ ಅರ್ಥ.

† 'ಮಂತ್ರವನ್ನು ಹೇಳುವವನು' ||ಪೂ||.

ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಬೆಳಗುವನೋ ಅವನ ಮಾತು ಇಂಪಾಗಿರುವದು.

೩೬೪

೫. ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಆಡುತ್ತಾ, ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗಿ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತನೆಮಾಡುತ್ತಾ, ಧರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಇರುವ ಭಿಕ್ಷುವು ಉತ್ತಮವಾದ ಧರ್ಮವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ.

೩೬೫

೬. ತನಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದನ್ನು ಅಸಡ್ಡೆಯಿಂದ ಕಾಣಬಾರದು, ಮತ್ತೊಬ್ಬರದ್ದಕ್ಕೆ ಆಸೆಪಡಬಾರದು ; ಮತ್ತೊಬ್ಬರದ್ದಕ್ಕೆ ಆಸೆ ಪಡುವ ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವು ದೊರಕಲಾರದು.

೩೬೬

೭. ತನಗೆ ದೊರಕಿದ್ದು ಅಲ್ಪವಾದರೂ ಅದನ್ನು ಭಿಕ್ಷುವು ಅಸಡ್ಡೆಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ, **ಶುದ್ಧ ಜೀವಿಕೆಯುಳ್ಳ**ವನೂ* ಆಲಸ್ಯರಹಿತನೂ ಆಗಿರುವ ಅವನನ್ನೇ ದೇವತೆಗಳು ಕೊಂಡಾಡುವರು.

೩೬೭

೮. ಯಾವನಿಗೆ **ನಾಮರೂಪ**ದಲ್ಲಿ† ಯಾವವರಲ್ಲಿಯೂ ನನ್ನದೆಂಬುದು ಇಲ್ಲವೋ, ಯಾವನು (ಅದು) ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶೋಕಿಸುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನೇ ಭಿಕ್ಷುವೆನಿಸುವನು.

---

* ಇದು ಅಷ್ಟಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಸಮ್ಯಗಾಜೀವ ಎಂಬುದರ ಸೂಚನೆಯಿರಬಹುದು.

† 'ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ' ಸಾಂ|| ನಾಮವೆಂದರೆ ಜ್ಞಾನರೂಪವಾದದ್ದು, ರೂಪವೆಂದರೆ ಜ್ಞೇಯರೂಪವಾದದ್ದು.

೩೬೮

೯. ಯಾವ ಭಿಕ್ಷುವು **ಮೈತ್ರೀ**ಭಾವನೆಯಿಂದ* ವಿಹರಿಸುತ್ತಾ ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಅವನು ಶಾಂತವಾಗಿಯೂ **ಸಂಸ್ಕಾರ**ಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಾಶಗೊಳಿಸುವದಾಗಿಯೂ ಸುಖಮಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ (ನಿರ್ವಾಣ) ಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

೩೬೯

೧೦. ಎಲೈ ಭಿಕ್ಷುವೆ, ಈ ದೋಣಿಯಲ್ಲಿನ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕು,† ನೀರು ತೆಗೆದು ಚೆಲ್ಲಿದರೆ ಇದು ಹಗುರವಾಗಿ ಚಲಿಸುವದು. ರಾಗವನ್ನೂ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ ಕತ್ತರಿಸಿದರೆ ಆಮೇಲೆ ನೀನು **ನಿರ್ವಾಣ**ವನ್ನು ಹೊಂದುವೆ.

೩೭೦

೧೧. ಐದನ್ನು‡ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು, ಐದನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು, ಇನ್ನು ಐದನ್ನು ಭಾವನೆಮಾಡಬೇಕು; ಐದರ ಸಂಗವನ್ನು ಮೀರಬೇಕು ಅಂಥ ಭಿಕ್ಷುವು '**ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ದಾಟಿದವನು**'§ ಎನಿಸುವನು.

---

* ಮೈತ್ರೀ, ಕರುಣಾ, ಮುದಿತಾ, ಉಪೇಕ್ಷಾ– ಎಂಬ ಈ ನಾಲ್ಕು ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಿಹಾರವೆಂದು ಹೆಸರು.

† ನಾನೆಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ದೋಣಿ; ಮಿಥ್ಯಾವಿತರ್ಕವೆಂಬ ನೀರನ್ನು ಎತ್ತಿ ಚೆಲ್ಲಬೇಕು. ವ್ಯಾ||.

‡ ಸತ್ಕಾಯದೃಷ್ಟಿ, ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ, ಶೀಲವ್ರತಪರಾಮರ್ಶ, ಕಾಮರಾಗ, ಪ್ರತಿಘ –ಎಂಬ ಐದು ಸಂಯೋಜನಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು; ರೂಪರಾಗ, ಅರೂಪರಾಗ, ಮಾನ, ಔದ್ಧತ್ಯ, ಅವಿದ್ಯಾ– ಎಂಬ ಐದು ಸಂಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕು; ಶ್ರದ್ಧಾ, ಸ್ಮೃತಿ, ವೀರ್ಯ, ಸಮಾಧಿ, ಪ್ರಜ್ಞಾ– ಎಂಬ ಐದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಭಾವಿಸಬೇಕು; ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ, ಮಾನ, ದೃಷ್ಟಿ– ಎಂಬ ಐದರ ಸಂಗವನ್ನು ಮೀರಬೇಕು. ವ್ಯಾ||

§ ಇವನು ಓಘತೀರ್ಣನು– ಎಂದರೆ ಕಾಮ, ಭವ, ದೃಷ್ಟಿ, ಅವಿದ್ಯೆಗಳು ಅವನಿಗೆ ಇಲ್ಲ.

೩೭೧

೧೨. ಭಿಕ್ಷುವೆ, ಧ್ಯಾನಮಾಡು, ಎಚ್ಚರದಪ್ಪಬೇಡ, ನಿನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಕಾಮಗುಣದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡದೆ ಇರಲಿ ; ಪ್ರಮತ್ತನಾಗಿ (ಕಾದ) ಕಬ್ಬಿಣದ ಗುಂಡನ್ನು (ನರಕದಲ್ಲಿ) ತಿನ್ನದಿರು, ಅದು ನಿನ್ನನ್ನು ಸುಡುವಾಗ 'ಅಯ್ಯೋ, ಇದು ದುಃಖವು !' ಎಂದು ಕೂಗುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದಿರು.

೩೭೨

೧೩. ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದವನಿಗ ಧ್ಯಾನವಿಲ್ಲ, ಧ್ಯಾನಮಾಡದವನಿಗೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲ ; ಯಾವನಿಗೆ **ಧ್ಯಾನವೂ ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯೂ ಇರುವವೋ, ಅವನೇ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರವಿರುವನು.

೩೭೩

೧೪. ಶೂನ್ಯಾಗಾರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕು ಚಿತ್ತವನ್ನು ಶಾಂತಿಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡು ಸರಿಯಾಗಿ **ಧರ್ಮ**ವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಯಾರಿಗೂ ದೊರಕದ ಆನಂದವು ದೊರಕುವದು.

೩೭೪

೧೫. **ಸ್ಕಂಧ**ಗಳ ಹುಟ್ಟನ್ನೂ ಹೊಂದನ್ನೂ ಹೇಗೆಹೇಗೆ ಆಲೋಚನೆಮಾಡುವನೋ, ಅಷ್ಟುಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಪ್ರಮೋದವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು ; ಬಲ್ಲವರಿಗೆ ಅದು ಅಮೃತವಾಗಿರುವದು.

೩೭೫

೧೬. ಪ್ರಾಜ್ಞನಾದ ಭಿಕ್ಷುವಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಇದು ಮೊದಲನೆಯ (ಕರ್ತವ್ಯವು): ಇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು, ತೃಪ್ತನಾಗಿರುವುದು, **ಪ್ರಾತಿಮೋಕ್ಷ**ವನ್ನು* ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು, (ಇದ

* **ಭಿಕ್ಷುಗಳ ಆಚಾರ.**

ಕ್ಕಾಗಿ) **ಶುದ್ಧಜೀವನವುಳ್ಳ**ವರಾಗಿಯೂ ಸೋಮಾರಿಗಳಲ್ಲದವ ರಾಗಿಯೂ ಇರುವ **ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರ**ರನ್ನು ಸೇರಿರುವದು.

೩೭೬

೧೭. ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸತ್ಕಾರಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ಆಚಾರದಲ್ಲಿ ಕುಶಲನಾಗಿರಬೇಕು ; ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಪ್ರಮೋದದಿಂದ ಕೂಡಿ ದುಃಖವನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವನು.

೩೭೭

೧೮. ಎಲ್ಲೈ ಭಿಕ್ಷುಗಳೆ, **ವರ್ಷಿಕೆ*** ಎಂಬ ಗಿಡವು ಬಾಡಿದ ಹೂಗಳನ್ನು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಉದುರಿಸುವ ಹಾಗೆ ರಾಗವನ್ನೂ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಉದುರಿಸಿರಿ.

೩೭೮

೧೯. ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಶಾಂತನಾಗಿ, ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತನಾಗಿ, ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶಾಂತನಾಗಿ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಲೋಕದ ಸುಖವೆಂಬ ಮಾಂಸವನ್ನು ಕಕ್ಕಿರುವ ಭಿಕ್ಷುವು 'ಉಪ ಶಾಂತ'ನೆನಿಸುವನು.

೩೭೯

೨೦. ಎಲ್ಲೈ, ಭಿಕ್ಷುವೆ, ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಹುರಿದುಂಬಿಸಿಕೊ, ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನು ಪರೀಕ್ಷೆಮಾಡಿಕೊ†; ಹೀಗೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಸ್ಮೃತಿಯುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದರೆ ಸುಖವಾಗಿ ವಿಹರಿಸುವೆ.

---

* ಇದು ಪಾದರಿಯಿರಬಹುದೆ?

† ಪಟಿಮಾಸೇ (ಪರಿಮೀಮಾಂಸೇತ್) ಎಂಬ ಪೂ॥ ಪಾಠವನ್ನೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದೆ.

೩೮೦

೨೧. ತನಗೆ ತಾನೇ ನಾಥನು, ತನಗೆ ತಾನೇ ಗತಿಯು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಕುದುರೆಯನ್ನು ವರ್ತಕನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ನಿನ್ನನ್ನು ನೀನೇ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊ.

೩೮೧

೨೨. ಯಾವ ಭಿಕ್ಷುವು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಮೋದದಲ್ಲಿರುವನೋ, ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಿಳಿಯಾಗಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೊ, ಅವನು ಶಾಂತವಾಗಿಯೂ **ಸಂಸ್ಕಾರ**ಗಳ* ನಾಶವನ್ನು ಮಾಡುವದಾಗಿಯೂ ಸುಖಮಯವಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವನು.

೩೮೨

೨೩. ಇನ್ನೂ ಚಿಕ್ಕವನಾಗಿರುವಾಗಲೇ ಯಾವ ಭಿಕ್ಷುವು ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ ಅವನು ಮೋಡದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾದ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಬೆಳಗುವನು.

---

* ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ವಸ್ತುಗಳು, ಐದು ಸ್ಕಂಧಗಳು.

೨೬. ಬ್ರಾಹ್ಮಣವರ್ಗ

೩೮೩

೧. ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆ, ಪ್ರವಾಹವನ್ನು* ನಿಲ್ಲಿಸು, ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕಾಮಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊ. **ಸಂಸ್ಕಾರ**ಗಳು† ನಾಶವಾಗುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡರೆ, ಎಲೈ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆ, ಒಂದರ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲದ (ನಿರ್ವಾಹವನ್ನು) ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವೆ.

೩೮೪

೨. ಯಾವಾಗ ಎರಡು ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ† ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಪಾರಂಗತವಾಗುವನೋ, ಆಗ ಆ ಜ್ಞಾನಿಯ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ **ಸಂಯೋಗ**ಗಳೂ‡ ಮರೆಯಾಗುವವು.

೩೮೫

೩. ಯಾವನಿಗೆ ಆಚೆಯ ದಡವಾಗಲಿ,§ ಈಚೆಯ ದಡವಾಗಲಿ, ಆಚೆಯ ದಡ ಈಚೆಯ ದಡ-ಎಂಬೀ ಎರಡೂ ಆಗಲಿ-ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವ ಹೆದರಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ **ಸಂಯೋಗ**ವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವೆನು.

---

* ಸ್ರೋತ- ೮೮ ನೆಯ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

† ಶಮಥ, ವಿಪಶ್ಯನಾ-ಎಂಬ ಎರಡು ಸಾಧನಗಳು. ಪೂ||; ಇದನ್ನೇ 'ಚಿತ್ತ ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ಭಾವನಾ' ಎಂದು ಸಾಂ||ರು ಸರಳಾನುವಾದಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಚೀಣ ಧಮ್ಮಪದದಲ್ಲಿ ನೈರಾತ್ಮ್ಯದ್ವಯ, ಶೂನ್ಯದ್ವಯ- ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಹೊರಡುತ್ತದೆ.

‡ ಬಂಧನಗಳು, ಸಂಯೋಜನಗಳು.

§ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪಾರ (ಆಚೆಯ ದಡ), ಅಪಾರ (ಈಚೆಯ ದಡ)—ಎಂಬ ಮಾತುಗಳ ಅರ್ಥವು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತಿಲ್ಲ; ಒಳಗಿನ ಆರು ಆಯತನಗಳು (ಇಂದ್ರಿಯಗಳು), ಹೊರಗಿನ ರೂಪಾದಿಗಳು ಎಂದು ವ್ಯಾ||

೩೮೬

೪. ಯಾವನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುವವನೂ ನಿರ್ಮಲನೂ ದೋಷವಿಲ್ಲದವನೂ ಆಗಿ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರುವನೋ, ಯಾವನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗಿ ಯಾವ **ಆಸ್ರು**ವಗಳೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಉತ್ತಮಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರುವನೋ ಆತನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವೆನು.

೩೮೭

೫ ಸೂರ್ಯನು ಹಗಲು ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ; ಚಂದ್ರನು ಇರುಳಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ; ಕ್ಷತ್ರಿಯನು ಯುದ್ಧಸನ್ನದ್ಧನಾದಾಗ ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ; ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಧ್ಯಾನಮಾಡುವಾಗ ಬೆಳಗುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ **ಬುದ್ಧನು** ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ಯಾವಾಗಲೂ ತನ್ನ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವನು.

೩೮೮

೬. ಪಾಪಗಳನ್ನು ಬಹಿಷ್ಕರಿಸಿದವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು*; ಸಮತ್ವವನ್ನಾಚರಿಸುವವನು **ಸಮಣ**(ಶ್ರಮಣ)ನೆನಿಸುವನು; ತನ್ನ ಚಿತ್ತದ ಮಲವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಂಡವನು **ಪ್ರವ್ರಜಿತ**ನೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

೩೮೯

೭. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಹೊಡೆಯಬಾರದು; ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಹಾಗೆ ಹೊಡೆದವನ ಮೇಲೆ ಕೋಪಮಾಡಬಾರದು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಹೊಡೆಯುವವನಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ, ಹಾಗೆ ಹೊಡೆದವನ ಮೇಲೆ ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಕೋಪಮಾಡುವನೋ ಅವನಿಗೆ ಮತ್ತೂ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ.

---

* **ಇದು ಕಲ್ಪನಾತ್ಮಕವಾದ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿ ; ಈ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಪದಗಳಿಗೆ ಅವಯವಾರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಅರ್ಥಸ್ವಾರಸ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆಯುವದು ವೇದದಲ್ಲಿಯೂ ಉಂಟು.**

೩೯೦

೮. ಯಾವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ತನಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ನಿಷೇಧಿಸುವನೋ ಆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಿಂಸೆಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಮನಸ್ಸು ಯಾವ ಯಾವದರಿಂದ ಹಿಂಜರಿಯುವದೋ ಅದದರಿಂದ ದುಃಖವು ಶಾಂತಿಯಾಗಿಯೇ ತೀರುವದು.

೩೯೧

೯. ಯಾವನು ಕಾಯದಿಂದಲಾಗಲಿ ಮಾತಿನಿಂದಲಾಗಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲಾಗಲಿ ದುಷ್ಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವನು ಈ ಮೂರು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನೂ **ಸಂವರ**ಮಾಡಿರುವನೋ*- ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವೆನು.

೩೯೨

೧೦. ಯಾವನಿಂದ **ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಬುದ್ಧನು** ಉಪದೇಶಿಸಿರುವ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೋ ಆತನನ್ನು, **ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ**ವನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ನಮಸ್ಕರಿಸುವಂತೆ, ಸತ್ಕಾರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ† ನಮಸ್ಕರಿಸಬೇಕು.

೩೯೩

೧೧. ಜಟೆಗಳಿಂದಲಾಗಲಿ ಗೋತ್ರಗಳಿಂದಾಗಲಿ ಜಾತಿಯಿಂದಲಾಗಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾಗುವದಿಲ್ಲ ; ಯಾವನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯವೂ ಧರ್ಮವೂ ಇರುವದೋ- ಅವನೇ ಶುಚಿಯು, ಅವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು.

---

* ಬಿಗಿಹಿಡಿದಿರುವನೋ.

† ಸಕ್ಕೃತ್ಯ ಎಂಬ ಸಾಂ|| ಪಾಠದಂತೆ ಇದು ಅನುವಾದ; ಸಕ್ಕೃತ್ಯಂ ಎಂಬ (ಪೂ||) ಪಾಠದಲ್ಲಿ 'ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯಾದ ಆತನನ್ನು' ಎಂದು ಕನ್ನಡಿಸಬೇಕಾಗುವದು.

೩೯೪

೧೨. ಎಲಾ ಮೂಢನೆ, ನಿನಗೆ ಜಟೆಗಳಿಂದಾಗಬೇಕಾದದ್ದೇನು? ಕೃಷ್ಣಾಜಿನದಿಂದಲೂ ಶಾಟಿಯಿಂದಲೂ ಆಗಬೇಕಾದದ್ದೇನು? ನಿನ್ನೊಳಗೆ (ರಾಗಾದಿಮಲವು) ತುಂಬಿದೆ, ಹೊರಗನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆಯಲ್ಲ!

೩೯೫

೧೩. ಯಾವನು ಮಾಸಲುಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಧರಿಸಿ, ಮೈಯೆಲ್ಲ ಬಡಕಲಾಗಿ, ನಾಡಿಗಳು ನುಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಮೈಯುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಒಬ್ಬನೇ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಿರುವನೋ- ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವೆನು.

೩೯೬

೧೪. ಬ್ರಾಹ್ಮಣಯೋನಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಮಾತೃವಿನಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಯಾರನ್ನೂ ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನಲಾರೆ; ಅವನು 'ಭೋವಾದಿ'ಯೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು,* ಅವನು ವಿಷಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹವುಳ್ಳವನಾಗುವನು. ತನ್ನದೆಂಬುದು ಯಾವುದೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಯಾವದೊಂದನ್ನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿರುವನೋ- ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವೆನು.

೩೯೭

೧೫. ಸಂಯೋಜನೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕತ್ತರಿಸಿ, ಏತಕ್ಕೂ ಹೆದರದವನಾಗಿ, ಸಂಗವನ್ನು ಮೀರಿ, ಒಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಯೋಗವಿಲ್ಲದೆ ಯಾವನು ಇರುವನೋ- ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

---

* ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು 'ಭೋ' ಎಂದು ಸಂಬೋಧಿಸುವರು.

೩೯೮

೧೬. ಯಾವನು ತನ್ನ ಮೂಗುದಾಣ, ಹಗ್ಗ, ಕಟ್ಟು, ಹುರಿ-* ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಗೂಟವನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹಾಕಿ **ಬುದ್ಧ**ನಾಗಿರುವನೋ- ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವೆನು.

೩೯೯

೧೭. ಒಬ್ಬನು ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಮಾಡುವ ನಿಂದೆಯನ್ನೂ ವಧಬಂಧಗಳನ್ನೂ ಯಾವನು ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳದೆ ತಡೆದುಕೊಳ್ಳುವನೋ, ಕ್ಷಮಾಗುಣದ ಬಲವುಳ್ಳ ಬಲಗಳ ಸೇನೆಗಳುಳ್ಳ† ಆತನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೦೦

೧೮. ಯಾವನು ಸಿಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ, ವ್ರತಿಯಾಗಿ, ಶೀಲವಂತನಾಗಿ, ಬಹುಶ್ರುತನಾಗಿ‡ ದಾಂತನಾಗಿರುವನೋ, ಈ ಶರೀರವೇ ಕೊನೆಯದಾಗಿರುವ ಆತನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೦೧

೧೯. ಕಮಲದೆಲೆಯಲ್ಲಿರುವ ನೀರಿನಂತೆಯೂ ದಬ್ಬಳದ ತುದಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸಾಸಿವೆಯಂತೆಯೂ ಯಾವನು ಕಾಮಗಳಿಗೆ ಅಂಟದೆ ಇರುವನೋ- ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವೆನು.

---

* ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನೂ ಅಜ್ಞಾನವನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡವನು ಎಂದು ಒಟ್ಟರ್ಥ.

† ಐದು ಅಥವಾ ಹತ್ತು ಬಲಗಳು ಬುದ್ಧನಿಗಿರುವವೆಂದು ಬೌದ್ಧರ ಮತವು.

‡ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಓದಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು.

೪೦೨

೨೦. ಯಾವನು ಇಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ದುಃಖದ ನಾಶವನ್ನು ತಿಳಿಸುಕೊಳ್ಳುವನೋ, ಯಾವನು ತನ್ನ ಹೊರೆಯನ್ನು ಇಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಯಾವನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಇರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆಂದು ಕರೆಯುವೆನು.

೪೦೩

೨೧. ಯಾವನು ಗಂಭೀರವಾದ **ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯುಳ್ಳವನೋ, ಜಾಣನೂ ಮಾರ್ಗಾಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿದಿರುವವನೂ ಆಗಿರುವನೋ, **ಉತ್ತಮಾರ್ಥ**ವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೦೪

೨೨. ಯಾವನು ಗೃಹಸ್ಥರು, ಮನೆಗಳಿಲ್ಲದ (ಭಿಕ್ಷುಗಳು)- ಈ ಇಬ್ಬರ ಸಂಸರ್ಗವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಇರುವನೋ, ಮನೆಮನೆಗೆ ಸಂಚರಿಸದಿರುವನೋ, ಅಲ್ಪೇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೦೫

೨೩. ಚರಾಚರಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾರೊಬ್ಬರನ್ನೂ ದಂಡಿಸದವನಾಗಿ ಯಾವನು ಕೊಲ್ಲದೆಯೂ ಕೊಲ್ಲಿಸದೆಯೂ ಇರುವನೋ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೦೬

೨೪. ತನಗೆ ವಿರೋಧಿಗಳಾದವರಲ್ಲಿ ವಿರೋಧಿಯಲ್ಲದೆಯೂ, ದಂಡಿಸಬರುವವರಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನಿರುವವನಾಗಿಯೂ, ವಿಷಯ

ಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವವರಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸದವನಾಗಿಯೂ ಯಾವನಿರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೦೭

೨೫. ಯಾವನ ರಾಗವೂ ದ್ವೇಷವೂ ಅಭಿಮಾನವೂ ಮಾತ್ಸರ್ಯವೂ ದಬ್ಬಳದ ತುದಿಯಿಂದ ಸಾಸುವೆಕಾಳು ಜಾರಿಬೀಳುವಂತೆ ಜಾರಿಬೀಳುವವೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೦೮

೨೬. ಯಾವನು ಕರ್ಕಶವಲ್ಲದೆ ಬಿನ್ನಹದ ರೂಪವಾಗಿ ಸತ್ಯವಾದ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡುವನೋ, ಯಾವನ ಮಾತಿನಿಂದ ಯಾವದಕ್ಕೂ ತೊಂದರೆಯಾಗುವಂತಿರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೦೯

೨೭. ಯಾವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಉದ್ದವಾಗಿರಲಿ ಮೋಟಾಗಿರಲಿ, ಸಣ್ಣದಾಗಿರಲಿ ದೊಡ್ಡದಾಗಿರಲಿ, ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಿರಲಿ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿರಲಿ, ತನಗೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರು ಕೊಡದೆ ಇರುವದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೦

೨೮. ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಯಾವನಿಗೆ ಆಶೆಯಿರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವನು ವಾಸನಾರಹಿತನಾಗಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿಯೂ ಇರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೧

೨೯. ಯಾವನಿಗೆ **ಆಲಯಗಳು** * ಇರುವದಿಲ್ಲವೋ, ಯಾವನು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಬಲ್ಲವನಾದ್ದರಿಂದ "ಹೇಗೆ? ಹೇಗೆ?" ಎಂದು ಕೇಳುವದಿಲ್ಲವೋ,* ಅಮೃತದ ಅವಗಾಹನವು ಯಾವನಿಗೆ ದೊರಕಿರುವದೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೨

೩೦. ಯಾವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಪುಣ್ಯ, ಪಾಪ - ಈ ಎರಡರ ಸಂಗವನ್ನೂ ಮೀರಿರುವನೋ, ಶೋಕವಿಲ್ಲದೆ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷನಾಗಿ ಶುದ್ಧನಾಗಿರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೩

೩೧. ಯಾವನು ಚಂದ್ರನಂತೆ ನಿರ್ಮಲನೂ ಶುದ್ಧನೂ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಮುಸುಕಿಲ್ಲದೆ **ನಂದೀಭವ**ವನ್ನು† ನಾಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನೋ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೪

೩೨. ಯಾವನು ಒಂದೊಂದು ದಾರಿಯಲ್ಲಿಯೂ ದಾಟಲು ಪದಕ್ಕೆ ಕಷ್ಟವಾಗಿರುವ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ಮೋಹವನ್ನು ದಾಟಿರುವನೋ, ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟಿ ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು

---

* ಆಶೆಗಳು.

† ಇದು ಪೂ|| ೧ ರಂತೆ ಅನುವಾದ; ('ಅಕಥಂ =) ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ನೋಡಿ ಹೇಳುವವನು' ಎಂದು ಸಾಂ.

§ ನಂದೀಭವ, ಕಾಮಭವ, ತೃಷ್ಣಾಭವ - ಇವು ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಹೇತುವಾಗಿರುವವು; ಅವು ಇಲ್ಲದವನೇ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಎಂಬುದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿರಬಹುದು.

ಸೇರಿ ಧ್ಯಾನಮಾಡುತ್ತಾ ಏತಕ್ಕೂ ಅಂಜಿ ನಡುಗದೆ, 'ಹೇಗೆ ? ಹೇಗೆ ?' ಎಂದು ಹೇಳುವ ಕೇಳುವ ಗೋಜಿಲ್ಲದೆ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸುಖಿಯಾಗಿರುವನೋ, ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೫

೩೩. ಯಾವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಾಮುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಪರಿವ್ರಾಜಕನಾಗಿರುವನೋ, **ಕಾಮುಭವ**ವನ್ನು* ನಾಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೬

೩೪. ಯಾವನು ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮನೆಯಿಲ್ಲದವನಾಗಿ ಪರಿವ್ರಾಜಕನಾಗಿರುವನೋ, **ತೃಷ್ಣಾಭವ***ವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೭

೩೫. ಯಾವನು **ಮಾನುಷಯೋಗ**ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು **ದಿವ್ಯಯೋಗ**ವನ್ನೂ ಮೀರಿರುವನೋ, ಯಾವ ಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿರುವ ಆತನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೧೮

೩೬. ಯಾವನು ಬೇಕೆಂಬುವನ್ನೂ ಬೇಡವೆಂಬುದನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಶೀತಲಸ್ವಭಾವನಾಗಿ ಕ್ಲೇಶರಹಿತನಾಗಿರುವನೋ, ಸರ್ವಲೋಕವನ್ನೂ ಜಯಿಸಿರುವ ವೀರನಾದ ಅಂಥವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

---

* ಹಿಂದಿನ ಪುಟವನ್ನು ನೋಡಿ.

೪೧೯

೩೭. ಯಾವನು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮೃತಿಹೊಂದುವದನ್ನೂ ಹುಟ್ಟುವ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಬಲ್ಲವನಾಗಿರುವನೋ, ಆಸಕ್ತಿರಹಿತನಾಗಿ **ಸುಗತ**ನಾಗಿರುವ* ಬುದ್ಧನಾದ ಅಂಥವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೨೦

೩೮. ಯಾವನ ಗತಿಯನ್ನು ದೇವತೆಗಳಾಗಲಿ ಗಂಧರ್ವರಾಗಲಿ ಮನುಷ್ಯರಾಗಲಿ ಅರಿಯರೋ **ಆಸ್ರವ**ಗಳೆಲ್ಲ ನಾಶವಾಗಿರುವ ಆ **ಅರಹಂತ**ನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೨೧

೩೯. ಯಾವನ ಮುಂದುಗಡೆಯೂ ಹಿಂದುಗಡೆಯೂ ತನ್ನದೆಂಬುದು ಯಾವದೊಂದೂ ಇಲ್ಲವೋ ತನ್ನದೆಂಬುದು ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪರಿಗ್ರಹರಹಿತನಾಗಿರುವ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

೪೨೨

೪೦. ಯಾವನು ವೃಷಭನಾಗಿ, ಪ್ರವರನಾಗಿ, ವೀರನಾಗಿ, ಮಹರ್ಷಿಯಾಗಿ, ಜಯಶೀಲನಾಗಿ, ಪತಕ್ಕೂ ಹೆದರದೆ, **ಸ್ನಾತಕ**ನಾಗಿ, ಬುದ್ಧನಾಗಿರುವನೋ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು .

---

* ಸುಂದರಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆದ.

೪೨೩

೪೧. ಯಾವನಿಗೆ **ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳವು** * ತಿಳಿದಿರುವದೋ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ದುರ್ಗತಿಯನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಂಡಿರುವನೋ, ಮತ್ತು ಯಾವನ ಜನ್ಮವು ಕ್ಷಯವಾಗಿರುವದೋ, ಯಾವನು **ಅಭಿಜ್ಞೆ**ಯಲ್ಲಿ ಪರಾಯಣನಾಗಿಯೂ ಮುನಿಯಾಗಿಯೂ ಇರುವನೋ, ಯಾವನ ಪೂರ್ಣತೆಯೆಲ್ಲ ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುವದೋ ಅವನನ್ನು ನಾನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನೆನ್ನುವೆನು.

— — o — —

† ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮವು. ಬೌದ್ಧರೂ ಜನ್ಮಾಂತರವನ್ನು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ

ಬೌದ್ಧಮತದ ಸಾರ

ಬುದ್ಧನ ಮುಖ್ಯೋಪದೇಶವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆನ್ನುವವರು ಆತನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವ ನಾಲ್ಕು **ಆರ್ಯಸತ್ಯ**ಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಕರ್ಮವಿಪಾಕದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ನಿರ್ವಾಣಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ವಿವರಿಸಲಾಗುವದು.

ನಾಲ್ಕು ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳು

ಪ್ರಪಂಚವು ಶಾಶ್ವತವೆ, ಅಶಾಶ್ವತವೆ? ಇದು ಹೇಗೆ ಉಂಟಾಯಿತು? - ಎಂಬಿವೇ ಮುಂತಾದ ಚರ್ಚೆಗಳು ಬೌದ್ಧಮತದಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಚೇತನಾಚೇತನಾತ್ಮಕವಾದ ಜಗತ್ತು ನಮ್ಮ ಎದುರಿಗೆ ಇದೆಯಷ್ಟೆ. ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಚೇತನಪ್ರಾಣಿಗಳೆಲ್ಲವೂ **ಪಂಚಸ್ಕಂಧ**ಗಳಿಂದ ಆಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಸ್ಕಂಧಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಅನಿತ್ಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ, ಅನಾತ್ಮವಾಗಿರುತ್ತವೆ, ಎಂದರೆ ಮೇಲೆ ಕಾಣುವ ವಿಕಾರಯುಕ್ತವಾದ ರೂಪವಲ್ಲದೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಯಾವದೊಂದು ಆಧಾರವಸ್ತುವೂ ಇಲ್ಲದವುಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ; (ಧ. ೨೭೭,೨೭೯) ಇದನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಇರುವದರಿಂದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ತಾನು ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸ್ಥಿರವಾದ ಆತ್ಮರೂಪದಿಂದ ಇರುವೆನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆಯಾಗಿ ಈ ತಪ್ಪು ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಪಾಪಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾ ಜನ್ಮಾಂತರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಪಾಪಪುಣ್ಯಗಳ ಹಾದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆದು ಆನಂದಪಡುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬವನು ನಾಲ್ಕು ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದುಃಖ, ದುಃಖಸಮುದಯ, ದುಃಖನಿರೋಧ, ದುಃಖನಿರೋಧಗಾಮಿನೀಪ್ರತಿಪತ್ತು – ಇವೇ ಆ ನಾಲ್ಕು ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳು. (ಧ. ೧೯೧)

ಹುಟ್ಟುವದು, ಬೆಳೆಯುವದು, ಸವೆಯುವದು, ಬೇನೆಬೀಳುವದು, ಸಾಯುವದು, ರಾಗ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ, ತೃಷ್ಣಾ - ಇವೆಲ್ಲಾ ದುಃಖವೇ, ಐದು ಉಪಾದಾನಸ್ಕಂಧಗಳೂ ದುಃಖವೇ – ಹೀಗೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು **ದುಃಖ**ವೆಂಬ ಆರ್ಯಸತ್ಯದ ಜ್ಞಾನವು.

ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವಾಗಲು ಭೋಗದ ತೃಷ್ಣೆಯುಂಟಾಗುವದು. ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಬಹುಕಾಲವಿರಬೇಕು, ಮತ್ತೊಂದು ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು – ಎಂಬ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ತೃಷ್ಣೆಯೇ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು. ಇದು **ದುಃಖಸಮುದಯ**-ಎಂಬ ಎರಡನೆಯ ಆರ್ಯಸತ್ಯವು. (ಧ. ೩೩೮, ೩೪೨)

ದುಃಖವು ಹೋಗಬೇಕಾದರೆ ಈ ತೃಷ್ಣೆಯು ನಾಶವಾಗಬೇಕು; ಈ ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಬದುಕಿರಬೇಕೆಂಬ, ಮತ್ತೊಂದು ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ತೃಷ್ಣೆಯು ಪೂರ ತೊಲಗಬೇಕು – ಹೀಗೆಂಬುದು **ದುಃಖ ನಿರೋಧ**ವೆಂಬ ಆರ್ಯಸತ್ಯವು. (ಧ. ೩೫೪)

ದುಃಖವನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿ ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಹೊಡೆದಟ್ಟಬೇಕಾದರೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಮಾರ್ಗವಿರುವದು. ಇದಕ್ಕೆ **ಆರ್ಯ ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗ**ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಮಾರ್ಗವೇ **ದುಃಖ ನಿರೋಧಗಾಮಿನೀಪ್ರತಿಪತ್ತು** – ಎಂಬ ಆರ್ಯಸತ್ಯವು. (ಧ. ೨೭೩, ೨೭೪, ೨೭೫)

ಆರ್ಯ ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗ

ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳಿರುವದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ. ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪ, ಸಮ್ಯಗ್ವಾಚಾ, ಸಮ್ಯಕ್ಕರ್ಮಾಂತ, ಸಮ್ಯಗಾಜೀವ, ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಾಯಾಮ, ಸಮ್ಯಕ್ಸ್ಮೃತಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಸಮಾಧಿ - ಇವೇ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳು. ಮೊದಲನೆಯ ಎರಡು ಅಂಗಗಳನ್ನು **ಪ್ರಜ್ಞೆ**ಯೆಂದೂ ಮುಂದಿನ ಮೂರನ್ನು **ಶೀಲ**ವೆಂದೂ

ಉಳಿದ ಮೂರನ್ನು **ಸಮಾಧಿ**ಯೆಂದೂ ಕರೆಯುವದುಂಟು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗವು ಪ್ರಜ್ಞಾಶೀಲಸಮಾಧಿಯೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ಕಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುತ್ತದೆ.

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ:— ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳು ನಾಲ್ಕನ್ನೂ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರಿತು ಕೊಂಡಿರುವದು ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಯು; ಇದರಲ್ಲಿ **ಪ್ರತೀತ್ಯಸಮುತ್ಪಾದದ** ಜ್ಞಾನವೂ ಸೇರಿರುತ್ತದೆ.

ಪ್ರತೀತ್ಯಸಮುತ್ಪಾದವೆಂದರೆ ಅವಿದ್ಯೆಯೇ ಮುಂತಾದ **ದ್ವಾದಶನಿದಾನ**ಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರವುಂಟಾಗುವ ಬಗೆ. ಹೇಗೆಂದರೆ, ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯದ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕಾಯ ವಚನಚಿತ್ತಸಂಸ್ಕಾರವುಂಟಾಗುವದು; ಈ ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಆರು ಬಗೆಯ ವಿಜ್ಞಾನವುಂಟಾಗು ವದು. ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಮರೂಪವುಂಟಾಗುವದು, ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನಜ್ಞೇಯವಿಭಾಗ ವುಂಟಾಗುವದು; ನಾಮರೂಪದಿಂದ ಷಡಾಯತನಗಳು ಎಂದರೆ ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಉಂಟಾಗುವವು; ಷಡಾಯತನದಿಂದ ಆರು ಬಗೆಯ ಸ್ಪರ್ಶಗಳು ಎಂದರೆ ವಿಷಯೇಂದ್ರಿಯ ಸಂಯೋಗಗಳು ಉಂಟಾಗುವವು; ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ವೇದನೆಯುಂಟಾಗುವದು; ವೇದನೆ ಯಿಂದ ತೃಷ್ಣೆಯುಂಟಾಗುವದು; ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ಉಪಾದಾನ— ಎಂದರೆ ವಿಷಯಗಳ ಗ್ರಹಣ ವುಂಟಾಗುವದು; ಉಪಾದಾನದಿಂದ ಭವ - ಎಂದರೆ ಹುಟ್ಟುವ ಆಸೆಯುಂಟಾಗುವದು; ಭವದಿಂದ ಜಾತಿ— ಎಂದರೆ ಜನ್ಮವುಂಟಾಗುವದು; ಜನ್ಮದಿಂದ ಶೋಕದುಃಖದೌರ್ಮನಸ್ಯ ಗಳುಂಟಾಗುವವು. ಹೀಗೆ ದುಃಖವುಂಟಾಗುವ ಬಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿದವನೇ ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ ಯುಳ್ಳವನು. ಏಕೆಂದರೆ ಅವನು ದುಃಖನಿವಾರಣೆಗೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕಂಡು ಕೊಂಡು ಇರುತ್ತಾನೆ.

ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪ:—ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಕನಿಕರದಿಂದ ಇದ್ದು ಎಲ್ಲ ರನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಸುವ ಸಂಕಲ್ಪ, ಇಂದ್ರಿಯಭೋಗಗಳನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವ ಯೋಗ್ಯಸಂಕಲ್ಪ.

ಸಮ್ಯಗ್ವಾಚಾ:—ಸುಳ್ಳು, ಚಾಡಿ, ಬಿರುನುಡಿ, ಹರಟೆ- ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸತ್ಯವಾದ ಹಿತವಾದ ಮಾತನ್ನೇ ಆಡುವದು.

ಸಮ್ಯಕ್ಕರ್ಮಾಂತ:—ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಪೀಡಿಸದೆ, ಕಳವು ಮಾಡದೆ, ಸ್ತ್ರೀಜಿತನಾಗಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗದೆ, ಪರೋಪಕಾರಕ ವಾದ ಉತ್ತಮಕಾಯಿಕವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೇ ಹಿಡಿಯುವದು.

ಸಮ್ಯಗಾಜೀವ:--ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ತೊಂದರೆಕೊಡುವ ಜೀವನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸದೆ ಯುಕ್ತರೀತಿಯಿಂದಲೇ ಜೀವನಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಸಾಗಿಸುವದು.

ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಾಯಾಮ:--ಕೆಟ್ಟ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡುವದು; ಪಾಪವಾಸನೆ ಯನ್ನು ಕಡಿಮೆಮಾಡುವದು ಅದನ್ನು ಪೂರ ಬಿಡುವದು; ಪುಣ್ಯವಾಸನೆ ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು, ಅದನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವದು - ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಾಯಾಮವು.

ಸಮ್ಯಕ್ಸ್ಮೃತಿ :--ಸರಿಯಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳು ವದು, ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು.

ಸಮ್ಯಕ್ಸಮಾಧಿ:--ಸರಿಯಾಗಿ ಚಿತ್ತವಿಟ್ಟು ಧ್ಯಾನವಿಟ್ಟು ತತ್ತ್ವ ವನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು.

ಅನಾತ್ಮವಾದ

ಬೌದ್ಧಮತದ ತಿರುಳನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸುವದಕ್ಕೆ ಅನಾತ್ಮ ವಾದವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅನಾತ್ಮವಾದಕ್ಕೆ ಸ್ಕಂಧಗಳ ಅರಿವು ಬೇಕು. ರೂಪ, ವೇದನಾ, ಸಂಜ್ಞಾ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ವಿಜ್ಞಾನ- ಎಂದು ಐದು **ಉಪಾದಾನಸ್ಕಂಧ**ಗಳುಂಟು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವದೆಲ್ಲ ಈ ಐದು ಸ್ಕಂಧಗಳೇ. ರೂಪಸ್ಕಂಧವು ಪೃಥ್ವೀಜಲತೇಜೋವಾಯುಗಳಿಂದ ಆಗಿರುವದು; ಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಎಂದರೆ ಇಂದ್ರಿಯವಿಷಯಸಂಯೋಗದಿಂದಾ ಗುವ ಅನುಭವದಿಂದ ವೇದನಾಸ್ಕಂಧವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು; ಈ ವೇದನೆಯಿಂದಾಗುವ ಅರಿವು ಸಂಜ್ಞಾಸ್ಕಂಧವನ್ನೂ ಸಂಸ್ಕಾರಸ್ಕಂಧ ವನ್ನೂ ತಿಳಿಸುವದು. ನಾಮರೂಪವಿಭಾಗದಿಂದ (ಎಂದರೆ ಅರಿವು ಇರವು- ಎಂಬ ವಿಂಗಡದಿಂದ) ವಿಜ್ಞಾನಸ್ಕಂಧವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈ ಸ್ಕಂಧಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಅನಿತ್ಯ; ಅನಿತ್ಯವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖರೂಪ; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವದೂ 'ನಾನು' ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳು

ವದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದದ್ದಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಈ ಸ್ಕಂಧಗಳ ರೂಪವಾಗಿ ಅಥವಾ ಈ ಸ್ಕಂಧಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಾಗಿ, ಇವುಗಳಿಗಿಂತ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿ, ಯಾವದೋ ಒಂದು ಆತ್ಮನೆಂಬ ನಿತ್ಯವಸ್ತುವಿದೆಯೆಂದು ಅಜ್ಞರು ಕಲ್ಪಿಸುವರು; ಅವರು ಕಲ್ಪಿಸುವ ವಸ್ತುವು ನಿಜವಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ಕಂಧಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ನಿತ್ಯವಸ್ತು ಯಾವದೂ ಇಲ್ಲ; ಸ್ಕಂಧಗಳು ಅನಿತ್ಯ, ಪರಿವರ್ತನಶೀಲ, ದುಃಖರೂಪ. ಹೀಗೆಂಬುದು ಅನಾತ್ಮವಾದವು.

ಯಾರು ಅನಾತ್ಮವಾದವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲಾರದೆ ಇರುವರೋ ಅವರು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುವರು. ಅವರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ತಪ್ಪು ತಿಳವಳಿಕೆಗೆ **ಸತ್ಕಾಯದೃಷ್ಟಿ**ಯೆಂದೂ **ಆತ್ಮವಾದ**ವೆಂದೂ ಹೆಸರು. ಆತ್ಮನೇ ಇಲ್ಲದ ಮೇಲೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ತೊಳಲುವರು ಯಾರು, ಬದ್ಧರಾಗಿದ್ದು ಮುಕ್ತರಾಗುವರು ಯಾರು ?– ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಬೌದ್ಧರು ಹೀಗೆನ್ನುವರು: ಮನುಷ್ಯನಾಗಲಿ ಮಿಕ್ಕ ಯಾವ ಪ್ರಾಣಿಯಾಗಲಿ ಸಾಯುವಾಗ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರತೀತ್ಯಸಮುತ್ಪಾದಕ್ರಮದಿಂದ ಆಯಾ ಪ್ರಾಣಿಯ ತೃಷ್ಣೆಯಿಂದ ಉಂಟಾದ ಉಪಾದಾನದ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಪ್ರಾಣಿಯು– ಎಂದರೆ ಅದೇ ಬಗೆಯ ವಾಸನೆಗಳುಳ್ಳ ಸ್ಕಂಧಗಳ ಸಮುದಾಯವು– ಉಂಟಾಗುವದು. ಹಿಂದಿನ ಸ್ಕಂಧಗಳ ಸಮುದಾಯದ **ಕರ್ಮವು** ಈ ಹೊಸ ಸ್ಕಂಧಸಮುದಾಯದ ಉತ್ಪತ್ತಿಸ್ವಭಾವಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಹುರುಳಿಯಬೀಜದಿಂದ ಹುರುಳಿಯ ಬೀಜವೇ ಉಂಟಾಗುವಂತೆ, ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಜಾತಿಯವಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ ಅದೇ ಪ್ರಾಣಿಯು ಹುಟ್ಟಿತೆಂಬ ವ್ಯವಹಾರವುಂಟಾಗುವದು. ಸ್ಕಂಧಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಆತ್ಮನಿರುವನೆಂಬುದು ಮಾತ್ರ ನಿರಾಧಾರವಾದ ನಂಬಿಕೆ ; ಸತ್ತಮೇಲೆ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ಫಲವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬವರ ವಾದವೂ ನಿರಾಧಾರವಾದದ್ದು– ಹೀಗೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧರ ಮತವು.

ಕರ್ಮದ ಫಲವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುವ ಸಂಸಾರಭ್ರಮಣಕ್ಕೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗವೇ ಪರಿಹಾರೋಪಾಯವು ; ಅದರಿಂದುಂಟಾದ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆದವರಿಗೆ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮವೆಲ್ಲ ಮುಗಿದುಹೋಗಿರುವದು, ಹೊಸ ಕರ್ಮವುಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ, ಹೊಸ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ತೃಷ್ಣೆ

ಇರುವದಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ದೀಪವು ಆರಿಹೋದಂತೆ ಆರಿಹೋಗು ವರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅನುಪಾಧಿಶೇಷನಿರ್ವಾಣನೆಂದು ಹೆಸರು.

ಸಾಧಕನ ಅಂತಸ್ತುಗಳು.

ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯದೆ ಇರುವವನನ್ನು 'ಪೃಥಗ್ಜನ' (ಬೇರೆಯ ಬಗೆಯವನು) ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರು **ಆರ್ಯ**ರೆನಿಸುವರು. ಬುದ್ಧನನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಸಂಘವನ್ನೂ ಶರಣು ಹೊಕ್ಕ ಸಾಧಕನು ಈ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡರೆ (೧) ಸತ್ಕಾಯ ದೃಷ್ಟಿ (ನಿತ್ಯನಾದ ಆತ್ಮನಿರುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ), (೨) ವಿಚಿಕಿತ್ಸೆ (ಬುದ್ಧ ನಲ್ಲಿಯೂ ಅವನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವ ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂದೇಹ), (೩) ಶೀಲವ್ರತಪರಾಮರ್ಶ (ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ವ್ರತಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಶುದ್ಧ ನಾಗಿ ಸದ್ಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವೆನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ)- ಎಂಬ ಮೂರು ಸಂಯೋಜನೆ(ಅಡಚಣೆ)ಗಳನ್ನು ದಾಟುವನು. ಇವನಿಗೆ **'ಸ್ರೋತ ಆಪನ್ನ'**ನೆಂದು ಹೆಸರು.

ಸ್ರೋತ ಆಪನ್ನನು ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಗಳನ್ನು ಆದಷ್ಟು ನಿರ್ಬಲ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಒಂದು ಜನ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭವಿಸಿ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಅವನಿಗೆ **'ಸಕೃದಾಗಾಮಿ'** ಎಂದು ಹೆಸರು. (ಧ. ೧೭೮)

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮೂರು ಸಂಯೋಜನೆಗಳಲ್ಲದೆ ಕಾಮ, ಪ್ರತಿಘ (ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಪ್ರತಿಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಕೆಟ್ಟಬುದ್ಧಿ)- ಇವೆರ ಡನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಸ್ವಾರ್ಥಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಕೆಟ್ಟ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಇರುವಾತನು ಔಪಪಾತಿಕದೇವನಾಗಿ ಆ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದು ವನು; ಮತ್ತೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ **'ಅನಾ ಗಾಮಿ'** ಎಂದು ಹೆಸರು.

ರೂಪರಾಗ (ಭೌತಿಕಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ), ಅರೂಪ ರಾಗ (ಅಭೌತಿಕಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ), ಮಾನ (ಅಭಿಮಾನ),

ಉದ್ಧರ್ಷ (ಹೆಮ್ಮೆ), ಅವಿದ್ಯೆ– ಇವುಗಳ ಸೆಲೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡವರು ಹತ್ತು ಬಗೆಯ ಸಂಯೋಜನೆಗಳಿಂದಲೂ ಬಿಡಿಸಿಕೊಂಡು, ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ತತ್ತ್ವವನ್ನರಿತು ಯಾವ ಬಗೆಯ ತೃಷ್ಣೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಲೂ ಎಲ್ಲರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಮೈತ್ರೀಭಾವನೆಯಿಂದಲೂ ವಿಹರಿಸುವರು. ಇವರು **'ಅರಹಂತ'**ರೆನಿಸುವರು.

ಮೇಲೆ ವರ್ಣಿಸಿರುವ ಮೊದಲನೆಯ ಮೂರು ಅಂತಸ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧಕನಿಗೆ **ಶೈಕ್ಷ**ನೆಂದು ಹೆಸರು; ಇನ್ನೂ ಸಾಧಿಸತಕ್ಕದ್ದು ಕಲಿಯತಕ್ಕದ್ದೂ ಇದೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಈ ಅಂತಸ್ತಿನ ಸಾಧಕನು ಶೈಕ್ಷನೆನಿಸುವನು. ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಂತಸ್ತನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಅರಹಂತನಾದವನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅಶೈಕ್ಷನೆಂದು ಹೆಸರು.

೨. ವೇದಾಂತಕ್ಕೂ ಬೌದ್ಧಮತಕ್ಕೂ ತಾರತಮ್ಯ

ಅದ್ವೈತವೇದಾಂತದರ್ಶನವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿರುವ ಶ್ರೀಗೌಡಪಾದಾಚಾರ್ಯರು, ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು, ಮತ್ತು ಅವರ ಶಿಷ್ಯರು ಸುರೇಶ್ವರಾಚಾರ್ಯರು- ಇವರುಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೂ ಗೌತಮಬುದ್ಧನು ಬೋಧಿಸಿರುವ ಮತಕ್ಕೂ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಅನೇಕರು ಈ ಎರಡು ಮತಗಳೂ ಒಂದೇ ಎಂದು ಭ್ರಮಿಸಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಎರಡು ದರ್ಶನಗಳಿಗೂ ಇರುವ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುವದು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗಬಹುದು.

ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದಲೇ ಸಂಸಾರದ ಅನರ್ಥವೆಲ್ಲ ಆಗಿರುವದೆಂದು ಈ ಎರಡು ದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯದಿರುವದೇ ಅವಿದ್ಯೆಯು; ಈ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಕಾರಣಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿರುವ ಹನ್ನೆರಡು ಕೊಂಡಿಗಳ ಸರಪಳಿಯ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರವು ಉಂಟಾಗುತ್ತಿರುವದು-ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿಯೋ ಎಂದರೆ, ಶುದ್ಧಚೈತನ್ಯಸ್ವರೂಪನಾಗಿ ಪರಮಾರ್ಥಸತ್ಯಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವದರಿಂದ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧನಾದ ಆತ್ಮನನ್ನೂ ಮಿಥ್ಯಾರೂಪವಾದ ಅನಾತ್ಮವಸ್ತುವನ್ನೂ ಪಂಗಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅರಿಯಲಾರದೆ ಒಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದನ್ನು ಕಲೆಬೆರಸಿಕೊಂಡಿರುವ **ಅಧ್ಯಾಸ**ವೆಂಬ ತಪ್ಪುತಿಳಿವಿಗೇ ಅವಿದ್ಯೆಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಒಂದು ಕಾರಕಸಾಮಗ್ರಿಯಲ್ಲ; ಕುಂಬಾರನ ಚಕ್ರ, ಮಣ್ಣು- ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಮಡಕೆಯು ಆಗಿರುವಂತೆ ಅವಿದ್ಯೆಯಿಂದ ಸಂಸಾರವಾಗಿರುವದಿಲ್ಲ; ಪರಮಾರ್ಥವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳದೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ನಾವುಗಳು ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವರೂಪವಾದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಹುಟ್ಟುಗಟ್ಟಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇವೆ-ಎಂಬ ಈ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೇ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ವೇದಾಂತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತದೆ. ಸರಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ

ವೆಂಬುದು ಕೂಡ ಅವಿದ್ಯಾಕಲ್ಪಿತವೆಂಬುದು ವೇದಾಂತದ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಅವಿದ್ಯೆಯು ತೃಷ್ಣೆಯು ಮೂಲಕ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದರಿಂದ ತೃಷ್ಣೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವದೇ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವು; ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗವನ್ನು- ಎಂದರೆ ಪ್ರಜ್ಞಾಶೀಲಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು- ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಬೇಕು, ಇದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧನನ್ನೂ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಸಂಘವನ್ನೂ ಶರಣುಹೊಗಬೇಕು. ಹೀಗೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧಮತದ ಉಪದೇಶವು. ತಪ್ಪಾಗಿ ತಿಳಿದಿರುವದೇ ಅವಿದ್ಯೆಯಾದ ಕಾರಣ ಅದನ್ನು ಕಳೆಯುವದಕ್ಕೆ ವಿದ್ಯೆಯೇ ಎಂದರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದೇ ಮಾರ್ಗವು. ಅವಿದ್ಯೆಯು ಹೋದರೆ ಇದರಿಂದ ಆಗಿರುವ ಕಾಮವೇ ಮುಂತಾದ ಅನರ್ಥಗಳು ತಾವೇ ತೊಲಗುವವಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ್ನು ತೊಲಗಿಸುವದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಯಾವ ಸಾಧನವನ್ನೂ ಹುಡುಕಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ. ಅವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಳೆಯುವ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳಿಸುವ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಶ್ರವಣಮಾಡಿ ಆತ್ಮವಿಷಯಕವಾದ ಮನನನಿದಿಧ್ಯಾಸನಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು - ಎಂಬುದು ವೇದಾಂತಿಗಳ ಉಪದೇಶವು. ಸಾಧನವೆಲ್ಲ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದಕ್ಕೆ- ಎಂಬುದು ಅವರ ಮತ.

ಸರ್ವವೂ ಅನಾತ್ಮವು, ಅನಿತ್ಯವು, ದುಃಖವು- ಎಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅನುಷ್ಠಾನಮಾಡಬೇಕು, ನಿತ್ಯನಾದ ಆತ್ಮನೊಬ್ಬನು ಇದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು ಸರಿಯಾದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವದು- ಎಂಬುದು ಬೌದ್ಧರ ಹೇಳಿಕೆ. ಸರ್ವವೂ ಆತ್ಮನೇ, ಆತ್ಮನು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪನಾಗಿರುವನು; ಮಿಥ್ಯಾರೂಪವಾದ ಅನಾತ್ಮದ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದಿರುವದೇ ಸರಿಯಾದ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗಿರುವದು- ಎಂಬುದು ವೇದಾಂತಿಗಳ ಹೇಳಿಕೆ.

ಪ್ರಪಂಚವು ಹೇಗೆ ಬಂದಿತು? ನಾನು ಎಲ್ಲಿಂದ ಹೇಗೆ ಯಾವಾಗ ಬಂದೆನು?- ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡುವದು ವ್ಯರ್ಥವು.

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವ ದುಃಖವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಕರ್ತವ್ಯವು-ಎಂಬುದು ಬೌದ್ಧರ ವಾದವು. ಅನಾತ್ಮವೆಲ್ಲವೂ ಯಾವ ಸಾಕ್ಷಿಚೈತನ್ಯಕ್ಕೆ ಗೋಚರವಾಗುವದೋ ಆ ಚೈತನ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಯದ ಧರ್ಮವಾದ ದುಃಖ ವಿರುವದೆಂಬುದು ಹಾಸ್ಯಾಸ್ಪದವಾದ ಮಾತು; ಸುಷುಪ್ತಿ, ಸಮಾಧಿ-ಮುಂತಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ದುಃಖವೂ ಇಲ್ಲದ ಆನಂದವೇ ಇರುವದೆಂಬುದು ಎಲ್ಲ ಮತದವರಿಗೂ ಅನುಭವಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವದು. ಯಾವದು ಸಾಧನೆಯಿಂದ ಉಂಟಾಗುವದೋ ಅದು ನಿತ್ಯವೆಂಬುದು ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ ನಿರ್ವಾಣವು ಸಾಧನಕೃತವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅದು ನಿತ್ಯಸಿದ್ಧವಾದ ಸ್ವರೂಪವೇ ಎಂದಾಗಿಬಿಡುವದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ-ಎಂಬ ಉಪನಿಷತ್ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೇ ಬೌದ್ಧರೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕಾಗುವದರಿಂದಲೂ ಆತ್ಮಾನಾತ್ಮವಿವೇಕವನ್ನೂ ಆತ್ಮನ ಪರಮಾರ್ಥಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಕುರಿತು ವಿಚಾರಮಾಡುವದು ಸಪ್ರಯೋಜನವು, ಅದರಿಂದಲೇ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವು ದೊರೆಯುವದು-ಎಂದು ವೇದಾಂತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಬೌದ್ಧರು ವೇದಪ್ರಾಮಾಣ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಜಗತ್ಕರ್ತೃವಾದ ಈಶ್ವರನೊಬ್ಬನಿರುವನೆಂಬುದನ್ನಾಗಲಿ ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ವೇದಾಂತಿಗಳ ಮತದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷದ್ವಾಕ್ಯವು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನೇರಾಗಿ ತಿಳಿಸುವದಿಲ್ಲವಾದರೂ ಅನಾತ್ಮಧರ್ಮವನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಸ್ವತಃಸಿದ್ಧವಾದ ಆತ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವದರಿಂದ ಅದು ಪ್ರಮಾಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವಾಗ ಜಗತ್ತೆಂಬುದು ಆತ್ಮನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿಲ್ಲವಾದರೂ ವ್ಯವಹಾರದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವ, ಈಶ್ವರ-ಎಂಬ ಭೇದವನ್ನೂ ಈಶ್ವರೋಪಾಸನೆಯನ್ನೂ ಅವರು ಒಪ್ಪುತ್ತಾರೆ. ಬೌದ್ಧರು ವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಗಳೆಂದು ನಂಬುವದಿಲ್ಲ. ವೇದಾಂತಿಗಳು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವದೆನ್ನುವರು; ಈಶ್ವರಾರ್ಪಣಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವದೂ ವೇದದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈಶ್ವರನ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡುವದೂ ಜ್ಞಾನನಿಷ್ಠೆಗೆ ತಕ್ಕ ಯೋಗ್ಯತೆ

ಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದೆಂದು ಅವರ ನಂಬಿಕೆ. ಯೋಗ್ಯನಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಯಾವನೇ ಆಗಲಿ, ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಯಾವನೇ ಆಗಲಿ, ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ವೇದಾಂತಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಸಾಧನವೂ ಮುಕ್ತಿಯೂ ಈ ಎರಡು ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯೇ ಆಗಿರುತ್ತವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಬೇಕಾದದ್ದೇ ಇಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯದ್ದರಿಂದ ಬಂಧವಾಗಿರುವದೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧರ ಸಿದ್ಧಾಂತವಾಗಿರುವದಾದ್ದರಿಂದ ಆ ಸತ್ಯಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದರಿಂದಲೇ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು, ಎಂದರೆ ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಾದಿಗಳ ನಾಶವನ್ನು, ಸಾಧಕನು ಹೊಂದುವನೆಂದು ಆ ಮತದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಸರ್ವರಿಗೂ ಆತ್ಮನಾಗಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನರಿಯದ್ದರಿಂದ ಬಂಧವಾಗಿರುವದೆಂದು ವೇದಾಂತಿಗಳ ಮತವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಆ ಬ್ರಹ್ಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯು, ಎಂದರೆ ಕರ್ತೃತ್ವಭೋಕ್ತೃತ್ವರೂಪವಾದ ಅನರ್ಥದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯು, ಸಾಧಕನಿಗೆ ದೊರೆಯುವದೆಂದು ವೇದಾಂತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಏರ್ಪಡುತ್ತದೆ.

೩. ಧರ್ಮಪದಪಾಳಿಗಾಥೆಗಳೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕಗಳೂ

[ಸೂಚನೆ:— ಇಲ್ಲಿ ಪಾಳಿಯನ್ನು ದಪ್ಪಕ್ಷರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಸಣ್ಣಕ್ಷರದಲ್ಲಿಯೂ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತವಚನಗಳ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಬೇರೆ ಪದಗಳಿವೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಸಾಮ್ಯವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿಂದೊಬ್ಬರು ಕದ್ದಿರುವರೆನ್ನುವದಕ್ಕಿಂತ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನವಾದ ಪುರಾತನಾರ್ಯರ ನಲ್ನುಡಿಯಿದೆಂದು ಭಾವಿಸಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದೆಂದು ತೋರುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಒಟ್ಟು ಗ್ರಂಥದ ಗಾಥೆಗಳ ಅನುಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವವು ; ಆಯಾ ವರ್ಗದ ಗಾಥೆಗಳ ಅನುಕ್ರಮಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನಲ್ಲ.]

ಮನೋಪುಬ್ಬಙ್ಗಮಾ ಧಮ್ಮಾ ಮನೋಸೇಟ್ಠಾ ಮನೋಮಯಾ ।
ಮನಸಾ ಚೇ ಪದುಟ್ಠೇನ ಭಾಸತಿ ವಾ ಕರೋತಿ ವಾ ।
ತತೋಽನಂ ದುಕ್ಖಮನ್ವೇತಿ ಚಕ್ಕಂಽವ ವಹತೋ ಪದಂ || ೧ ||

ತಸ್ಯೇಹ ತ್ರಿವಿಧಸ್ಯಾಪಿ ತ್ರ್ಯಧಿಷ್ಠಾನಸ್ಯ ದೇಹಿನಃ
ದಶಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಸ್ಯ ಮನೋ ವಿದ್ಯಾತ್ಪ್ರವರ್ತಕಮ್ || [ಮನು ೧೨–೪]

ನ ಹಿ ವೇರೇನ ವೇರಾನಿ ಸಮ್ಮನ್ತೀಧ ಕುದಾಚನಂ ।
ಅವೇರೇನ ಚ ಸಮ್ಮನ್ತಿ ಏಸ ಧಮ್ಮೋ ಸನನ್ತನೋ || ೫ ||

ನ ಚಾಪಿ ವೈರಂ ವೈರೇಣ ಕೇಶವ ವ್ಯುಪಶಾಮ್ಯತಿ ||
ಹವಿಷಾಗ್ನಿರ್ಯಥಾ ಕೃಷ್ಣ ಭೂಯ ಏವಾಭಿವರ್ಧತೇ [ಉದ್ಯೋಗ ೭೨–೬೪]

ಅನಿಕ್ಕಸಾವೋ ಕಾಸಾವಂ ಯೋ ವತ್ಥಂ ಪರಿದಹೇಸ್ಸತಿ ।
ಅಪೇತೋ ದಮಸಚ್ಚೇನ ನ ಸ ಕಾಸಾವಮರಹತಿ || ೯ ||

ಅನಿಷ್ಕಷಾಯೇ ಕಾಷಾಯಮೀಹಾರ್ಥಮಿತಿ ವಿದ್ಧಿ ತಮ್ ।
ಧರ್ಮಧ್ವಜಾನಾಂ ಮುಣ್ಡಾನಾಂ ವೃತ್ತ್ಯರ್ಥಮಿತಿ ಮೇ ಮತಿಃ || [ರಾಜಧರ್ಮ ೯೮–೩೪]

ಇಧ ಸೋಚತಿ ಪೇಚ್ಚ ಸೋಚತಿ ।
ಪಾಪಕಾರೀ ಉಭಯತ್ಥ ಸೋಚತಿ
ಸೋ ಸೋಚತಿ ಸೋ ವಿಹಞ್ಞತಿ ।
ದಿಸ್ವಾ ಕಮ್ಮಕಿಲಿಟ್ಠಮತ್ತನೋ ॥ ೧೫ ॥

ಇಧ ಮೋದತಿ ಪೇಚ್ಚ ಮೋದತಿ ।
ಕತಪುಞ್ಞೋ ಉಭಯತ್ಥ ಮೋದತಿ ।
ಸೋ ಮೋದತಿ ಸೋ ಪಮೋದತಿ ।
ದಿಸ್ವಾ ಕಮ್ಮವಿಸುದ್ಧಿಮತ್ತನೋ ॥ ೧೬ ॥

ದುರ್ಭಿಕ್ಷಾದೇವ ದುರ್ಭಿಕ್ಷಂ ಕ್ಲೇಶಾತ್ಕ್ಲೇಶಂ ಭಯಾದ್ಭಯಮ್ ।
ಮೃತೇಭ್ಯಃ ಪ್ರಮೃತಂ ಯಾನ್ತಿ ದರಿದ್ರಾಃ ಪಾಪಕಾರಿಣಃ ॥ ೩ ॥
ಉತ್ಸವಾದುತ್ಸವಂ ಯಾನ್ತಿ ಸ್ವರ್ಗಾತ್ಸ್ವರ್ಗಂ ಸುಖಾತ್ಸುಖಮ್ ।
ಶ್ರದ್ಧಧಾನಾಶ್ಚ ದಾನ್ತಾಶ್ಚ ಧನಾಢ್ಯಾಃ ಶುಭಕಾರಿಣಃ ॥ ४ ॥ [ಮೋಕ್ಷ ೧೮೧–೩, ೪]

ಬಹುಂಽಪಿ ಚೇ ಸಹಿತಂ ಭಾಸಮಾನೋ ।
ನ ತಕ್ಕರೋ ಹೋತಿ ನರೋ ಪಮತ್ತೋ ।
ಗೋಪೋಽವ ಗಾವೋ ಗಣಯಂ ಪರೇಸಂ ।
ನ ಭಾಗವಾ ಸಾಮಞ್ಞಸ್ಸ ಹೋತಿ ॥ ೧೯ ॥

ತಸ್ಮಾತ್ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮಾ ಮಂಸ್ಥಾ ಜಲ್ಪಿತೇನೈವ ವೈ ದ್ವಿಜಮ್ ।
ಯ ಏವ ಸತ್ಯಾನ್ನಾಪೈತಿ ಸ ಜ್ಞೇಯೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಃ ಸ್ವಯಮ್ ॥ [ಉದ್ಯೋಗ ४೩-४೯]

ಅಪ್ಪಮಾದೋ ಅಮತಪದಂ ಪಮಾದೋ ಮಚ್ಚುನೋ ಪದಂ ।
ಅಪ್ಪಮತ್ತಾ ನ ಮೀಯನ್ತಿ ಯೇ ಪಮತ್ತಾ ಯಥಾ ಮತಾ ॥ ೨೧ ॥
ಪ್ರಮಾದಂ ವೈ ಮೃತ್ಯುಮಹಂ ಬ್ರವೀಮಿ ತಥಾ ಪ್ರಮಾದಮಮೃತತ್ವಂ ಬ್ರವೀಮಿ ॥
[ಉದ್ಯೋಗ ४೨-४]

ಪಞ್ಞಾಪಾಸಾದಮಾರುಯ್ಹ ಅಸೋಕೋ ಸೋಕಿನಂ ಪಜಂ ।
ಪಬ್ಬತಟ್ಠೋಽವ ಭುಮ್ಮಟ್ಠೇ ಧೀರೋ ಬಾಲೇ ಅವೇಕ್ಖತಿ ॥ ೨೮ ॥
ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಾಸಾದಮಾರುಹ್ಯ ಅಶೋಚ್ಯಃ ಶೋಚತೇ ಜನಾನ್ ।
ಜಗತೀಸ್ಥಾನಿವಾದ್ರಿಸ್ಥಃ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಪ್ರತಿಪಶ್ಯತಿ ॥ [ಶಾಂ. ಆಪ. ೧೫೧–೧೧]

ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಾಸಾದಮಾರುಹ್ಯಾಶೋಚ್ಯಃ ಶೋಚತೋ ಜನಾನ್ ।
ಭೂಮಿಷ್ಠಾನಿವ ಶೈಲಸ್ಥಃ ಸರ್ವಾನ್ ಪ್ರಾಜ್ಞೋಽನುಪಶ್ಯತಿ ॥ [ಯೋಗಭಾಷ್ಯ ೧-೪೭]

ಪ್ರಜ್ಞಾಪ್ರಾಸಾದಮಾರುಹ್ಯ ಮುಚ್ಯನ್ತೇ ಮಹತೋ ಭಯಾತ್ ।
ಪ್ರೇಕ್ಷನ್ತೇ ಲೋಕವೃತ್ತಾನಿ ವಿವಿಧಾನಿ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ ॥ [ವನ ೨೦೫-೯೧]

ಫೇಣೂಪಮಂ ಕಾಯಮಿಮಂ ವಿದಿತ್ವಾ ।
ಮರೀಚಿಧಮ್ಮಂ ಅಭಿಸಮ್ಬುಧಾನೋ ।
ಛೇತ್ವಾನ ಮಾರಸ್ಸ ಪಪುಪ್ಫಕಾನಿ ।
ಅದಸ್ಸನಂ ಮಚ್ಚುರಾಜಸ್ಸ ಗಚ್ಛೇ ॥ ೪೬ ॥

ಅಪಾಂ ಫೇನೋಪಮಂ ಲೋಕಂ ವಿಷ್ಣೋರ್ಮಾಯಾಶತೈರ್ವೃತಮ್ ॥[ಮೋ. ३೦೧-೫೯]
ಫೇನಮಾತ್ರೋಪಮೋ ದೇಹೋ ಜೀವಃ ಶಕುನಿವತ್ಸ್ಥಿತಃ ॥ [ಮೋ. ३೦೧-೭]

ಪುಪ್ಫಾನಿ ಹೇವ ಪಚಿನನ್ತಂ ಬ್ಯಾಸತ್ತಮನಸಂ ನರಂ ।
ಸುತ್ತಂ ಗಾಮಂ ಮಹೋಘೋವ ಮಚ್ಚು ಆದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ॥ ೪೭ ॥

ಪುಪ್ಫಾನಿ ಹೇವ ಪಚಿನನ್ತಂ ಬ್ಯಾಸತ್ತಮನಸಂ ನರಂ ।
ಅತಿತ್ತಂ ಯೇವ ಕಾಮೇಸು ಅನ್ತಕೋ ಕುರುತೇ ವಸಂ ॥ ೪೮ ॥

ಪುಷ್ಪಾಣೀವ ವಿಚಿನ್ವನ್ತಮನ್ಯತ್ರಗತಮಾನಸಮ್ ।
ವೃಕೀವೋರಣಮಾಸಾದ್ಯ ಮೃತ್ಯುರಾದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ॥ [ಮೋ. ೧೭೫-೧೩]

ತಂ ಪುತ್ರಪಶುಸಂಪನ್ನಂ ವ್ಯಾಸಕ್ತಮನಸಂ ನರಂ
ಸುಪ್ತಂ ವ್ಯಾಘ್ರಂ ಮಹೌಘೋ ವಾ ಮೃತ್ಯುರಾದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ॥ [ಮೋ. ೧೭೫-೧೮]

ಸಂಚಿನ್ವಾನಕಮೇವೈಕಂ ಕಾಮಾನಾಮವಿತೃಪ್ತಕಮ್ ।
ವೃಕೀವೋರಣಮಾಸಾದ್ಯ ಮೃತ್ಯುರಾದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ॥ [ಮೋ. ೨೭೮-೧೯]

ನ ಪರೇಸಂ ವಿಲೋಮಾನಿ ನ ಪರೇಸಂ ಕತಾಕತಂ ।
ಅತ್ತನೋವ ಅವೇಕ್ಖೇಯ್ಯ ಕತಾನಿ ಅಕತಾನಿ ಚ ॥ ೫೦ ॥

ನೈವ ಪಶ್ಯೇನ್ನ ಶೃಣುಯಾದವಾಚ್ಯಂ ಜಾತು ಕಸ್ಯಚಿತ್ ॥ [ಮೋ. ೨೪೫-೯]

ಚರಂ ಚೇ ನಾಧಿಗಚ್ಛೇಯ್ಯ ಸೇಯ್ಯಂ ಸದಿಸಮತ್ತನೋ ।
ಏಕಚರಿಯಂ ದಳ್ಹಂ ಕಯಿರಾ ನತ್ಥಿ ಬಾಲೇ ಸಹಾಯತಾ ॥ ೬೧ ॥

ಏಕ ಏವ ಚರೇದ್ಧರ್ಮಂ ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಮಸಹಾಯವಾನ್ ॥ [ಮೋ. ೨೪೪-೪]
ಏಕ ಏವ ಚರೇದ್ಧರ್ಮಂ ನಾಸ್ತಿ ಧರ್ಮೇ ಸಹಾಯತಾ ।
ಕೇವಲಂ ವಿಧಿಮಾಸಾದ್ಯ ಸಹಾಯಃ ಕಿಂ ಕರಿಷ್ಯತಿ ॥ [ಮೋ. ೧೯೩-೩೨]
ಸ ತಂ ಕಮ್ಮಂ ಕತಂ ಸಾಧು ಯಂ ಕತ್ವಾ ಅನುತಪ್ಪತಿ ।
ಯಸ್ಸ ಅಸ್ಸುಮುಖೋ ರೋದಂ ವಿಪಾಕಂ ಪಟಿಸೇವತಿ ॥ ೬೭ ॥
ಯದನ್ಯೇಷಾಂ ಹಿತಂ ನ ಸ್ಯಾದಾತ್ಮನಃ ಕರ್ಮಪೌರುಷಮ್ ।
ಅಪತ್ರಪೇತ ವಾ ಯೇನ ನ ತತ್ಕುರ್ಯಾತ್ಕದಾಚನ ॥ [ರಾಜ ೧೨೪-೬೭]
ಕಿಂ ನು ಮೇ ಸ್ಯಾದಿದಂ ಕೃತ್ವಾ ಕಿನ್ನು ಮೇ ಸ್ಯಾದಕುರ್ವತಃ ।
ಇತಿ ಕರ್ಮಾಣಿ ಸಂಚಿನ್ತ್ಯ ಕುರ್ಯಾದ್ವಾ ಪುರುಷೋ ನ ವಾ ॥ [ಉದ್ಯೋಗ ೩೪-೧೯]

ಪಂಡಿತವರ್ಗ

[“ಉದ್ಯೋಗಪರ್ವ ೩೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತನ ವರ್ಣನೆ”ಯನ್ನು ಮಾಡಿರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ನೋಡಿ.]

ಸುಞ್ಞತೋ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ಚ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ಯಸ್ಸ ಗೋಚರೋ ।
ಆಕಾಸೇವ ಸಕುನ್ತಾನಂ ಗತಿ ತೇಸಂ ದುರನ್ನಯಾ ॥ ೯೨ ॥
ಯಸ್ಸಾಸವಾ ಪರಿಕ್ಖೀಣಾ ಆಹಾರೇ ಚ ಅನಿಸ್ಸಿತೋ ।
ಸುಞ್ಞತೋ ಅನಿಮಿತ್ತೋ ಚ ವಿಮೋಕ್ಖೋ ಯಸ್ಸ ಗೋಚರೋ ।
ಆಕಾಸೇವ ಸಕುನ್ತಾನಂ ಪದಂ ತಸ್ಸ ದುರನ್ನಯಂ ॥ ೯೩ ॥
ಸರ್ವಭೂತಾತ್ಮಭೂತಸ್ಯ ವಿಭೋರ್ಭೂತಹಿತಸ್ಯ ಚ ।
ದೇವಾಽಪಿ ಮಾರ್ಗೇ ಮುಹ್ಯನ್ತಿ ಅಪದಸ್ಯ ಪದೈಷಿಣಃ ॥ [ಮೋ. ೨೩೯-೨೩]
ಶಕುಂತಾನಾಮಿವಾಕಾಶೇ ಮತ್ಸ್ಯಾನಾಮಿವ ಚೋದಕೇ ।
ಯಥಾ ಗತಿರ್ನ ದೃಶ್ಯೇತ ತಥಾ ಜ್ಞಾನವಿದಾಂ ಗತಿಃ ॥ [ಮೋ. ೨೩೯-೨೪]
ನೇವ ದೇವೋ ನ ಗನ್ಧಬ್ಬೋ ನ ಮಾರೋ ಸಹ ಬ್ರಹ್ಮುನಾ ।
ಜಿತಂ ಅಪಜಿತಂ ಕಯಿರಾ ತಥಾರೂಪಸ್ಸ ಜನ್ತುನೋ ॥ ೧೦೫ ॥
ನಾಸ್ಯ ದೇವಾ ನ ಗಂಧರ್ವಾ ನ ಪಿಶಾಚಾ ನ ರಾಕ್ಷಸಾಃ
ಪದಮನ್ವವರೋಹನ್ತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಸ್ಯ ಪರಮಾಂ ಗತಿಮ್ ॥ [ಮೋ. ೨೩೯-೨೫]
ಅಭಿವಾದನಸೀಲಸ್ಸ ನಿಚ್ಚಂ ವದ್ಧಾಪಚಾಯಿನೋ ।
ಚತ್ತಾರೋ ಧಮ್ಮಾ ವಡ್ಢನ್ತಿ ಆಯು ವಣ್ಣೋ ಸುಖಂ ಬಲಂ ॥ ೧೦೯ ॥

ಅಭಿವಾದನಶೀಲಸ್ಯ ನಿತ್ಯಂ ವೃದ್ಧೋಪಸೇವಿನಃ ।
ಚತ್ವಾರಿ ಸಂಪ್ರವರ್ಧನ್ತೇ ಆಯುರ್ವಿದ್ಯಾ ಯಶೋ ಬಲಮ್ ॥ [ಮನು ೨-೧೨೧]
ಅಭಿವಾದನ .. .. ಬಲಮ್ [ಉದ್ಯೋ. ೩೯-೭೫]

ಅಭಿತ್ಥರೇಥ ಕಲ್ಯಾಣೇ ಪಾಪಾ ಚಿತ್ತಂ ನಿವಾರಯೇ ।
ದನ್ಧಂ ಹಿ ಕರೋತೋ ಪುಞ್ಞಂ ಪಾಪಸ್ಮಿಂ ರಮತೀ ಮನೋ ॥ ೧೧೬ ॥

ಪಾಪಂ ಚೇ ಪುರಿಸೋ ಕಯಿರಾ ನ ತಂ ಕಯಿರಾ ಪುನಪ್ಪುನಂ ।
ನ ತಮ್ಹಿ ಛನ್ದಂ ಕಯಿರಾಥ ದುಕ್ಖೋ ಪಾಪಸ್ಸ ಉಚ್ಚಯೋ ॥ ೧೧೭ ॥
ಕಲ್ಯಾಣಮನುಕರ್ತವ್ಯಂ ಪುರುಷೇಣ ಬುಭೂಷತಾ ।
ಯೋ ಸುಗನ್ಧೀನಿ ಸೇವನ್ತೇ ತಥಾಗನ್ಧಾ ಭವನ್ತಿ ತೇ ॥ [ಆ. ೧೫೨-೨೫]
ವಿಕರ್ಮಣಾ ತಪ್ಯಮಾನಃ ಪಾಪಾದ್ವಿಪರಿಮುಚ್ಯತೇ ।
ನೈತತ್ಕಾರ್ಯಂ ಪುನರಿತಿ ದ್ವಿತೀಯಾತ್ಪರಿಮುಚ್ಯತೇ ॥ [ಆ. ೧೫೨-೨೪]

ಪಾಪೋಽಪಿ ಪಸ್ಸತಿ ಭದ್ರಂ ಯಾವ ಪಾಪಂ ನ ಪಚ್ಚತಿ ।
ಯದಾ ಚ ಪಚ್ಚತಿ ಪಾಪಂ ಅಥ ಪಾಪೋ ಪಾಪಾನಿ ಪಸ್ಸತಿ ॥ ೧೧೯ ॥
ಮಾವಮಞ್ಞೇಥ ಪಾಪಸ್ಸ ನ ಮಂ ತಂ ಆಗಮಿಸ್ಸತಿ ।
ಉದಬಿನ್ದುನಿಪಾತೇನ ಉದಕುಮ್ಭೋಽಪಿ ಪೂರತಿ ॥
ಬಾಲೋ ಪೂರತಿ ಪಾಪಸ್ಸ ಥೋಕಥೋಕಂಽಪಿ ಆಚಿನಂ ॥ ೧೨೧ ॥

ಪಾಪಂ ಕೃತಂ ನ ಸ್ಮರತೀಹ ಮೂಢೋ
ವಿವರ್ತಮಾನಸ್ಯ ತದೇತಿ ಕರ್ತುಃ ।
ರಾಹುರ್ಯಥಾ ಚನ್ದ್ರಮುಪೈತಿ ಚಾಪಿ
ತಥಾಽಬುಧಂ ಪಾಪಮುಪೈತಿ ಕರ್ಮ ॥ [ಮೋ. ೧೯೪-೨೯]

ಸಬ್ಬೇ ತಸನ್ತಿ ದಣ್ಡಸ್ಸ ಸಬ್ಬೇ ಭಾಯನ್ತಿ ಮಚ್ಚುನೋ ।
ಅತ್ತಾನಂ ಉಪಮಂ ಕತ್ವಾ ನ ಹನೇಯ್ಯ ನ ಘಾತಯೇ ॥ ೧೨೯ ॥

ಸಬ್ಬೇ ತಸನ್ತಿ ದಣ್ಡಸ್ಸ ಸಬ್ಬೇಸಂ ಜೀವಿತಂ ಪಿಯಂ ।
ಅತ್ತಾನಂ ಉಪಮಂ ಕತ್ವಾ ನ ಹನೇಯ್ಯ ನ ಘಾತಯೇ ॥ ೧೩೦ ॥
ಪ್ರಾಣಾ ಯಥಾತ್ಮನೋಽಭೀಷ್ಟಾ ಭೂತಾನಾಮಪಿ ವೈ ತಥಾ ।
ಆತ್ಮೌಪಮ್ಯೇನ ಮನ್ತವ್ಯಂ ಬುದ್ಧಿಮದ್ಭಿಃ ಕೃತಾತ್ಮಭಿಃ ॥ [ಅನು. ೧೧೫-೨೨]

ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಸುಖೇ ರಮನ್ತೇ
ಸರ್ವಾಣಿ ದುಃಖಸ್ಯ ಭೃಶಂ ತ್ರಸನ್ತೇ ।
ತೇಷಾಂ ಭಯೋತ್ಪಾದನಜಾತಖೇದಃ
ಕುರ್ಯಾನ್ನ ಕರ್ಮಾಣಿ ಹಿ ಶ್ರದ್ಧಧಾನಃ ॥ [ಮೋ. ೨೪೫-೨೬]

ಸುಖಕಾಮಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಯೋ ದಣ್ಡೇನ ವಿಹಿಂಸತಿ ।
ಅತ್ತನೋ ಸುಖಮೇಸಾನೋ ಪೇಚ್ಚ ಸೋ ನ ಲಭತೇ ಸುಖಂ ॥ ೧೩೨ ॥

ನ ತತ್ಪರಸ್ಯ ಸಂದಧ್ಯಾತ್ ಪ್ರತಿಕೂಲಂ ಯದಾತ್ಮನಃ । [ಉದ್ಯೋಗ ೩ ೮-೭೩]
ಯೋಽಹಿಂಸಕಾನಿ ಭೂತಾನಿ ಹಿನಸ್ತ್ಯಾತ್ಮಸುಖೇಚ್ಛಯಾ ।
ಸ ಜೀವಂಶ್ಚ ಮೃತಶ್ಚೈವ ನ ಕ್ವಚಿತ್ಸುಖಮೇಧತೇ ॥ [ಮನು. ೫-೪೫]
ಜೀವಿತುಂ ಯಃ ಸ್ವಯಂ ಚೇಚ್ಛೇತ್ಕಥಂ ಸೋಽನ್ಯಂ ಪ್ರಘಾತಯೇತ್ ॥ [ಮೋಕ್ಷ ೨೫೯-೨೦]

ಯೋ ದಣ್ಡೇನ ಅದಣ್ಡೇಸು ಅಪ್ಪದುಟ್ಠೇಸು ದುಸ್ಸತಿ ।
ದಸನ್ನಮಞ್ಞತರಂ ಠಾನಂ ಖಿಪ್ಪಮೇವ ನಿಗಚ್ಛತಿ ॥ ೧೩೭ ॥

ಅಧರ್ಮದಣ್ಡನಂ ಲೋಕೇ ಯಶೋಘ್ನಂ ಕೀರ್ತಿನಾಶನಮ್ ।
ಅಸ್ವರ್ಗ್ಯಂ ಚ ಪರತ್ರಾಪಿ ತಸ್ಮಾತ್ತತ್ಪರಿವರ್ಜಯೇತ್ ॥ [ಮನು. ೮-೧೨೭]

ನ ನಗ್ಗಚರಿಯಾ ನ ಜಟಾ ನ ಪಙ್ಕಾ
ನಾನಾಸಕಾ ಥಣ್ಡಿಲಸಾಯಿಕಾ ವಾ ।
ರಜೋ ಚ ಜಲ್ಲಂ ಉಕ್ಕುಟಿಕಪ್ಪಧಾನಂ
ಸೋಧೇನ್ತಿ ಮಚ್ಚಂ ಅವಿತಿಣ್ಣಕಙ್ಖಂ ॥ ೧೪೧ ॥

ನ ಮೂಲಫಲಭಕ್ಷಿತ್ವಾನ್ನ ಮೌನಾನ್ನಾನಿಲಾಶನಾತ್ ॥
ಶಿರಸೋ ಮುಂಡನಾದ್ವಾಪಿ ನ ಸ್ಥಾನಕುಟಿಕಾಸನಾತ್ ॥
ನ ಜಟಾಧಾರಣಾದ್ವಾಪಿ ನ ತು ಸ್ಥಣ್ಡಿಲಶಯ್ಯಯಾ ॥
ನಿತ್ಯಂ ಹ್ಯನಶನಾದ್ವಾಪಿ ನಾಗ್ನಿಶುಶ್ರೂಷಣಾದಪಿ ।
ನ ಚೋದಕಪ್ರವೇಶೇನ ನ ಚ ಕ್ಷ್ಮಾಶಯನಾದಪಿ ॥
ಜ್ಞಾನೇನ ಕರ್ಮಣಾ ವಾಪಿ ಜರಾಮರಣಮೇವ ಚ ।
ವ್ಯಾಧಯಶ್ಚ ಪ್ರಹೀಯನ್ತೇ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ಚೋತ್ತಮಂ ಪದಮ್ ॥
[ವನ. ೨೦೦-೪, ೫, ೬, ೭.]

ಪರಿಜಿಣ್ಣಮಿದಂ ರೂಪಂ ರೋಗನಿಡ್ಡಂ ಪಭಙ್ಗುರಂ ।
ಭಿಜ್ಜತಿ ಪೂತಿಸನ್ದೇಹೋ ಮರಣನ್ತಂ ಹಿ ಜೀವಿತಂ ॥ ೧೪೮ ॥
ಅಟ್ಠೀನಂ ನಗರಂ ಕತಂ ಮಂಸಲೋಹಿತಲೇಪನಂ ।
ಯತ್ಥ ಜರಾ ಚ ಮಚ್ಚೂ ಚ ಮಾನೋ ಮಕ್ಖೋ ಚ ಓಹಿತೋ ॥ ೧೫೦ ॥
ಅಸ್ಥಿಸ್ಥೂಣಂ ಸ್ನಾಯುಯುತಂ ಮಾಂಸಶೋಣಿತಲೇಪನಮ್ ।
ಚರ್ಮಾವನದ್ಧಂ ದುರ್ಗನ್ಧಂ ಪೂರ್ಣಂ ಮೂತ್ರಪುರೀಷಯೋಃ ॥
ಜರಾಶೋಕಸಮಾವಿಷ್ಟಂ ರೋಗಾಯತನಮಾತುರಂ ।
ರಜಸ್ವಲಮನಿತ್ಯಂ ಚ ಭೂತಾವಾಸಮಿಮಂ ತ್ಯಜ ॥
[ಶಾಂ. ೩೩೦-೪೫, ೪೬ ; ಮನು ೬-೭೬, ೭೭]

ಸರ್ವೇ ಕ್ಷಯಾನ್ತಾ ನಿಚಯಾಃ ಪತನಾನ್ತಾಃ ಸಮುಚ್ಛ್ರಯಾಃ ।
ಸಂಯೋಗಾ ವಿಪ್ರಯೋಗಾನ್ತಾ ಮರಣಾನ್ತಂ ಚ ಜೀವಿತಮ್ ॥ [ಅಶ್ವ ೪೪-೧೯]
[ರಾಜ ೨೫-೩೧]

ತಂ ಬುದ್ಧಮನನ್ತಗೋಚರಂ ಅಪದಂ ಕೇನ ಪದೇನ ನೇಸ್ಸಥ ॥ ೧೮೦ ॥
ಶಕುನೀನಾಮಿವಾಕಾಶೇ ಜಲೇ ವಾರಿಚರಸ್ಯ ಚ ।
ಪದಂ ಯಥಾ ನ ದೃಶ್ಯೇತ ತಥಾ ಜ್ಞಾನವತಾಂ ಗತಿಃ ॥ [ಶಾಂ ೧೮೧-೧೯]

ಅಪಿ ದಿಬ್ಬೇಸು ಕಾಮೇಸು ರತಿಂ ಸೋ ನಾಧಿಗಚ್ಛತಿ ।
ತಣ್ಹಕ್ಖಯರತೋ ಹೋತಿ ಸಮ್ಮಾಸಂಬುದ್ಧಸಾವಕೋ ॥ ೧೮೭ ॥
ಯಚ್ಚ ಕಾಮಸುಖಂ ಲೋಕೇ ಯಚ್ಚ ದಿವ್ಯಂ ಮಹತ್ಸುಖಮ್ ।
ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯಸುಖಸ್ಯೈತೇ ನಾರ್ಹತಃ ಷೋಡಶೀಂ ಕಲಾಮ್ ॥ [ಶಾಂ. ೧-೪೬]

ದುಕ್ಖಂ ದುಕ್ಖಸಮುಪ್ಪಾದಂ ದುಕ್ಖಸ್ಸ ಚ ಅತಿಕ್ಕಮಂ ।
ಅರಿಯಞ್ಚಟ್ಠಙ್ಗಿಕಂ ಮಗ್ಗಂ ದುಕ್ಖೂಪಸಮಗಾಮಿನಂ ॥ ೧೯೧ ॥
ಅಷ್ಟಾಂಗೇನೈವ ಮಾರ್ಗೇಣ ವಿಶುದ್ಧಾತ್ಮಾ ಸಮಾಚರೇತ್ ।
ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪಸಂಬಂಧಾತ್ ಸಮ್ಯಕ್ಚೇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಾತ್ ॥
ಸಮ್ಯಗ್ವ್ರತವಿಶೇಷಾಚ್ಚ ಸಮ್ಯಕ್ಚ ಗುರುಸೇವನಾತ್ ।
ಸಮ್ಯಗಾಹಾರಯೋಗಾಚ್ಚ ಸಮ್ಯಕ್ಚಾಧ್ಯಯನಾಗಮಾತ್ ॥
ಸಮ್ಯಕ್ಕರ್ಮೋಪಸಂನ್ಯಾಸಾತ್ ಸಮ್ಯಕ್ಚಿತ್ತನಿರೋಧನಾತ್ ।
ಏವಂ ಕರ್ಮಾಣಿ ಕುರ್ವನ್ತಿ ಸಂಸಾರವಿಜಿಗೀಷವಃ ॥ [ವನ ೩-೭೭, ೭೮,೭೯,೮೦.]

ಸುಸುಖಂ ಬತ ಜೀವಾಮ ಯೇಸಂ ನೋ ನತ್ಥಿ ಕಿಞ್ಚನಂ ‖ ೨೦೦ ‖
ಸುಸುಖಂ ಬತ ಜೀವಾಮಿ ಯಸ್ಯ ಮೇ ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂಚನ । [ಮೋ. ೧೭೯–೯]

ಜಯಂ ವೇರಂ ಪಸವತಿ ದುಕ್ಖಂ ಸೇತಿ ಪರಾಜಿತೋ ।
ಉಪಸನ್ತೋ ಸುಖಂ ಸೇತಿ ಹಿತ್ವಾ ಜಯಪರಾಜಯಂ ‖ ೨೦೧ ‖
ಜಯೋ ವೈರಂ ಪ್ರಸೃಜತಿ ದುಃಖಮಾಸ್ತೇ ಪರಾಜಿತಃ ।
ಸುಖಂ ಪ್ರಶಾನ್ತಃ ಸ್ವಪಿತಿ ಹಿತ್ವಾ ಜಯಪರಾಜಯೌ ।
ಜಾತವೈರಶ್ಚ ಪುರುಷೋ ದುಃಖಂ ಸ್ವಪಿತಿ ನಿತ್ಯದಾ ‖ [ಉದ್ಯೋಗ ೭೨-೬೦]

ಯೋ ವೇ ಉಪ್ಪತಿತಂ ಕೋಧಂ ರಥಂ ಭನ್ತಂವ ಧಾರಯೇ ‖
ತಮಹಂ ಸಾರಥಿಂ ಬ್ರೂಮಿ ರಸ್ಮಿಗ್ಗಾಹೋ ಇತರೋ ಜನೋ ‖ ೨೨೨ ‖
ಯಸ್ತು ಕ್ರೋಧಂ ಸಮುತ್ಪನ್ನಂ ಪ್ರಜ್ಞಯಾ ಪ್ರತಿಬಾಧತೇ ।
ತೇಜಸ್ವಿನಂ ತಂ ವಿದ್ವಾಂಸೋ ಮನ್ಯನ್ತೇ ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿನಃ ‖ [ವನ ೨೮-೧೪]
ಯಃ ಸಮುತ್ಪತಿತಂ ಕ್ರೋಧಂ ವಿಗೃಹ್ಣಾತಿ ಹಯಂ ಯಥಾ ।
ಸ ಯನ್ತೇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಸದ್ಭಿರ್ನ ಯೋ ರಶ್ಮಿಷು ಲಂಬತೇ ‖ [ಆದಿ. ೨೯–೩]

ಅಕ್ಕೋಧೇನ ಜಿನೇ ಕೋಧಂ ಅಸಾಧುಂ ಸಾಧುನಾ ಜಿನೇ ।
ಜಿನೇ ಕದರಿಯಂ ದಾನೇನ ಸಚ್ಚೇನ ಅಲೀಕವಾದಿನಂ ‖ ೨೨೩ ‖
ಅಕ್ರೋಧೇನ ಜಯೇತ್ಕ್ರೋಧಮಸಾಧುಂ ಸಾಧುನಾ ಜಯೇತ್ ।
ಜಯೇತ್ಕದರ್ಯಂ ದಾನೇನ ಜಯೇತ್ಸತ್ಯೇನ ಚಾನೃತಮ್ ‖ [ಉದ್ಯೋ. ೩೮-೭೩]

ಯೋ ಪಾಣಮತಿಪಾತೇತಿ ಮುಸಾವಾದಞ್ಚ ಭಾಸತಿ ।
ಲೋಕೇ ಅದಿನ್ನಂ ಆದಿಯತಿ ಪರದಾರಞ್ಚ ಗಚ್ಛತಿ ‖ ೨೪೬ ‖
ಸುರಾಮೇರಯಪಾನಞ್ಚ ಯೋ ನರೋ ಅನುಯುಞ್ಜತಿ ।
ಇಧೇವಮೇಸೋ ಲೋಕಸ್ಮಿಂ ಮೂಲಂ ಖಣತಿ ಅತ್ತನೋ ‖ ೨೪೭ ‖

ಅನು. ೧೩

ಕಾಯೇನ ತ್ರಿವಿಧಂ ಕರ್ಮ ವಾಚಾ ಚಾಪಿ ಚತುರ್ವಿಧಮ್ ।
ಮನಸಾ ತ್ರಿವಿಧಂ ಚೈವ ದಶಕರ್ಮಪಥಾಂಸ್ತ್ಯಜೇತ್ ‖ ೧
ಪ್ರಾಣಾತಿಪಾತಃ ಸ್ತೈನ್ಯಂ ಚ ಪರದಾರಾನಥಾಪಿ ಚ ।
ತ್ರೀಣಿ ಪಾಪಾನಿ ಕಾಯೇನ ಸರ್ವತಃ ಪರಿವರ್ಜಯೇತ್ ‖ ೨

ಅಸತ್ಪ್ರಲಾಪಂ ಪಾರುಷ್ಯಂ ಪೈಶುನ್ಯಮನೃತಂ ತಥಾ ।
ಚತ್ವಾರಿ ವಾಚಾ ರಾಜೇಂದ್ರ ನ ಜಲ್ಪೇನ್ನಾನುಚಿಂತಯೇತ್ ॥ ೪
ಅನಭಿಧ್ಯಾ ಪರಸ್ವೇಷು ಸರ್ವಸತ್ತ್ವೇಷು ಸೌಹೃದಮ್ ।
ಕರ್ಮಣಾಂ ಫಲಮಸ್ತೀತಿ ತ್ರಿವಿಧಂ ಮನಸಾ ಚರೇತ್ ॥ ೫
ತಸ್ಮಾದ್ವಾಕ್ಕಾಯಮನಸಾ ನಾಚರೇದಶುಭಂ ನರಃ ।
ಶುಭಾಶುಭಾನ್ಯಾಚರನ್ ಹಿ ತಸ್ಯ ತಸ್ಯಾಶ್ನುತೇ ಫಲಮ್ ॥ ೬

ನ ತೇನ ಥೇರೋ ಹೋತಿ ಯೇನಽಸ್ಸ ಪಲಿತಂ ಸಿರೋ ।
ಪರಿಪಕ್ಕೋ ವಯೋ ತಸ್ಸ ಮೋಘಜಿಣ್ಣೋಽತಿ ವುಚ್ಚತಿ ॥ ೨೬೦ ॥

ನ ತೇನ ವೃದ್ಧೋ ಭವತಿ ಯೇನಾಸ್ಯ ಪಲಿತಂ ಶಿರಃ ।
ಯೋ ವೈ ಯುವಾಪ್ಯಧೀಯಾನಸ್ತಂ ದೇವಾಃ ಸ್ಥವಿರಂ ವಿದುಃ ॥ [ಮನು. ೨-೧೫೬]
ನ ಹಾಯನೈರ್ನ ಪಲಿತೈರ್ನ ವಿತ್ತೈರ್ನ ಚ ಬನ್ಧುಭಿಃ ।
ಋಷಯಶ್ಚಕ್ರಿರೇ ಧರ್ಮಂ ಯೋಽನೂಚಾನಃ ಸ ನೋ ಮಹಾನ್ ॥ [ಮೋಕ್ಷ ೩೨೩-೬]

ನ ತೇನ ಭಿಕ್ಖು ಸೋ ಹೋತಿ ಯಾವತಾ ಭಿಕ್ಖತೇ ಪರೇ ।
ವಿಸ್ಸಂ ಧಮ್ಮಂ ಸಮಾದಾಯ ಭಿಕ್ಖು ಹೋತಿ ನ ತಾವತಾ ॥ ೨೬೬ ॥

ಯೋಽಧ ಪುಞ್ಞಂ ಚ ಪಾಪಂ ಚ ಬಾಹೇತ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಚರಿಯವಾ ।
ಸಙ್ಖಾಯ ಲೋಕೇ ಚರತಿ ಸ ವೇ ಭಿಕ್ಖೂಽತಿ ವುಚ್ಚತಿ ॥ ೨೬೭ ॥

ತ್ಯಾಗಾನ್ನ ಭಿಕ್ಷುಕಂ ವಿದ್ಯಾನ್ನ ಮೌಂಡ್ಯಾನ್ನ ಚ ಯಾಚನಾತ್ ।
ಋಜುಸ್ತು ಯೋಽರ್ಥಂ ತ್ಯಜತಿ ನ ಸುಖಂ ವಿದ್ಧಿ ಭಿಕ್ಷುಕಮ್ ॥ [ರಾಜ ೧೮-೩೧]

ನ ಮೋನೇನ ಮುನೀ ಹೋತಿ ಮೂಳ್ಹರೂಪೋ ಅವಿದ್ದಸು ।
ಯೋ ಚ ತುಲಂಽವ ಪಗ್ಗಯ್ಹ ವರಮಾದಾಯ ಪಣ್ಡಿತೋ ॥ ೨೬೮ ॥

ಮೌನಾನ್ನ ಮುನಿರ್ಭವತಿ ನಾರಣ್ಯವಸನಾನ್ಮುನಿಃ ।
ಸ್ವಲಕ್ಷಣಂ ತು ಯೋ ವೇದ ಸ ಮುನಿಶ್ರೇಷ್ಠ ಉಚ್ಯತೇ ॥ [ಉದ್ಯೋ. ೪೩-೬೦]

ತಂ ಪುತ್ತಪಸುಸಮ್ಮತ್ತಂ ವ್ಯಾಸತ್ತಮನಸಂ ನರಂ ।
ಸುತ್ತಂ ಗಾಮಂ ಮಹೋಘೋಽವ ಮಚ್ಚು ಆದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ॥ ೨೮೭ ॥

ತಂ ಪುತ್ರಪಶುಸಂಪನ್ನಂ ವ್ಯಾಸಕ್ತಮನಸಂ ನರಂ ।
ಸುಪ್ತಂ ವ್ಯಾಘ್ರಂ ಮಹೌಘೋ ವಾ ಮೃತ್ಯುರಾದಾಯ ಗಚ್ಛತಿ ॥ [ಮೋ. ೩೭೮-೧೮]

ಏಕಾಸನಂ ಏಕಸೇಯ್ಯಂ ಏಕೋ ಚರಮತನ್ದಿತೋ ।
ಏಕೋ ದಮಯಮತ್ತಾನಂ ವನನ್ತೇ ರಮಿತೋ ಸಿಯಾ ॥ ೩೦೫ ॥

ಏಕ ಏವ ಚರೇನ್ನಿತ್ಯಂ ಸಿದ್ಧ್ಯರ್ಥಮಸಹಾಯವಾನ್ ।
ಸಿದ್ಧಿಮೇಕಸ್ಯ ಸಂಪಶ್ಯನ್ನ ಜಹಾತಿ ನ ಹೀಯತೇ ॥ [ಮನು ೬-೪೨]

ಅಹಂ ನಾಗೋವ ಸಙ್ಗಾಮೇ ಚಾಪತೋ ಪತಿತಂ ಸರಂ ।
ಅತಿವಾಕ್ಯಂ ತಿತಿಕ್ಖಿಸ್ಸಂ ದುಸ್ಸೀಲೋ ಹಿ ಬಹುಜ್ಜನೋ ॥ ೩೨೦ ॥

ಅತಿವಾದಾಂಸ್ತಿತಿಕ್ಷೇತಾಕೃಷ್ಟಃ ಕುಶಲಂ ವದೇತ್ ॥ [ಮನು. ೬-೪೭]

ನ ತಂ ದಳ್ಹಂ ಬನ್ಧನಮಾಹು ಧೀರಾ ಯದಾಯಸಂ ದಾರುಜಂ ಬಬ್ಬಜಂ ಚ ।
ಸಾರತ್ತರತ್ತಾ ಮಣಿಕುಣ್ಡಲೇಸು ಪುತ್ತೇಸು ದಾರೇಸು ಚ ಯಾ
ಅಪೇಕ್ಖಾ ॥ ೩೪೫ ॥

ಕಾಮಬಂಧನಮೇವೇದಂ ನಾನ್ಯದಸ್ತೀಹ ಬನ್ಧನಮ್ ।
ಕಾಮಬನ್ಧನಮುಕ್ತೋ ಹಿ ಬ್ರಹ್ಮಭೂಯಾಯ ಕಲ್ಪತೇ ॥ [ನೋ. ೨೫೧-೭]

ಸಬ್ಬದಾನಂ ಧಮ್ಮದಾನಂ ಜಿನಾತಿ ।
ಸಬ್ಬಂ ರಸಂ ಧಮ್ಮರಸೋ ಜಿನಾತಿ ॥ ೩೫೪ ॥

ಸರ್ವೇಷಾಮೇವ ದಾನಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮದಾನಂ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ।
ವಾರ್ಯನ್ನಗೋಮಹೀವಾಸಸ್ತಿಲಕಾಞ್ಚನಸರ್ಪಿಷಾಮ್ ॥ [ಮನು ೪-೨೩೩]

ತಿಣದೋಸಾನಿ ಖೇತ್ತಾನಿ ರಾಗದೋಸಾ ಅಯಂ ಪಜಾ ।
ತಸ್ಮಾ ಹಿ ವೀತರಾಗೇಸು ದಿನ್ನಂ ಹೋತಿ ಮಹಪ್ಫಲಂ ॥ ೩೫೬ ॥
ತಿಣದೋಸಾನಿ ಖೇತ್ತಾನಿ ದೋಸದೋಸಾ ಅಯಂ ಪಜಾ ।
ತಸ್ಮಾ ಹಿ ವೀತದೋಸೇಸು ದಿನ್ನಂ ಹೋತಿ ಮಹಪ್ಫಲಂ ॥ ೩೫೭ ॥
ತಿಣದೋಸಾನಿ ಖೇತ್ತಾನಿ ಮೋಹದೋಸಾ ಅಯಂ ಪಜಾ ।
ತಸ್ಮಾ ಹಿ ವೀತಮೋಹೇಸು ದಿನ್ನಂ ಹೋತಿ ಮಹಪ್ಫಲಂ ॥ ೩೫೮ ॥
ತಿಣದೋಸಾನಿ ಖೇತ್ತಾನಿ ಇಚ್ಛಾದೋಸಾ ಅಯಂ ಪಜಾ ।
ತಸ್ಮಾ ಹಿ ವಿಗತಿಚ್ಛೇಸು ದಿನ್ನಂ ಹೋತಿ ಮಹಪ್ಫಲಂ ॥ ೩೫೯ ॥

ಅನುಶಾಸನಿಕಪರ್ವ ೨೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಇದೇ ವಿಷಯವನ್ನು ನೋಡಿ :

ಅಕ್ರೋಧನಾ ಧರ್ಮಪರಾಃ ಸತ್ಯನಿತ್ಯಾ ದಮೇರತಾಃ ।
ತಾದೃಶಾ ಸಾಧವೋ ವಿಪ್ರಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದತ್ತಂ ಮಹಾಫಲಮ್ ॥ ೩೩

ಅಮಾನಿನಃ ಸರ್ವಸಹಾ ದೃಢಾರ್ಥಾ ವಿಜಿತೇಂದ್ರಿಯಾಃ ।
ಸರ್ವಭೂತಹಿತಾ ಮೈತ್ರಾಸ್ತೇಭ್ಯೋ ದತ್ತಂ ಮಹಾಫಲಮ್ ॥ ೧೨
ಅಲುಬ್ಧಾಃ ಶುಚಯೋ ವೈದ್ಯಾ ಹ್ರೀಮನ್ತಃ ಸತ್ಯವಾದಿನಃ ।
ಸ್ವಕರ್ಮನಿರತಾ ಯೇ ಚ ತೇಭ್ಯೋ ದತ್ತಂ ಮಹಾಫಲಮ್ ॥ ೧೫

(ಮುಂದಿನ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ೫೦ರಿಂದ ಇದೇ ಬಗೆಯ ಕೆಲವು ಶ್ಲೋಕಗಳಿವೆ.)

ಸುಞ್ಞಾಗಾರಂ ಪವಿಟ್ಠಸ್ಸ ಸನ್ತಚಿತ್ತಸ್ಸ ಭಿಕ್ಖುನೋ ।
ಅಮಾನುಸೀ ರತೀ ಹೋತಿ ಸಮ್ಮಾಧಮ್ಮಂ ವಿಪಸ್ಸತೋ ॥ ೩೭೩ ॥
ಶೂನ್ಯಾಗಾರಮರಣ್ಯಂ ವಾ ವೃಕ್ಷಮೂಲಂ ನದೀಂ ತಥಾ ।
ಪ್ರತಿಶ್ರಯಾರ್ಥಂ ಸೇವೇತ ಪಾರ್ವತೀಂ ವಾ ಪುನರ್ಗುಹಾಮ್ ॥ [ಅಶ್ವ ೪೬–೨೧]

(ಇದನ್ನು ೩೫೫ನೆಯ ಗಾಥೆಗೂ ಹೋಲಿಸಬಹುದು.)

ಅತ್ತಾ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ನಾಥೋ ಅತ್ತಾ ಹಿ ಅತ್ತನೋ ಗತಿ ।
ತಸ್ಮಾ ಸಞ್ಞಮಯತ್ತಾನಂ ಅಸ್ಸಂ ಭದ್ರಂವ ವಾಣಿಜೋ ॥ ೩೮೦ ॥
ಉದ್ಧರೇದಾತ್ಮನಾತ್ಮಾನಂ ನಾತ್ಮಾನಮವಸಾದಯೇತ್ ।
ಆತ್ಮೈವ ಹ್ಯಾತ್ಮನೋ ಬನ್ಧುರಾತ್ಮೈವ ರಿಪುರಾತ್ಮನಃ ॥ [ಗೀತಾ ೬–೫]

ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗ

[ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಪರ್ವಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು
ಈ ವರ್ಗದ ಗಾಥೆಗಳಿಗೆ ಹೋಲಿಸಬಹುದು.]

ಮೋಕ್ಷ ೨೪೫

ಯೇನ ಕೇನಚಿದಾಚ್ಛನ್ನೋ ಯೇನ ಕೇನಚಿದಾಶ್ರಿತಃ ।
ಯತ್ರ ಕ್ವಚನ ಶಾಯೀ ಸ್ಯಾತ್ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೧೨ ॥
ವಿಮುಕ್ತಂ ಸರ್ವಸಂಗೇಭ್ಯೋ ಮುನಿಮಾಕಾಶವತ್ಸ್ಥಿತಮ್ ।
ಅಸ್ವಮೇಕಚರಂ ಶಾನ್ತಂ ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೨೧ ॥
ನ ಕ್ರುಧ್ಯೇನ್ನ ಪ್ರಹೃಷ್ಯೇಚ್ಚ ಮಾನಿತೋಽಮಾನಿತಶ್ಚ ಯಃ ।
ಸರ್ವಭೂತೇಷ್ವಭಯದಸ್ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೧೪ ॥
ನಿರಾಶಿಷಮನಾರಂಭಂ ನಿರ್ನಮಸ್ಕಾರಮಸ್ತುತಿಮ್ ।
ನಿರ್ಮುಕ್ತಂ ಬನ್ಧನೈಃ ಸರ್ವೈಸ್ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೨೪ ॥

ವನ ೨೧೬

ಕ್ರೋಧಃ ಶತ್ರುಃ ಶರೀರಸ್ಥೋ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ದ್ವಿಜೋತ್ತಮ
ಯಃ ಕ್ರೋಧಮೋಹೌ ತ್ಯಜತಿ ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೩೨ ॥

ಯೋ ವದೇದಿಹ ಸತ್ಯಾನಿ ಗುರುಂ ಸಂತೋಷಯೇತ ಚ ।
ಹಿಂಸಿತಶ್ಚ ನ ಹಿಂಸೇತ ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೩೩ ॥

ಜಿತೇನ್ದ್ರಿಯೋ ಧರ್ಮಪರಃ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯನಿರತಃ ಶುಚಿಃ ।
ಕಾಮಕ್ರೋಧೌ ವಶೌ ಯಸ್ಯ ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೩೪ ॥

ಯಸ್ಯ ಚಾತ್ಮಸಮೋ ಲೋಕೋ ಧರ್ಮಜ್ಞಸ್ಯ ಮನಸ್ವಿನಃ ।
ಸರ್ವಧರ್ಮೇಷು ಚರತಸ್ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೩೫ ॥

ಯೋಽಧ್ಯಾಪಯೇದಧೀಯೀತ ಯಜೇದ್ವಾ ಯಾಜಯೀತ ವಾ ।
ದದ್ಯಾದ್ವಾಪಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೩೬ ॥

ಬ್ರಹ್ಮಚಾರೀ ವದಾನ್ಯೋ ಯೋಽಧ್ಯಧೀಯಾದ್ದ್ವಿಜಪುಂಗವಃ ।
ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವಾನಮತ್ತೋ ವೈ ತಂ ದೇವಾ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಂ ವಿದುಃ ॥ ೩೭

ವನ ೩೧೮

ನ ಯೋನಿರ್ನಾಪಿ ಸಂಸ್ಕಾರೋ ನ ಶ್ರುತಂ ನ ಚ ಸನ್ತತಿಃ
ಕಾರಣಾನಿ ದ್ವಿಜತ್ವಸ್ಯ ವೃತ್ತಮೇವ ತು ಕಾರಣಮ್ ॥

ಉದ್ಯೋಗ ೪೩೯

ಧರ್ಮಶ್ಚ ಸತ್ಯಂ ಚ ತಪೋ ದಮಶ್ಚ
ಅಮಾತ್ಸರ್ಯಂ ಹ್ರೀಸ್ತಿತಿಕ್ಷಾನಸೂಯಾ ।
ದಾನಂ ಶ್ರುತಂ ಚೈವ ಧೃತಿಃ ಕ್ಷಮಾ ಚ
ಮಹಾವ್ರತಾ ದ್ವಾದಶ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಸ್ಯ ॥ ೫ ॥

೪. ಶಬ್ದಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

ಸೂಚನೆ:— ಇಲ್ಲಿ ಶಬ್ದಗಳ ಸಂಸ್ಕೃತರೂಪವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿರುತ್ತದೆ. ಬರಿಯ ನಿಘಂಟುವಿನಿಂದ ತಿಳಿಯಬರುವ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಅರ್ಥವುಳ್ಳವಾಗಿ ಬೌದ್ಧಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕಂಡುಬರುವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ.

ಅಕೃತ—ಉಂಟಾದ ಕಾರ್ಯವಲ್ಲದ್ದು, ನಿರ್ವಾಣ ೯೭

ಅಙ್ಗಣ—ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ ಇಚ್ಛೆಗೆ ವಶನಾಗಿರುವವನು ; ಅಙ್ಗಣವಿಲ್ಲದವನು ಅನಙ್ಗಣನು ೨೩೬.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮ—ತನ್ನೊಳಗಿನ ವಿಚಾರ ೩೬೨ ; ಆತ್ಮವಿಚಾರವೆಂದು ಅರ್ಥವಲ್ಲ, ಬೌದ್ಧರು ಆತ್ಮನನ್ನು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ.

ಅನಾತ್ಮ—ಆತ್ಮನಿಲ್ಲದ್ದು, ಹುರುಳಿಲ್ಲದ್ದು ; ಯಾವ ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ನಿಜವಿಲ್ಲ, ಆಧಾರವಾದ ಶಾಶ್ವತತತ್ತ್ವವಿಲ್ಲ— ಎಂಬ ಅನಾತ್ಮವಾದವು ಬೌದ್ಧಮತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವದು. ೨೭೯.

ಅನ್ತಿಮಶರೀರ—ಇನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟದ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಪಡೆದವ ೩೫೧.

ಅನಿಮಿತ್ತ—ಪದಾರ್ಥಗಳು ಸತ್ಯವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ವಿಮೋಕ್ಷ (=ಧ್ಯಾನ) ೯೨, ೯೩.

ಅನುತ್ತರ—ಮಿಗಿಲಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ, ನಿರ್ವಾಣ ೩೮೩.

ಅನುಶಯ—ಸಂಸ್ಕಾರ, ವಾಸನೆ. ಕಾಮರಾಗ (ಭೋಗತೃಷ್ಣೆ), ಪ್ರತಿಘ (ಹಿಂಸೆ), ದೃಷ್ಟಿ (ತಪ್ಪುತಿಳಿವು), ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ (ಸಂಶಯ), ಮಾನ (ಅಭಿಮಾನ), ಭವರಾಗ (ಮತ್ತೆ ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ), ಅವಿದ್ಯೆ— ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅನುಶಯವೆ.

ಅಮೃತ—ನಾಶವಿಲ್ಲದ ಸ್ಥಿತಿ, ನಿರ್ವಾಣ ; ಅಮೃತಪದವೆಂದರೆ ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಹಾದಿ ೨೧.

ಅಯೋಗ—ಯೋಗವಲ್ಲದ್ದು ; ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ ೨೦೯.

ಅಭಿಜ್ಞಾ—ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ, ೪೨೩.

ಅರ್ಹನ್ತ—ಜ್ಞಾನಿ, ಬೌದ್ಧತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಮೆಟ್ಟಲನ್ನು ಹತ್ತಿ ಮುಕ್ತನಾದವ. ೯೮

ಅವಿದ್ಯಾ— ಆರ್ಯಸತ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವದರಿಂದಾದ ತಪ್ಪುತಿಳಿವು; ಹನ್ನೆರಡು ನಿದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು. ಅವಿದ್ಯಾ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ವಿಜ್ಞಾನ, ನಾಮರೂಪ, ಷಡಾಯತನ, ಸ್ಪರ್ಶ, ವೇದನಾ, ತೃಷ್ಣಾ, ಉಪಾದಾನ, ಭವ, ಜಾತಿ, ಜರಾಮರಣ ಎಂಬ ಹನ್ನೆರಡು ಒಂದರಿಂದಾಗುವದೇ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವದರಿಂದ ಇವು ಹನ್ನೆರಡನ್ನೂ ನಿದಾನಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ ಅವಿದ್ಯೆಯು ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಚಿತ್ತಮಲವು ೬೪೩.

ಅಶುಭಾನುಪಶ್ಯ—ದೇಹದಲ್ಲಿ ತುಚ್ಛಬುದ್ಧಿಯ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು ೮.

ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕ ಮಾರ್ಗ—ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪ, ಸಮ್ಯಗ್ವಾಚಾ, ಸಮ್ಯಕ್ಕರ್ಮಾಂತ, ಸಮ್ಯಗಾಜೀವ, ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಾಯಾಮ, ಸಮ್ಯಕ್ಸ್ಮೃತಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಸಮಾಧಿ- ಎಂಬ ಎಂಟು ಅಂಗಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾಧನ. ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನನುಸರಿಸುವದರಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂಬುದು ಬುದ್ಧನ ಮುಖ್ಯ ಉಪದೇಶವು. ಯೋಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಷ್ಟಾಂಗಗಳೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಯೋಗಿಗಳು ಆತ್ಮವಾದಿಗಳು, ಬೌದ್ಧರು ಅನಾತ್ಮವಾದಿಗಳು. ೨೭೩

ಆತ್ಮಾನುಯೋಗಿ—ಜೀತಾತ್ಮನು ೨೯೯

ಆಭಾಸ್ವರ—ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಗೆ; ಇವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯೇ ಭಕ್ಷ್ಯವಂತೆ. ಬೌದ್ಧರೂ ಹಿಂದುಗಳಂತೆ ಬಗೆಬಗೆಯ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಂಬುವರು. ೨೦೦, ೩೦, ೩೪, ೪೪, ೧೦೫, ೨೨೪.

ಆರ್ಯ—ಬೌದ್ಧಮತದವರು; ಶ್ರಾವಕ, ಪ್ರತ್ಯೇಕಬುದ್ಧ, ಬುದ್ಧ- ಎಂಬ ಅಂತಸ್ತಿನವರು ೨೨. ಆರ್ಯರಲ್ಲದವರು, ಪೃಥಗ್ಜನರು.

ಆರ್ಯಭೂಮಿ—ಬೌದ್ಧಮತದವರು ಇರುವ ಸ್ಥಳ; ನಿರ್ವಾಣ.

ಆರ್ಯಸತ್ಯ—ದುಃಖ, ದುಃಖಸಮುದಯ (ಹುಟ್ಟುವ ಬಗೆ), ದುಃಖನಿರೋಧ (ನಾಶವಾಗುವ ಬಗೆ), ದುಃಖನಿರೋಧಗಾಮಿನೀಪ್ರತಿಪತ್ತಿ (ದುಃಖವನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಮಾರ್ಗದ ತಿಳಿವು)- ಈ ನಾಲ್ಕು ೧೯೦. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕನೆಯದೇ ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗವು.

ಆಲಯ— ಆಸೆ ೪೧೧.

ಆಸ್ರವ—ಕಾಮ, ಭವ, ಅವಿದ್ಯಾ, ಮತ್ತು ಕೆಲವು ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟಿ (ತಪ್ಪು ತಿಳಿವು)– ಇವಕ್ಕೆ ಆಸ್ರವಗಳು ಎಂದರೆ ಚಿತ್ತದ ಮಲಗಳು ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇವುಗಳಿಲ್ಲದವನು ಅನಾಸ್ರವನು. ೯೩, ೩೮೬

ಉತ್ತಮಾರ್ಥ—ಉತ್ತಮಪ್ರಯೋಜನ, ನಿರ್ವಾಣ. ೪೦೩

ಉಪಶಮ— ಶಾಂತಿ. ೧೮೧

ಉಪಾದಾನ— ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲು; ಇದು ಹನ್ನೆರಡು ನಿದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ೮೯

ಊರ್ಧ್ವಸ್ರೋತ—ಹೊಳೆಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಈಜುವವನು, ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ವಾಣವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಅನಾಗಾಮಿ. ೨೧೮

ಋಜುಗತ—ಸರಿಯಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವವನು; ಬೌದ್ಧಮತದ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿದ ಸ್ರೋತಾಆಪನ್ನನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮೇಲಿನ ಆ ಅಂತಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದರಲ್ಲಿರುವವನು. ೧೮೮

ಋದ್ಧಿ—ಯೋಗಸಿದ್ಧಿ, ಆಕಾಶಗಮನವೇ ಮುಂತಾದ್ದು; ಸಿದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧರಿಗೂ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟು. ೧೭೫.

ಓಘತೀರ್ಣ—ಸಂಸಾರದ ಕ್ಲೇಶಗಳ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಅಥವಾ ಕಾಮ, ಭವ, ದೃಷ್ಟಿ, ಅವಿದ್ಯೆ– ಎಂಬ ಆಸ್ರವಗಳನ್ನು ದಾಟಿದವ; ಅರಹಂತ, ಮುಕ್ತ. ೩೭೦

ಕಲ್ಯಾಣಮಿತ್ರ—ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡಬಲ್ಲವನು. ೭೮

ಕಷಾಯ—ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳು. ೯

ಕೃಷ್ಣಧರ್ಮ—ಪಾಪಕರ್ಮ; ಶುಕ್ಲಧರ್ಮಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ೮೭; ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲಕೃಷ್ಣಗಳನ್ನು ಯೋಗಿಯು ಮೀರಿರುವನೆಂದು ವರ್ಣಿಸುವಂತೆ ಬೌದ್ಧರೂ ಅರ್ಹಂತನನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವರು. ೭

ಕ್ಷಣ—ಬುದ್ಧನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವ ಸಂಭವವಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವ ಕ್ಷಣ; ಇದು ಬಹು ದುರ್ಲಭವೆಂದು ಬೌದ್ಧರ ನಂಬಿಕೆ. ೩೧೫

ಕುಶಲ—ಒಳ್ಳೆಯ ಕರ್ಮ. ೧೮೩

ಕುಸೀದ— ಅಲಸಿ. ೭

ಕಾಯಗತಸ್ಮೃತಿ- ಶರೀರದಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ೨೯೩

ಗ್ರಂಥ—ಅಭಿಧ್ಯಾ (ಲೋಭ), ವ್ಯಾಪಾದ (ಪರಪೀಡೆ), ಶೀಲವ್ರತಪರಾಮರ್ಶ (ಕುಕ್ಕುರಶೀಲ, ಗೋವ್ರತ- ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನಂಬಿರುವದು), ಇದಂಸತ್ಯಾಭಿನಿವೇಶ (ಇದೇ ನಿಜವೆಂಬ ದುರಭಿಮಾನ)- ಎಂಬ ಮನಸ್ಸಿನ ಗಂಟುಗಳು ೯೦.

ಚಿತ್ತಕ್ಲೇಶಗಳು—ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಗಳು; ಕಾಮಚ್ಛಂದ (ಕಾಮುಕತೆ), ವ್ಯಾಪಾದ (ಹಿಂಸಾಬುದ್ಧಿ), ಸ್ತ್ಯಾನಮೃದ್ಧ (ಶರೀರದ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತದ ಆಲಸಿಕೆ), ಔದ್ಧತ್ಯ ಕೌಕೃತ್ಯ (ಉದ್ವೇಗ, ಖೇದ), ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ (ಸಂಶಯ)- ಎಂಬ ಐದು ನೀವರಣಗಳು ೮೮.

ಜಾತಿ, ಜರಾ— ಹನ್ನೆರಡು ನಿದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡಾದ ಹುಟ್ಟು, ಮುಪ್ಪು- ಇವು ೨೩೮.

ತಥಾಗತ—ಹಾಗೆ ಬಂದವನು, ಬುದ್ಧನು; ಅನೇಕರು ಬುದ್ಧರು ಆಗಾಗ ಅವತರಿಸುವರೆಂದೂ ಹಾಗೆಯೇ ಗೌತಮಬುದ್ಧನೂ ಅವತರಿಸಿರುವನೆಂದೂ ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವರು ೨೭೬.

ತಾದಿ—ಇದು ವ್ಯಾಪಕಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವನು ಎಂಬರ್ಥದ ತಾಯಿನ್ ಎಂಬ ಶಬ್ದದ ತದ್ಭವವೆಂದು ತೋರುವದು; ಈ ಶಬ್ದವು ಗೌಡಪಾದಕಾರಿಕೆಯಲ್ಲಿ (೪-೯೯) ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಂಕೃತ್ಯಾಯನರು ತಾದೃಶಃ ಎಂದು ಸಂಸ್ಕೃತಛಾಯೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ೯೪, ೯೫, ೯೬.

ತೃಷ್ಣಾ—ಸಂಸಾರದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವ ವಿಷಯಗಳ ನೀರಡಿಕೆ; ಇದು ಹನ್ನೆರಡು ನಿದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆಂದು ಬುದ್ಧನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾನೆ. ಬೌದ್ಧಮತದಲ್ಲಿ ತೃಷ್ಣಾಕ್ಷಯದ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಉಪದೇಶಮಾಡಿರುತ್ತದೆ. ೨೪ನೆಯ ವರ್ಗವನ್ನು ನೋಡಿ.

ದೇವತೆ—ಬೌದ್ಧರೂ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನಂಬುವರು ೭, ೮, ೪೦, ೪೬, ೫೭, ೧೦೫, ೧೭೯, ೭೪, ೨೭೫, ೨೭೬.

ಧರ್ಮ— ಪದಾರ್ಥಗಳು ೨೭೯; ನಿಯಮ; ಮಾಡಬೇಕಾದದ್ದು; ವೇದನಾ, ಸಂಜ್ಞಾ, ಸಂಸ್ಕಾರ- ಎಂಬ ಮೂರು ಸ್ಕಂಧಗಳು ೧.

ಧರ್ಮವಿನಿಶ್ಚಯ—ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೇಕೆಂದು ಹುಡುಕಿ ನಿರ್ಣಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು ೧೪೪.

ಧ್ಯಾನ— ಸರಿಯಾದ ಧ್ಯಾನವೆಂಬುದು ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಧನವು ೭; ಬೌದ್ಧರು ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮೆಟ್ಟಲುಗಳುಂಟೆಂದು ಹೇಳುವರು; ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯವೆರಡು ನಮ್ಮ ಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳುವ ಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತಸಮಾಧಿಯನ್ನೂ ಅಸಂಪ್ರಜ್ಞಾತ ಸಮಾಧಿಯನ್ನೂ ಹೋಲುತ್ತವೆ.

ನಂದೀಭವ—ಇಂದ್ರಿಯಭೋಗದಿಂದಾದ ಆಸೆ ೪೧೩.

ನಾಮ, ರೂಪ—ಜ್ಞಾನ, ಜ್ಞೇಯ; ಹನ್ನೆರಡು ನಿದಾನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ೨೨೧.

ನಿರಯ—ನರಕ; ಬೌದ್ಧರೂ ನರಕಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರು ೧೨೬.

ನಿರ್ವಾಣ—ಸಂಸಾರದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ ಹೊಂದುವ ಸ್ಥಿತಿ ೨೩; ಇದಕ್ಕೆ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ (೨೩) ಅನುತ್ತರ (೩೩), ಅಮೃತ (೧೧೪), ದ್ವೀಪ (೨೩೬), ಅಕೃತ (೯೭), ಉತ್ತಮಾರ್ಥ (೪೦೩), ವಿಶುದ್ಧಿ (೨೭೭)- ಎಂದೂ ಹೆಸರುಗಳುಂಟು.

ನಿಷ್ಪ್ರಪಂಚ—ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅಭಿರುಚಿಯಿಲ್ಲದವ, ಬುದ್ಧ ೨೫೯.

ನೈಷ್ಕಾಮ್ಯ— ಕಾಮವಿಲ್ಲದೆ ಇರುವದು. ೧೮೧ನೆಯ ಗಾಥೆಯಲ್ಲಿರುವ ನೇಕ್ಖಮ್ಮ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನೈಷ್ಕರ್ಮ್ಯ ಎಂದು ಸಾಂಕೃತ್ಯಾಯರನ್ನನುಸರಿಸಿ ಕನ್ನಡಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ನೈಷ್ಕಾಮ್ಯ ಎಂದೂ ಕನ್ನಡಿಸಬಹುದು. ನೈಷ್ಕಾಮ್ಯ (ಪೀಡಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಯಿಲ್ಲದಿರುವದು, ಕೇಡುಬಗೆಯದಿರುವದು).

ಪರಿನಿರ್ವಾಣ—ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ನಿರ್ವಾಣ ೮೯.

ಪುದ್ಗಲ—ಪುರುಷ; ಸ್ಕಂಧಗಳ ಗುಂಪೇ ಪುದ್ಗಲನೆಂಬ ಪ್ರಾಣಿ, ಬೇರೆ ಆತ್ಮನಿಲ್ಲ ವೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧರ ಮತ ೩೪೪.

ಪೂರ್ವನಿವಾಸ-ಹಿಂದಿನಜನ್ಮ; ಬೌದ್ಧರೂ ಜನ್ಮಾಂತರವನ್ನು ಒಪ್ಪುವರು ೪೨೩.

ಪೃಥಗ್ಜನ—ಬೌದ್ಧಮತದ ಹೊರಗೆ ಇರುವವರು, ಅನಾರ್ಯರು ೫೯.

ಪ್ರಜ್ಞಾ—ಅಷ್ಟಾಂಗಿಕಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ೨೮; ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪ—ಎಂಬ ಎರಡರ ಗುಂಪು.

ಪ್ರಾತಿಮೋಕ್ಷ—ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಹೀಗೆ ಹೀಗೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮ; ಈ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವಿನಯಪಿಟಕದ ಭಾಗಕ್ಕೂ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿರುತ್ತದೆ ೪೯.

ಬಲಾನೀಕ—ಶ್ರದ್ಧಾಬಲ, ವೀರ್ಯಬಲ, ಸ್ಮೃತಿಬಲ, ಸಮಾಧಿಬಲ, ಪ್ರಜ್ಞಾಬಲ- ಎಂಬ ಐದು ಬಲಗಳುಳ್ಳವ ; ಬುದ್ಧನಿಗೆ ದಶಬಲ (ಹತ್ತು ಬಲಗಳುಳ್ಳವನು) ಎಂಬ ಹೆಸರೂ ಇದೆ ೩೯೯.

ಬುದ್ಧ— ಜ್ಞಾನಿ, ಗೌತಮನು ಕಂಡುಹಿಡಿದ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಮನಗಂಡವನು ; ಸಂಸಾರಿಗಳು ಶರಣುಹೋಗಬೇಕಾದ ಬುದ್ಧ, ಧರ್ಮ, ಸಂಘ- ಎಂಬ ರತ್ನತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ೧೯೦.

ಭವ—ಲಾಭ, ಹುಟ್ಟಬೇಕೆಂಬ ಆಸೆ ೨೮೨.

ಭಾವನೆ—ಕಾಯಚಿತ್ತಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ದುಃಖಗಳು ತಟ್ಟದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಾಧನೆ ; ಮೈತ್ರೀ, ಕರುಣಾ, ಮುದಿತಾ, ಉಪೇಕ್ಷಾ- ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ೩೦೧.

ಭಾವಿತಾತ್ಮ— ಕಾಯಚಿತ್ತಗಳ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವನು ; ಸಂಬೋಧಿಯ ಅಂಗಗಳನ್ನು ಭಾವನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವವನು ೧೦೬.

ಭೂರಿ—ಜ್ಞಾನವು ೨೮೨.

ಮಘವಾ--ದೇವತೆಗಳೊಡೆಯನಾದ ಇಂದ್ರ ; ಬೌದ್ಧರಿಗೂ ಇಂದ್ರನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯುಂಟು ೧೦.

ಮನ್ತ್ರ--ಮಂತ್ರಜಪಕ್ಕೆ ಫಲವುಂಟೆಂಬುದು ಬೌದ್ಧರಿಗೂ ಸಮ್ಮತ ೨೪೧.

ಮಾರ--ಸಾಧಕನನ್ನು ಕೆಟ್ಟ ಹಾದಿಗೆಳೆದು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸುವ ದೇವತೆ ೭.

ಮಾರಧೇಯ--ಮೃತ್ಯುವಿನ ರಾಜ್ಯ, ರಾಗದ್ವೇಷಮೋಹಗಳು ೩೪.

ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿ--ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ; ದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಇರುವದು, ಬೌದ್ಧಮತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಿಥ್ಯಾಮತವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವದು ೧೬೭, ೩೧೬, ೩೧೭, ೩೧೮.

ಮಿಥ್ಯಾಸಂಕಲ್ಪ--ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ; ಅಸಾರವನ್ನೇ ಸಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವ ಬುದ್ಧಿ ೧೧.

ಮೈತ್ರೀ—ಯಾವಾಗಲೂ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಮಿತ್ರರೆಂದೇ ಭಾವಿಸುವದು ೩೬೮.

ಯೋಗಕ್ಷೇಮ—ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಿಯಾದ ಪದ, ನಿರ್ವಾಣ ೨೩.

ವಿತರ್ಕ—ಚಿತ್ತದ ಸ್ಥೂಲಾವಸ್ಥೆ, ಸಂದೇಹ ೯೧.

ವಿಭವ--ನಷ್ಟ ೨೮೨.

ವಿಮೋಕ್ಷ—ಶೂನ್ಯತಾ, ಅನಿಮಿತ್ತ, ಅಪ್ರಣಿಹಿತ (ಸರ್ವವೂ ದುಃಖ)- ಎಂಬ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಧ್ಯಾನ ೯೨.

ವಿಶುದ್ಧಿ-ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಶುದ್ಧಿಯಾಗಿರುವ ಸ್ಥಿತಿ, ನಿರ್ವಾಣ ೨೭೭, ೨೭೮, ೨೭೯.

ವಿವೇಕ--ಏಕಾಂತವಾಸ ೭೭. ಇದರಲ್ಲಿ ಏಕಾಂತವಾಸವೆಂಬ ಕಾಯವಿವೇಕ, ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡುವದೆಂಬ ಚಿತ್ತವಿವೇಕ, ಉಪಾಧಿಗಳಿಲ್ಲದಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಧಿವಿವೇಕ (ನಿರ್ವಾಣ)- ಈ ಮೂರೂ ಸೇರಿವೆ ೮.

ವೀರ್ಯ—ಉದ್ಯೋಗ; ಸರಿಯಾಗಿ ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಮಾಡುವವನು, ಆರಬ್ಧವೀರ್ಯನು, ಮಾಡುವನು ಹೀನವೀರ್ಯನು ೧೦೨.

ಶಮಥ--ಶಾಂತಿ, ಧ್ಯಾನ, ಸಮಾಧಿ ೯೪.

ಶೀಲ--ಇವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಐದು: ಪ್ರಾಣಾತಿಪಾತವಿರತಿ (ಕೊಲ್ಲದಿರುವದು) ಮೃಷಾವಚನವಿರತಿ (ಸುಳ್ಳಾಡದಿರುವದು), ಅದತ್ತಾದಾನವಿರತಿ (ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವದು), ವ್ಯಭಿಚಾರವಿರತಿ (ಪರಸ್ತ್ರೀಸಂಗಮಾಡದಿರುವದು), ಸುರಾಮೈರೇಯಪಾನವಿರತಿ (ಮಾದಕದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಪಾನಮಾಡದಿರುವದು) ೨೪೬, ೨೪೭. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಅಪರಾಹ್ನ ಭೋಜನತ್ಯಾಗ, ನೃತ್ಯಗೀತತ್ಯಾಗ, ಮಾಲಾದ್ಯಲಂಕಾರತ್ಯಾಗ, ಮಹಾರ್ಘಶಯ್ಯಾತ್ಯಾಗ, ಸ್ವರ್ಣರಜತತ್ಯಾಗ-ಇವೈದನ್ನೂ ಭಿಕ್ಷುಗಳು ಪಾಲಿಸಬೇಕು. ಅಷ್ಟಾಂಗಗಳೊಳಗೆ ಸಮ್ಯಗ್ವಾಚಾ, ಸಮ್ಯಗಾಜೀವ, ಸಮ್ಯಕ್ಕರ್ಮಾಂತ- ಈ ಮೂರರ ಗುಂಪಿಗೆ ಶೀಲಸ್ಕಂಧವೆಂದು ಹೆಸರು.

ಶೀಲವ್ರತ—ಕುಕ್ಕುರಶೀಲ, ಗೋವ್ರತ- ಮುಂತಾದ ಶೀಲಗಳು ಮತ್ತು ವ್ರತಗಳು-ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟಿರುವದು ಶೀಲವ್ರತಪರಾಮರ್ಶವೆಂಬ ಸಂಯೋಜನವೆಂದೂ ಅದರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿಯಾಗುವದೆಂದೂ ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವರು ೨೭೧.

ಶುಕ್ಲ—ಪೀಡಾಯುಕ್ತವಲ್ಲದ ಕರ್ಮ, ಇದಕ್ಕೆ ಸುಖಮಯವೇದನೆಯೇ ಫಲ ೮೭.

ಶುದ್ಧಾಜೀವ—ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಪೀಡೆಯನ್ನು ಮಾಡದ ರೀತಿಯಿಂದ ಜೀವಿಸುವದು; ಇದೇ ಸಮ್ಯಗಾಜೀವ ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗದ ಒಂದು ಅಂಗ ೩೬೬.

ಶುಭಾನುಪಶ್ಯ--ದೇಹದಲ್ಲಿ ಶುಭದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವ; ಇವನು ಮಾರನ ವಶನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ ೭. ದೇಹದಲ್ಲಿ ಕುತ್ಸಿತಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನು ಅಶುಭಾನುಪಶ್ಯನು ೮.

ಶೂನ್ಯತಾ--ಸರ್ವವೂ ಅನಾತ್ಮವೆಂಬ ವಿಮೋಕ್ಷ [= ಧ್ಯಾನ] ೯೨.

ಶೈಕ್ಷ—ಇನ್ನೂ ಕಲಿಯಬೇಕಾದದ್ದು ಉಳಿದಿರುವಾತನು; ಅರ್ಹಂತನಂಗದೆ ಇರುವ ಆರ್ಯನು ೪೫. ಸ್ರೋತಆಪನ್ನ, ಸಕೃದಾಗಾಮಿ, ಅನಾಗಾಮಿ- ಎಂಬ ಮೂರು ಅಂತಸ್ತಿನವರೂ ಶೈಕ್ಷರೇ.

ಶ್ರಮಣ—ಸಂನ್ಯಾಸಿ ೩೮೮ ; ಶ್ರಾಮಣ್ಯವೆಂದರೆ ಶ್ರಮಣನಾದದ್ದರ ಫಲ ೧೯.

ಶ್ರಾವಕ—ಶಿಷ್ಯ, ಬುದ್ಧನ ಅನುಯಾಯಿ ೨೫.

ಸಂಯೋಗ--ರಾಗಾದಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿರುವದು ; ಅವುಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿಲ್ಲದವನು ವಿಸಂಯುಕ್ತನು ೩೮೪, ೩೮೫.

ಸಂಯೋಜನ— ಸತ್ಕಾಯದೃಷ್ಟಿ (ಸ್ಕಂಧಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆ ಆತ್ಮನಿರುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ), ವಿಚಿಕಿತ್ಸಾ (ಸಂಶಯ), ಶೀಲವ್ರತಪರಾಮರ್ಶ (ಬಾಹ್ಯಾಚಾರದಿಂದಲೇ ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದೆನೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು), ಕಾಮರಾಗ (ಸ್ಥೂಲಭೋಗದ ಆಸೆ), ರೂಪರಾಗ (ರೂಪಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಭೋಗಿಸಿಯೇನೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ), ಅರೂಪರಾಗ (ಅರೂಪದೇವತೆಗಳ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಆಸೆ), ಪ್ರತಿಘ (ಹಿಂಸೆ), ಮಾನ (ಅಭಿಮಾನ), ಔದ್ಧತ್ಯ (ಉದ್ಧತನಾಗಿರುವದು), ಅವಿದ್ಯೆ. ಈ ಹತ್ತೂ ಬಂಧಕಗಳೆಂದು ಬೌದ್ಧರು ಹೇಳುವರು ೨೯. ಇವುಗಳನ್ನು ದಾಟಿದವನು ಅರಹಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಸಂವರ-- ಕಾಯವಚನಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ದುಶ್ಚರಿತಕ್ಕೆ ಬಿಡದೆ ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವದು. ೩೬.

ಸಂಸಾರ--ಜನನಮರಣಚಕ್ರ, ಸ್ಕಂಧಮಯವಾದ ಪುದ್ಗಲವು ನಾಶವಾದರೆ ಅದರ ಕರ್ಮದ ಫಲವಾಗಿ ಅದೇ ಬಗೆಯ ಮತ್ತೊಂದು ಪುದ್ಗಲವು ಜನಿಸುವದು. ಸ್ಕಂಧಗಳಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಆತ್ಮನನ್ನು ಬೌದ್ಧರು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ ೬೦.

ಸಂಸ್ಕಾರ—ಉಂಟಾಗಿರುವ ಧರ್ಮ(ವಸ್ತು)ಗಳು ; ಸಂಸ್ಕಾರಗಳೆಲ್ಲ ಅನಿತ್ಯ, ಅನಾತ್ಮ, ದುಃಖ ಎಂದು ತಿಳಿಯುವದು ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವು ೨೭೭, ೨೭೮.

ಸದ್ಧರ್ಮ—ಉತ್ತಮವಾದ ಧರ್ಮ. ಶ್ರದ್ಧಾ, ಹ್ರೀ (ದುರಾಚಾರದಲ್ಲಿ ಲಜ್ಜೆ), ಅಪತ್ರಪ (ಕೆಟ್ಟ ಆಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಚ), ಬಹುಶ್ರುತತ್ವ (ಬಹುವಾಗಿ

ಧರ್ಮಶ್ರವಣಮಾಡಿರುವದು), ಆರಬ್ಧವೀರ್ಯನಾಗಿರುವದು (ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಒಳ್ಳೆಯ ದನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಶೀಲತೆ) ಸ್ಮೃತಿಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿರುವದು, ಪ್ರಜ್ಞಿ (ದುಃಖದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ನಾಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬಲ್ಲ ಶಕ್ತಿ)- ಇವು ಏಳಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು.

ಸಂಬೋಧ್ಯಂಗ—ಸ್ಮೃತಿ, ಧರ್ಮವಿಚಯ (ಧರ್ಮವನ್ನು ಹುಡುಕುವದು), ವೀರ್ಯ (ಸಾಧನದಲ್ಲಿ ಉದ್ಯೋಗಶೀಲತೆ), ಪ್ರೀತಿ (ಹರ್ಷ), ಪ್ರಶ್ರಬ್ಧಿ (ಶಾಂತಿ), ಸಮಾಧಿ, ಉಪೇಕ್ಷಾ (ಮನಸ್ಸು ಏರುಪೇರಿಲ್ಲದೆ ಇಟ್ಟಿರುವದು)- ಇವು ಏಳೂ ಸಂಬೋಧಿಯೆಂಬ ಪರಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಕೊಡುವದಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಇವಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ೮೯.

ಸಮಾಧಿ—ಚಿತ್ತದ ಏಕಾಗ್ರತೆ; ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್ವ್ಯಾಯಾಮ, ಸಮ್ಯಕ್ಸ್ಮೃತಿ, ಸಮ್ಯಕ್ಸಮಾಧಿ- ಎಂಬ ಅಂಗಗಳ ಗುಂಪು ೧೧೦.

ಸಮ್ಯಗ್ದೃಷ್ಟಿ—ಸರಿಯಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆ; ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂಗ ೩೧೯.

ಸಮ್ಯಕ್ಪ್ರಣಿಧಾನ—ಉತ್ತಮವಾದ ಕಾಮನೆ ೪೩. ಇದು ಮಿಥ್ಯಾಪ್ರಣಿಧಾನಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ.

ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಕಲ್ಪ—ಯೋಗ್ಯವಾದದ್ದನ್ನೇ ತಿಳಿದು ಮಾಡುವ ಉತ್ತಮಸಂಕಲ್ಪ; ಅಷ್ಟಾಂಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಅಂಗ ೧೨; ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದದ್ದು ಮಿಥ್ಯಾಸಂಕಲ್ಪ.

ಸಮ್ಯಕ್ಸಂಬುದ್ಧ—ಪರಮಜ್ಞಾನಿ, ಬುದ್ಧ ೩೯೨.

ಸ್ಕಂಧ-ರೂಪ, ವೇದನಾ, ಸಂಜ್ಞಾ, ಸಂಸ್ಕಾರ, ವಿಜ್ಞಾನ- ಇವು ೨೦೨. ಈ ಐದೇ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಆಗಿರುವವೆಂದು ಬೌದ್ಧರ ನಂಬಿಕೆ. ಪೃಥಿವಿ, ಜಲ, ಅಗ್ನಿ, ವಾಯು ಇವು ರೂಪಸ್ಕಂಧ: ಮಿಕ್ಕವೆಲ್ಲ ಅರಿವಿನ ರೂಪಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಕ ಮಾಡಿಬಿಡಬಹುದು. ಆಗ ನಾಮ, ರೂಪ- ಎಂಬ ಎರಡೇ ವಿಭಾಗವಾಗುತ್ತವೆ.

ಸ್ಮೃತಿ—ಎಚ್ಚರದಿಂದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ಮರಣೆಮಾಡುವದು. ಬುದ್ಧಾನುಸ್ಮೃತಿ (ಬುದ್ಧನ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು), ಧರ್ಮಾನುಸ್ಮೃತಿ (ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದು), ಸಂಘಾನುಸ್ಮೃತಿ (ಬೌದ್ಧಸಂಘದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವದು), ಶೀಲಾನುಸ್ಮೃತಿ (ಪಂಚ [ಅಥವಾ ದಶ] ಶೀಲಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸು

ತ್ತಿರುವದು), ದೇವತಾನುಸ್ಮೃತಿ, ಮರಣಾನುಸ್ಮೃತಿ, ಕಾಯಗತಾನುಸ್ಮೃತಿ (ಶರೀರ ಸ್ಥಿತಿವಿಕಾರಗಳನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವದು), ಆನಾಪಾನಸ್ಮೃತಿ (ಪ್ರಾಣಾಯಾಮವನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಮಾಡುವದು), ಉಪಶಮಾನುಸ್ಮೃತಿ (ಅರಿತು ಸಮಾಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವದು)-ಎಂದು ಹತ್ತು ಸ್ಮೃತಿಗಳುಂಟು ೯೧, ೧೮೧, ೨೯೩, ೨೯೬, ೨೯೭, ೨೯೮, ೨೯೯.

ಸ್ನಾತಕ--ಪಾಪಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಕಳೆದುಕೊಂಡವ ೪೨೨ ; ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯಾಶ್ರಮವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಗ್ರಹಸ್ಥಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧನಾದವನು ಎಂಬ ವೈದಿಕಧರ್ಮದಲ್ಲಿರುವ ಅರ್ಥವು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಸ್ರೋತ—ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯುವ ೩೬ ದ್ವಾರಗಳು ೩೩೯.

ಸ್ರೋತ ಆಪತ್ತಿ—ನಿರ್ವಾಣಕ್ಕೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದ ಬೌದ್ಧ ಸಾಧಕನು, ಶೈಕ್ಷರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಅಂತಸ್ತಿನವನ ಸ್ಥಿತಿ ೧೭೮.

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಹೊಸತರಗುಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.

ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಕಗಳು

ಅಧ್ಯಾತ್ಮವೆಂದರೇನು ?—ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಎಂಬ ಮಾತಿನ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಹೊರಟಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರರೂಪವಾದ ಪುಸ್ತಕ. ಇದನ್ನು ಓದುವವರು ಯಾವ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೂ ಓದಿರಬೇಕಾದದ್ದಿಲ್ಲ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿಚಾರವು ಈಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಅತ್ಯವಶ್ಯವಾಗಿರುವದೆಂಬುದನ್ನೂ ಇದು ಒಂದು ಹೊಸ ಬಗೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಮಾನವಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈಗ ಕಾಣಬರುವ ಎಲ್ಲಾ ತೊಡಕುಗಳನ್ನೂ ಬಿಚ್ಚಿಕೊಳ್ಳುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವದೆಂಬುದನ್ನೂ ಮನದಟ್ಟಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ ಎಲ್ಲಾ ದೇಶದವರೂ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಿತಿಯವರೂ ಸುಖದ ಬಾಳಿನ ಸೊಬಗನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದಾದ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿಟ್ಟು ತೋರಿಸುವದು. ಕ್ರೌನ್ ೮ ಪತ್ರದ ೧೮ ಪುಟಗಳಿವೆ.

ಬೆಲೆ: ೦-೧-೦ 'ಅ.ಪ್ರ.'ದ ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ: ೦-೦-೯

ವೇದಾಂತಬಾಲಬೋಧೆ— ಇದು ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರವರ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣ ಸ್ತೋತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನರೂಪವಾದ ಪ್ರಕರಣ. ಹೊಸದಾಗಿ ವೇದಾಂತವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬವರಿಗೂ ಸುಲಭವಾಗಿ ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಆತ್ಮನ ನಿಜವಾದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅದನ್ನು ನಾವು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುವ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಸುಲಭರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವದು. ಡೆಮ್ಮಿ ೧೨ ಪತ್ರದ ೫೬ ಪುಟಗಳಿವೆ.

ಬೆಲೆ: ೦-೨-೬ 'ಅ.ಪ್ರ.'ದ ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ: ೦-೨-೦

ವೇದಾಂತಕಥಾವಳಿ—ಓದುವವರಿಗೆ ವಿನೋದವೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೂ ಒಂದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕುವಂತೆ ಆರಿಸಿ ಬರೆದಿರುವ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಕಥೆಗಳ ಗ್ರಂಥ ಇದನ್ನು ಓದುವದರಿಂದ ವೇದಾಂತವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರಿಗಿರುವ ಎಷ್ಟೋ ತಪ್ಪುತಿಳಿವಳಿಕೆಗಳು ಮಾಯವಾಗುವವು. ಪೂರ ತಿದ್ದಿದ ಎರಡನೆಯ ಮುದ್ರಣ. ಕ್ರೌನ್ ೮ ಪತ್ರದ ೬೨ ಪುಟಗಳಿವೆ.

ಬೆಲೆ: ೦-೫-೦ 'ಅ.ಪ್ರ.'ದ ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ: ೦-೪-೦

ಶಂಕರಮಹಾಮನನ—ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ವೇದಾಂತಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಗುಟ್ಟನ್ನೆಲ್ಲ ಶ್ರೀಶಂಕರಭಗವತ್ಪಾದರ ಅಮೃತವಾಣಿಯ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಹೊರಗೆಡವಿರುತ್ತದೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಓದುವವರಿಗೆ ವೇದಾಂತದ ಒಟ್ಟು ಉಪದೇಶವನ್ನೂ ಮೊದಲೇ ಓದಿರುವವರಿಗೆ ಅನುಸಂಧಾನಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವದು. ಕ್ರೌನ್ ೧೬ ಪತ್ರದ ೭೨ ಪುಟಗಳಿವೆ.

ಬೆಲೆ: ೦-೨-೬ 'ಅ.ಪ್ರ.'ದ ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ: ೦-೨-೦

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಕಾರ್ಯಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.

ಕ್ರೈ ೨। ರೂ. **ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶ** ವಿ. ಪಿ. ಯಿಂದ ೨।। ರೂ.

ಈ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವರು

ಏಕೆಂದರೆ

(೧) ಇದರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಕ್ಕದಂಥ ಉತ್ತಮವಿಚಾರಗಳು ದೊರಕುತ್ತವೆ, ಅವು ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಾಗಿವೆ, ಜೀವನಕ್ಕೆ ಬೇಕಾಗಿವೆ, ಜನರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಒಪ್ಪಾಗಿವೆ.

(೨) ಇದರಲ್ಲಿ ಬೇಸರವಿಲ್ಲದೆ ಓದುವದಕ್ಕನುಕೂಲವಾಗಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಬರಹಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವ ಓದುವ ಹಸಿವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ನಡೆಗನ್ನಡದಲ್ಲಿರುತ್ತವೆ. ಇವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಓದುಬಲ್ಲ ಹುಡುಗರು ಹೆಂಗಸರು ಕೂಡ ಓದಬಹುದು.

(೩) ಇದು ಪ್ರತಿತಿಂಗಳ ೫ನೆಯ ತಾರೀಖಿನಲ್ಲಿ ತಪ್ಪದೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಹಿಂದಿನ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಿ ಮುಗಿಸುವವರೊಳಗಾಗಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಗೆ ಬಂದೇ ತೀರುವದರಿಂದ ಓದುಗರು 'ಇನ್ನೂ ಬರಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ'!- ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುವ ಕಾರಣವಿರುವದಿಲ್ಲ.

(೪) ಇದರ ಬೆಲೆ ಅತ್ಯಲ್ಪ. ಮಿರುಗುವ ಕಾಗದದಲ್ಲಿ ಅಂದವಾಗಿ ಅಚ್ಚಾಗಿದ್ದರೂ ಮುಂಗಡವಾಗಿ ಕೊಡುವವರಿಗೆ ಒಂದು ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಅಂಚೆಯ ಹಾಸಲೂ ಸೇರಿ ಎರಡೂ ಕಾಲು ರೂಪಾಯಿ. ವರ್ಷದೊಳಗಾಗಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದೆರಡು ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಉತ್ತಮವಾದ ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಇದರ ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ತಗ್ಗಿಸಿದ ಬೆಲೆಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಕ್ರಮವಾಗಿ- ಎಂದರೆ ಆಯಾ ವರ್ಷದ ಆಗಸ್ಟು ತಿಂಗಳು ಮುಗಿಯುವದರೊಳಗೆ- ಚಂದಹಣವನ್ನು ಕಳುಹಿಸುವವರಿಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯ ಪುಸ್ತಕವೊಂದನ್ನೂ ಕೊಡುವೆವು.

ಇಂದೇ ೦-೧-೦ ಸ್ಟಾಂಪನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಒಂದು ಮಾದರಿಯ ಸಂಚಿಕೆಯನ್ನು ತರಿಸಿಕೊಂಡು ನೋಡಿ. ಆಮೇಲೆ ನಿಮಗೆ ಈ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸೊಪ್ಪುವದೇ ಇಲ್ಲ.

ಮ್ಯಾನೇಜರ್

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಪ್ರಕಾಶಕಾರ್ಯಾಲಯ,

ಎರಡನೆಯ ಬೀದಿ, ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ, ಬೆಂಗಳೂರು ಸಿಟಿ.